

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ประเมินได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐาน ขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
2. โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
3. บริบทโรงเรียนทวีธาภิเศก
4. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน
5. โครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐาน
6. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
7. แนวคิดการประเมินโครงการแบบชิป (CIPP Model)
8. เจตคติ
9. ความพึงพอใจ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

คำว่าคุณธรรม จริยธรรม เป็นคำที่นำมาใช้ควบคู่กันอยู่เสมอ ๆ แม้คำสองคำนี้จะให้ความรู้ที่ดูคล้ายว่ามีความหมายที่เหมือนกัน แต่ก็มีบางสิ่งที่จำแนกให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายว่า คุณธรรม และจริยธรรม แตกต่างกันไป ดังนี้

1. ความหมายของคุณธรรม

สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (2550 : 1) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับ ประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบเย็นภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะเพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการในสังคมไทย

อุทิศ ทาหอม (2554 : 24) สรุปรว่า คุณธรรม คือ คุณงามความดีที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีในทางที่ชอบ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รู้จักผิดชอบชั่วดี ตามทำนองคลองธรรม ไม่ทำผิดศีลธรรมอันดีงาม เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ การไม่เสพสิ่งเสพติด เป็นต้น คุณธรรมเป็นเครื่องที่จะประกอบคุณงามความดีของมนุษย์ เป็นนามธรรมไม่ใช่เป็นรูปธรรม เพราะเนื่องจากมันอยู่ในสภาพของจิตใจ ไม่ได้แสดงออกมาเป็นการประพฤติปฏิบัติ แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากเราจะแสดงออกมา เรียกว่า จริยธรรม เพราะตัวจริยธรรม เป็นการประพฤติออกมาให้เป็นรูปธรรม ซึ่งทั้งคุณธรรมและจริยธรรมมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่คนละความหมาย คุณธรรมเป็นเรื่องของความดีงามภายในจิตใจ แต่จริยธรรม เป็นการประพฤติหรือแสดงออกมาให้เห็น

ประภาศรี สีหอำไพ (2555 : 7) กล่าวสรุปว่า คุณธรรม (Moral) คือหลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรู้ผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดีคือความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่กระทำความชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้

พระครูประโชติจันทร์วิมล (นาม จนทโชโต) (2555 : 11) กล่าวสรุปว่า คุณธรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม คุณธรรมคือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคลประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มากด้วยกิเลสซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

ทิศนา แคมมณี (2556 : 6) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาพคุณงามความดีที่ถูกต้องดีงาม ทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี โดยคุณสมบัติภายในใจใด ๆ ก็ตาม ต้องเป็นคุณสมบัติที่ไม่เป็นโทษ

ไชยพร เรื่องแท้ (2556 : 14) ได้สรุปความหมายของคำว่าคุณธรรมว่า คุณธรรมหมายถึง หลักของความดีงามแห่งการประพฤติตน และลักษณะอุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของบุคคลมาเป็นเวลานาน มีคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ยึดถือและปฏิบัติตาม อันนำมาซึ่งความเจริญของตนเองและสังคม ซึ่งคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจนั้นเกิดจากการอบรมและปลูกฝัง

ตรุณี โอวจริยาพิทักษ์ และคณะ (2557 : 12) สรุปรว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่บริสุทธิ์ในการคิด ในการกระทำ ที่เป็นหลักพื้นฐานประจำใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อความสุขทั้งของตนเองและสังคม

ศุภนย์โรงเรียนคุณธรรม มุลินิธิยุวสถิตคุณ (2558 : 11) ได้ให้ความหมายว่าคุณธรรมหมายถึง ภาวะจิตใจที่เมื่อสำแดงความประพฤติออกมาแล้ว สังคมตัดสินออกมาว่าเป็นจริยะที่ดีจริง งาม ถ้าใจเราคิดดี คิดจริง และคิดงาม และประพฤติออกมาดี จริย งาม แสดงว่าคน ๆ นั้น

มีคุณธรรม แต่ถ้าใจคิดชั่ว คิดไม่จริง (เท็จ) คิดไม่งาม ก็จะมีภาพประพจน์ชั่ว เท็จ และไม่งาม ซึ่งเราก็จะเรียกว่าคนไม่มีคุณธรรม ดังนั้น สังคมจึงต้องสร้างเครื่องตัดสินว่า อะไรคือดี จริง งาม คุณธรรมคือธรรมที่เป็นคุณหรือสภาพคุณงามความดี เริ่มตั้งแต่ความนึกคิด ความปรารถนา ความตั้งใจ คนที่มีคุณธรรมเมื่อคิดดีแล้ว ย่อมแสดงพฤติกรรมคือคำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมาแล้ว สังคมตัดสินว่า ดี จริง และงาม คนที่ไม่มีคุณธรรม เมื่อคิดชั่วแล้ว ย่อมแสดงพฤติกรรมคือคำพูดและการกระทำที่ปรากฏออกมาแล้ว สังคมตัดสินว่า เลว เท็จ อัปลักษณ์

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี และความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เป็นในทางที่ดีหรือจิตใจเป็นกุศล เป็นเรื่องของนามธรรม และเป็นสิ่งที่บุคคลยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ไม่ก่อความเดือดร้อนกับใคร และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. ความหมายของจริยธรรม

สำนักนายกรัฐมนตรีนครว่าด้วยการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (2550 : 1) ได้กล่าวว่า จริยธรรม หมายความว่า กรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย งดงาม ความสงบร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่นมั่นคง และปลอดภัยในการดำรงชีวิต

ณัฐ จันทร์หนูหงส์ (2554 : 17) สรุปว่า จริยธรรม คือ การกระทำหรือการแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่ถูกต้องดีงาม ทั้งภายนอกและภายใน ตามกฎเกณฑ์ของสังคม อันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเองผู้อื่นและสังคม

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2554 : 3) กล่าวสรุปว่า จริยธรรม มาจากคำว่า จริย รวมกับธรรมะ จริย หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ธรรมะ หมายถึง คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งของทั้งหลาย

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา (2554 : 11) กล่าวว่า จริยธรรมคือ ความถูกต้อง ความดีงาม สังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์กติกา บรรทัดฐานของตนเองว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีงามและอะไรคือความถูกต้อง

ปภัสวดี วีรภิตติ และคณะ (2560 : 11) ได้กล่าวสรุปว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ หรือ ศีลธรรม หมายถึง คำพูดและการกระทำหรือพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก

ก๊อด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรม หมายถึง การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องหรือดีงาม

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ซึ่งเป็นการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีกฎเกณฑ์ที่เป็นสากล ซึ่งคนส่วนใหญ่ยอมรับได้

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น เป็นการกระทำด้วยจิตสำนึกที่ดีงาม

ซึ่งมีอยู่ในจิตใจ โดยไม่มีผู้ใดมาบังคับให้ต้องกระทำเช่นนั้น เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อสังคม และต่อการพัฒนาประเทศชาติ

3. ความสำคัญและความจำเป็นในปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุว่ารัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนเอกชนจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการ (2554 : 25) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญและจำเป็นของการศึกษาว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์ จึงเปรียบเสมือนเหรียญสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาแต่ละช่วงชั้น เพื่อสร้างองค์ความรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ ผู้เรียนมีความสามารถและประสบการณ์ มีทักษะการดำรงชีวิตที่เกิดจากการฝึกหัด สามารถใช้ความรู้ ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพ อีกด้านหนึ่ง คือ การบ่มเพาะ กล่อมเกล า ปลูกฝัง และปลูกจิตสำนึก เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง สังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักในบทบาทหน้าที่ซึ่งในจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงตนอยู่ใน สังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นภารกิจทั้ง 3 ด้าน (3D) ได้แก่ ด้าน ประชาธิปไตย (Democracy) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นไทย (Decency) และ ด้านภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (Drug-Free)

จรรยาพร ธรณินทร์ (2554 : 3) ได้กล่าวว่า คุณธรรมเป็นเรื่องของความดีที่อยู่ภายในจิตใจ ของบุคคล ส่วนการกระทำดีหรือพฤติกรรมดีที่บุคคลได้กระทำนั้น เป็นเรื่องของจริยธรรมด้วยเหตุนี้ คุณธรรม จริยธรรมจึงเป็นของคู่กัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีจิตวิญญาณที่เปี่ยมไปด้วยคุณความดีย่อมจะ กระทำแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม บุคคลใดมีแต่ความคิดดี ๆ แต่ไร้การกระทำดีย่อม ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่นแต่ประการใด แต่ก็ยังมีประโยชน์อยู่บ้าง เพราะมิได้ สร้างความสับสนวุ่นวาย หรือความเดือดร้อน หรือเป็นอันตรายต่อผู้ใด บุคคลจะมีความสุขความเจริญ ทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานธุรกิจการงานใด ๆ นั้นจะต้องประกอบด้วย “การคิดดี การพูดดี และ การกระทำดี” การคิดดี หมายถึง คิดแต่สิ่งที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์ไม่คิดในเรื่องที่ทำให้จิตใจต้อง เศร้าหมอง เสื่อมโทรม ตกต่ำ การพูดดี คือ ต้องไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้า พูดด้วยความเมตตา พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดให้กำลังใจ ใช้ถ้อยคำอ่อนหวานจับใจ เป็นต้น สำหรับการกระทำดีนั้น ให้นำไปที่พฤติกรรมทางกายในทางที่ดีเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น หลีกเลียง

การเบียดเบียนผู้อื่นทางกาย ไม่ยึดถือเอาสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาตมาเป็นของตน และไม่ประพฤติผิดทางประเวณี เป็นต้น การกระทำความดีทั้งสามด้านดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องเกี่ยวเนื่องกับคุณธรรมทั้งสิ้น

เชษฐรัตน์ น้อยสี (2555 : 17) กล่าวถึง ความสำคัญของจริยธรรม คุณธรรม มนุษย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญมากที่สุดในโลก เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้ และรับการฝึกอบรมสั่งสอนจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อโลกได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อสะสมประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมไปพร้อมกัน เพราะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก อาจสรุปความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมได้ดังนี้คือ

1. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบสุข ไม่พบอุปสรรค
2. ช่วยให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ไม่เผลอตัว ไม่ลืมตัว จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งใดก็จะระมัดระวังตัวอยู่เสมอ
3. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ
4. ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นนับว่าเป็นคุณแก่สังคม เพราะนอกจากจะเป็นตัวอย่างโดยการชี้นำทางอ้อมแล้ว ยังจะออกปากแนะนำสั่งสอนโดยตรงได้อีกด้วย
5. ช่วยให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์ ที่ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า
6. ช่วยควบคุมการเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อม ๆ กัน
7. ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2554 : 3-4) กล่าวถึง คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งศีลธรรม มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของบุคคล และสังคมไทยอย่างยิ่ง น้ำและอากาศเป็นสิ่งที่อยู่ทั่ว ๆ ไปสิ่งจำเป็นต่อชีวิตเพราะถ้าขาดน้ำ เพียงวันเดียวคนก็แทบตาย ยิ่งขาดอากาศประเดี๋ยวเดียวก็อาจจะตาย หรือไม่ก็เป็นอัมพาตไปจริยธรรมหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ และสังคมของเราอยู่โดยไม่รู้ตัว แต่ก็มี ความแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งระหว่างน้ำและอากาศ กับศาสนาและจริยธรรม คือ น้ำและอากาศนั้นคนขาดไปแล้วก็รู้ตัวเองว่าตัวเองขาดอะไร และต้องการอะไร แต่ศาสนาและจริยธรรมนั้น มีลักษณะ ประณีตเป็นนามธรรมมาก จนกระทั่งแม้ว่าคนจะขาดสิ่งเหล่านี้จนถึงขั้นมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ยังไม่รู้ว่าขาดอะไร ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องสร้างความเข้าใจ ชี้แจงอย่างต่อเนื่องให้ตระหนักเห็นคุณค่า และความสำคัญ

นริศ เชื้ออำ (2562 : 45) กล่าวโดยสรุปว่า คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ หรือมีความสำคัญทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ตน

1.1 ทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบเย็น ไม่ต้องเดือดเนื้อร้อนใจ ไม่ต้องอยู่อย่างหวาดระแวงเพราะตนเองไม่ได้เบียดเบียนผู้ใด มีแต่จะสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมและผู้อื่น

1.2 ทำให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตส่วนตัว การงานอาชีพมีความมั่นคงและก้าวหน้า

1.3 ได้รับการยกย่องสรรเสริญเทิดทูนบูชาจากบุคคลทั่วไป

1.4 ครอบครัวอบอุ่น มีความสุข มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง

2. ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

2.1 ประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น สถาบันครอบครัวของตนได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป สถาบันการศึกษา หรือสถาบันที่ประกอบอาชีพธุรกิจมีชื่อเสียง ทำให้บุคคลอื่นศรัทธาเลื่อมใส และสถาบันหรือหน่วยงานที่ตนเองสังกัดมีความเจริญก้าวหน้า ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสมาชิกทุกคนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม อันดีงาม

2.2 ประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สังคมได้รับความสงบสุข ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม และสังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวดเร็ว เพราะสมาชิกทุกคนต่างกระทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ

2.3 ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เช่น ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคง เพราะประชาชนมีความจงรักภักดี และเห็นความสำคัญของสถาบันดังกล่าวอย่างแท้จริง และขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และเต็มใจยึดถือปฏิบัติตาม

พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชน จำเป็นต้องเริ่มแต่เด็ก เพราะอายุก่อน 6 ปี จะสามารถบันทึกจริยธรรมในช่วงนั้นได้มากที่สุด พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเด็กในวัยนี้ จึงมีบทบาทสำคัญมากในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม และควรทำอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกหลักสูตรจนกระทั่งเด็กเหล่านี้เข้าสู่การเรียนในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึง ระดับอุดมศึกษา เด็บบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น การปลูกฝังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ยังคงต้องดำเนินต่อไปอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้ นักศึกษาเป็นทั้ง คนเก่ง คนดี และมีความสุข

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม คือ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ โดยควรปลูกฝังด้านจริยธรรมเพื่อให้เขาเหล่านั้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตนในการประกอบอาชีพ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต

ของบุคคล และสังคมทุกหมู่เหล่า สังคมใด หรือชาติใดที่เต็มไปด้วยประชาชนซึ่งเป็นผู้ขาดคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมแล้ว สังคมนั้นจะไม่มีความสุข

4. แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม

เชษฐรัตน์ น้อยสี (2555 : 18) กล่าวว่า การวัดด้านคุณธรรม จริยธรรมต้องมีระดับความชัดเจนในการกระทำที่แสดงออกของผู้เรียนว่ามีคุณธรรม จริยธรรม ระดับสูงสุดที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนยังเป็นจริยธรรมโดยเจตนา อันเกิดจากปัญญาไปกำกับเจตนาในการทำดีละเว้นชั่ว เครื่องมือวัดและประเมินต้องสะท้อนว่าผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรมอันเกิดจากความมีปัญญา และปัญญานั้นเอง ทำให้แสดงการกระทำนั้นออกมา ดังนั้น การตอบแบบประเมินหรือแบบสอบถามของผู้เรียน แสดงว่าเด็กมีฐานมาจากการเกิดปัญญาว่าจะทำหรือไม่ ทำโดยเจตนาของตนเอง ดังนั้น การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมต้องใช้หลักจิตวัดจิต ไม่ควรยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่ต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย สิ่งที่วัดในด้านคุณธรรมมี 4 ประการ คือ

1. วัดความรู้ (Knowledge) เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
2. วัดเจตคติเชิงจริยธรรม (Attitude) คือ ความโน้มเอียงทางจิตใจอันเนื่องมาจากการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษของสิ่งนั้น การกระทำหรือไม่กระทำในด้านคุณธรรม จริยธรรม ขึ้นอยู่กับการมองเห็นคุณประโยชน์และโทษเหล่านั้น ถ้าเห็นประโยชน์ก็ทำ ดังนั้นการวัดเจตคติเชิงจริยธรรม คือ การเห็นคุณค่า และประโยชน์ของการกระทำนั้น ซึ่งดีกว่าการวัดความรู้
3. วัดเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) คือ การวัดเหตุผลที่มาสสนับสนุนให้ผู้เรียนกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมต้องมีทฤษฎีทางจริยธรรมมาประกอบการพิจารณาการตอบของเด็กด้วย การนำทฤษฎีหนึ่งมาใช้ต้องดูบริบทของสังคมไทยด้วย
4. พฤติกรรมการแสดงออก (Action) เป็นการแสดงออกของผู้เรียนในการกระทำดี ละเว้นชั่ว การวัดและประเมินด้านคุณธรรม จริยธรรมต้องวัดได้ที่การกระทำ หรือการแสดงออกด้านคุณธรรม จริยธรรม

ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ (2554 : 14) ได้กล่าวสรุปถึงขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดคุณธรรม จริยธรรม ไว้ดังนี้

1. กำหนดคุณธรรม จริยธรรม ที่จะวัดว่าต้องการวัดคุณธรรม จริยธรรม อะไร เป็นแบบรวม ๆ หรือแบบเดี่ยวเฉพาะอย่าง
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจคุณธรรม จริยธรรมดีขึ้น สามารถนิยามได้ แจ่มชัด
3. เลือกรูปแบบของเครื่องมือในการสร้างเครื่องมือการวัดคุณธรรม จริยธรรม มีรูปแบบหลายอย่าง ตามความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย รูปแบบของเครื่องมือ เช่น แบบการ

สัมภาษณ์ แบบการสังเกต แบบการเขียนตอบ แบบสร้างจินตนาการ แบบเติมเสรี แบบมีตัวเลือก ซึ่งยังมีแบบย่อยอีกมาก

4. เขียนข้อความ ภาพ หรือสถานการณ์ และข้อคำถาม ในขั้นนี้ต้องคำนึงถึงวิธีการกำหนดคะแนนเพื่อเป็นแนวทางในการให้คะแนนจากผลการตอบข้อคำถามนั้น

5. ตรวจสอบเครื่องมือ ตรวจสอบเบื้องต้น โดยผู้ชำนาญทางคุณธรรม จริยธรรม ด้านนั้น และโดยผู้ชำนาญทางด้านการวัด

6. ตรวจสอบคุณภาพรายข้อ หลังจากทดลองแล้ว ผู้สร้างเครื่องมือตรวจให้คะแนน แล้วนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพเบื้องต้นว่าแต่ละข้อวัดจริยธรรมนั้นได้จริงหรือไม่ ข้อใดมีคุณภาพดีเก็บเอาไว้ ข้อใดไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดเอาไปปรับปรุงแก้ไขทดลองใหม่

7. จัดข้อสอบเป็นชุด จำนวนข้อต้องมีสัดส่วนของจริยธรรมที่ต้องการวัดเป็นสัดส่วนตามที่ตั้งไว้ สร้างคำชี้แจงการสอบ จัดวางแบบของข้อสอบ พร้อมกำหนดเวลาในการดำเนินการสอบ

8. ศึกษาคุณภาพของเครื่องมือ หาความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น

9. สร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) หมายถึง ข้อเท็จจริงทางสถิติที่บรรยายการแจกแจงของคะแนนจากประชากรที่นิยามไว้ชัดเจนแล้ว และเป็นคะแนนตัวที่จะบอกระดับจริยธรรมของผู้สอบว่าอยู่ในระดับใดเมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่

เชษฐรัตน์ น้อยสี (2555 : 19) กล่าวว่า การศึกษาวิจัยคุณลักษณะด้านเจตพิสัยที่ผ่านมาการใช้มาตรวัดเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากมีความเป็นปรนัยสูง สามารถวัดได้กับคนจำนวนมากในเวลาอันสั้น และใช้งบประมาณน้อยกว่าวิธีอื่น ซึ่งขั้นตอนของการพัฒนามาตรวัดด้านเจตพิสัย ซึ่งเสนอโดย ดีเวลลิส (Devellis, 1991 : 124) มีข้อเสนอแนะ 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดให้แน่ชัดว่าอะไรคือสิ่งที่ต้องการวัด ให้มีความชัดเจนในเชิงทฤษฎี และลักษณะที่เฉพาะเจาะจงของโครงสร้างสิ่งที่จะวัดไม่กว้างหรือแคบจนเกินไป

ขั้นที่ 2 สร้างข้อคำถาม เลือกข้อคำถามที่สะท้อนถึงจุดมุ่งหมายในการวัด ข้อคำถามที่สร้างให้มีลักษณะเท่าเทียมกันหรือคู่ขนานกัน จำนวนข้อคำถามควรมีจำนวนมากเป็น 3 หรือ 4 เท่าของสุดท้ายที่ต้องการ แล้วแยกข้อคำถามที่มีลักษณะที่ตีออกจากข้อคำถามที่มีลักษณะที่ไม่ดี โดยพิจารณาจากความกำกวมของข้อคำถาม การที่ข้อความยาวเกินไป อ่านแล้วเข้าใจยาก หรือมีหลายแนวคิดอยู่ในข้อเดียว ไม่เป็นข้อความที่เป็นข้อเท็จจริงอยู่แล้ว และข้อความในข้อคำถามไม่ควรเป็นบวกหรือลบมากเกินไป

ขั้นที่ 3 กำหนดรูปแบบสำหรับการวัดว่าจะมีลักษณะของมาตรวัดเป็นเช่นไร อาทิ มาตรวัดแบบเทอร์สโตน มาตรวัดแบบกัทแมน มาตรวัดแบบออสกูด หรือมาตรวัดแบบลิเคิร์ต จำนวนช่วงของการวัดจะเป็นเท่าไร มีรูปแบบการตอบลักษณะแบบสองทางหรือแบบทางเดียว พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาในการตอบให้ชัดเจน

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามที่สร้างขึ้นในรอบแรก โดยที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการให้นิยามปรากฏการณ์ของสิ่งที่จะวัดว่า มีความสัมพันธ์กับข้อคำถามที่สร้างขึ้นหรือไม่อย่างไร แล้วประเมินความชัดเจนและความถูกต้องของข้อคำถามในเชิงเนื้อหาการใช้คำ รวมถึงโครงสร้างในการวัด ผู้เชี่ยวชาญจะบอกได้ว่าขาดประเด็นใด และประเด็นใดควรที่จะเพิ่มเข้ามา และท้ายสุดผู้สร้างมาตรฐานต้องสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด แล้วตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธคำแนะนำใดบ้าง ซึ่งในขั้นตอนนี้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้สร้างมาตรฐาน

ขั้นที่ 5 พิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีความตรง ถ้าเป็นไปได้ควรเพิ่มเติมข้อคำถามที่คล้ายคลึงกันหรือคู่ขนานกัน เพื่อช่วยในการตรวจสอบความตรงของมาตรฐาน และมีความเป็นไปได้ที่ผู้ตอบจะตอบตามความต้องการของสังคม (Social Desirability) นอกจากนั้นควรตรวจสอบถึงความลำเอียงในการตอบ ก็จะช่วยให้ได้มาตรฐานที่มีความตรงอย่างสมบูรณ์

ขั้นที่ 6 นำมาตรฐานไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มากพอ ซึ่งประเด็นนี้ยังไม่มีการสรุปที่แน่นอน ตามหลักเหตุผลแล้วกลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดใหญ่ ซึ่ง Nunnally (1978 อ้างถึงใน เชษฐรัตน์ น้อยสี, 2555 : 20) กล่าวว่า จำนวนของกลุ่มตัวอย่างมีความเกี่ยวข้องกับจำนวนข้อคำถาม โดยกลุ่มตัวอย่างควรมีจำนวน 300 คน จึงถือว่าเพียงพอ ทั้งนี้เพื่อลดความเสี่ยงในเรื่องความแปรปรวนร่วมระหว่างข้อที่อาจไม่คงที่ และความไม่เป็นตัวแทนของประชากรที่ตั้งใจจะใช้

ขั้นที่ 7 การประเมินข้อคำถาม โดยการทดสอบข้อคำถามที่สร้างขึ้นว่ามีความกับคะแนนจริงหรือตัวแปรแฝงที่ต้องการวัดหรือไม่ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างข้อ (Inter-Correlation) หากมีค่าสูง แสดงว่ามีตัวแปรแฝงร่วมกัน หากค่าความสัมพันธ์เป็นลบ ควรพิจารณาว่าได้มีการกลับขั้วการให้คะแนนหรือไม่ เมื่อพบว่ายังไม่ได้กลับขั้วการให้คะแนนก็กลับคะแนนให้เรียบร้อย แล้วจึงหาความสัมพันธ์อีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นหาความสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของมาตรฐาน (Item-scale Correlation) การตรวจสอบความแปรปรวนรายข้อ หากข้อคำถามมีความแปรปรวนสูงแสดงว่ากลุ่มผู้ตอบมีความหลากหลายในการตอบ การคำนวณค่าเฉลี่ยของข้อคำถามเพื่อหาจุดกึ่งกลางของพิสัย การตรวจสอบความเที่ยงของมาตรฐาน โดยเฉพาะสัมประสิทธิ์แอลฟา ซึ่งจะบ่งชี้สัดส่วนของความแปรปรวนในคะแนนของมาตรฐาน หรือการหาค่าความเที่ยงอื่น ๆ มีค่าอยู่ระหว่าง -1 ถึง 1 (Nunnally, 1978 อ้างถึงใน เชษฐรัตน์ น้อยสี, 2555 : 20) เสนอว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา 0.70 ขึ้นไป จึงจะสามารถยอมรับได้

ขั้นที่ 8 กำหนดความยาวที่เหมาะสมของมาตรฐาน เนื่องจากความยาวของมาตรฐานมีผลต่อความเที่ยง ทำให้มีความแปรปรวนร่วมระหว่างข้อคำถามสูง ดังนั้นการเพิ่มจำนวนข้อเข้าไปทำให้มีความเที่ยงสูงขึ้น แต่ถ้ามาตรฐานมีขนาดยาว ก็จะทำให้ผู้ตอบเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นผู้สร้างมาตรฐานควรพิจารณาถึงความยาวที่เหมาะสมด้วย หากต้องคัดข้อคำถามออกควรพิจารณาข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์ต่ำกับข้อคำถามอื่น ๆ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลด้านคุณธรรม จริยธรรม สถานศึกษาควรสร้าง ความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนอย่างใกล้ชิด สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับการพัฒนาทางวิชาการ การให้ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมให้บุตรหลาน การมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลความประพฤติ และระวังปัจจัย และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนโดยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนกลุ่มเสี่ยง

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สถานศึกษาเป็นแหล่งบ่มเพาะวิชาความรู้และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เกิดการเรียนรู้ที่อยู่ในสังคม เพื่อที่จะได้เป็นคนดีของสังคม ตลอดจนเป็นกำลังหลักในการพัฒนา ประเทศชาติอย่างยั่งยืน ด้วยความสำคัญนี้ จึงมีโครงการโรงเรียนคุณธรรมขึ้น

1. ความหมายของโรงเรียนคุณธรรม

มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึง ความหมายโรงเรียนคุณธรรม ไว้ดังนี้

เกษม วัฒนชัย (2558 : 23) ได้กล่าวถึงโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม หรือเรียกโดยย่อว่า “โรงเรียนคุณธรรม” หมายถึง สถานศึกษาที่ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มี ส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริม และความดีในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และนำไปขยายเครือข่ายได้

สิน สีสวน และคณะ (2562 : 1) ได้กล่าวถึงโรงเรียนคุณธรรม หมายถึง สถานศึกษาที่มี กระบวนการพัฒนาคุณธรรมทั้งระบบ คือ มีการวิเคราะห์กำหนดเป้าหมาย การวางแผนและ นำแผนงานไปสู่การปฏิบัติ มีการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง และพัฒนากระบวนการให้คุณธรรม เข้าไปอยู่ในวิถีปฏิบัติของทุกคนในโรงเรียน เป็นสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนผู้สอน ภายใต้ระบบการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอนที่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 1) ได้กล่าวถึงโรงเรียนคุณธรรม หมายถึง โครงการของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ให้นักเรียนครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษาตระหนักรู้ เข้าใจ และมีกระบวนการคิด อย่างมีเหตุผล ชี้นำคุณค่าแห่งคุณธรรมความดีอย่างเป็นธรรมชาติ และสร้างความรู้สึกรักชอบซื่อสัตย์ ตั้งองค์กร

สรุปได้ว่า โรงเรียนคุณธรรม คือแหล่งเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ที่เกิดจากความร่วมมือ ของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด

การวางแผน และเป้าหมายของคุณธรรมอัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น

2. ความเป็นมาของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล) ในขณะนั้น (พ.ศ.2560) ได้กล่าวถึงศาสตร์พระราชาซึ่งเป็นศาสตร์ที่ครอบคลุม เรื่องเอกลักษณ์ของชนชาติไทย เช่น การอ่อนน้อมถ่อมตน การเป็นสุภาพชน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งเป็นคุณงามความดีของคนไทยที่บรรพชนไทยได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ศาสตร์พระราชาให้ข้อคิดการประพฤติปฏิบัติตนไว้ว่าอย่าคบคนด้วยฐานะ คบคนด้วยความดีมีมิตรภาพด้วยความรักและความผูกพันและขอให้มีความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ผู้มีพระคุณประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ ถ้าทุกคนปฏิบัติตนตามศาสตร์ของพระราชาแล้วก็จะเป็ผลเมืองที่มีคุณภาพ ประเทศก็จะมีแต่คนดีและทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า รวมทั้งน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อบ่มให้เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เกิดความสมดุลและยั่งยืน แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้พระราชทานไว้กว่า 40 ปี ที่ผ่านมามาเพื่อให้ประชาชนชาวไทยนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีภูมิคุ้มกันมั่นคงในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข จึงนับได้ว่า “ศาสตร์พระราชา” เป็นเสมือนองค์ความรู้ที่อยู่คู่แผ่นดินไทยซึ่งล้วนมุ่งให้ประชาชนทุกคนปฏิบัติตนเป็น “คนดี” ทั้งคิดดี พูดดี ทำดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม สุจริต มีวินัย และมีความสามัคคีซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นมั่นคงตลอดไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560 : 1)

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มีพระราชกระแสรับสั่งต่อประชาชนชาวไทยให้ “ช่วยสร้างคนดีให้บ้านเมือง” พร้อมทั้งพระราชทานหลัก 3 ประการ ที่เกี่ยวกับครูและนักเรียน ไว้ว่า

“ให้ครูรักเด็ก เด็กรักครู”

“ให้ครูสอนให้เด็กมีน้ำใจต่อเพื่อนไม่ให้แข่งขันกัน แต่ให้แข่งกับตัวเองและให้เด็กที่เรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนช้ากว่า”

“ให้ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนทำร่วมกันเพื่อให้เห็นคุณค่าของความสามัคคี”

จากพระกระแสรับสั่งข้างต้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ทรงพระราชทาน พระบรมราโชบาย ด้านการศึกษาเพื่อสานต่อพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ว่าการศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม

3. มีงานทำ-มีอาชีพ

4. เป็นพลเมืองดี

เพื่อเป็นการสืบสานศาสตร์พระราชา และสนองพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ และพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจัดทำโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ขึ้น เพื่อมุ่งปลูกฝังให้ผู้บริหารครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ 1) ความพอเพียง 2) ความกตัญญู 3) ความซื่อสัตย์สุจริต 4) ความรับผิดชอบ และ 5) อุदारคุณธรรม โดยปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ให้แต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อย่างน้อยร้อยละ 35 และปีงบประมาณ 2561 โรงเรียนทุกแห่งเข้าร่วมโครงการทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560 : 2)

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โดยความร่วมมือของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ได้ัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ว่า “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” มาเป็นวิสัยทัศน์ ในแผนดำเนินงาน ดังที่ ปภัสวดี วีรภักดี และคณะ (2560 : 13-16) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพครูให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่ออาชีพครู การสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน และเป็นต้นแบบที่ดีงามของนักเรียน
2. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวม เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ และใช้โครงการงานคุณธรรม (Moral Project) เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ความดีความงามจากการลงมือปฏิบัติจริง และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมด้วยความภาคภูมิใจ
3. พัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน ส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น เพื่อเป้าหมายการสร้างคนดีสู่สังคม รวมทั้งการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้เป็นต้นแบบ และเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรม
4. เพื่อเฉลิมพระเกียรติฯ และถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ร่วมกับ ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูให้มีความสามารถในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้คู่ความดี และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวมได้ ภารกิจที่สำคัญคือ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์และการเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียนใน

สถานศึกษา เพื่อปลูกฝังอบรมบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความสุขและความเจริญการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนตามแนวทางของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ จะเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่พัฒนากระบวนการคิดเชิงระบบ และใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ความดีความงามจากการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม หรือโครงการ นั้น ๆ ด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือ ช่วยให้เกิดการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียนให้น้อยลง และส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น อันจะเป็นการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และเป็นศูนย์เรียนรู้ของโรงเรียนคุณธรรมเพื่อการขยายผลโรงเรียนคุณธรรมเครือข่ายในโอกาสต่อไป

งานหลักของโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. จึงให้ความสำคัญกับงานพัฒนาศักยภาพครู เพื่อให้ครูสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้บรรลุผลสำเร็จการพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ควบคู่กับการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนแบบองค์รวมได้จะเป็นหลักประกันสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสามารถเริ่มต้น และดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องด้วยความมุ่งมั่นของครู ร่วมกับการมีภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความร่วมมือของนักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน (ปัทสวดี วีรภักดิ์ และคณะ, 2560 : 9-11)

3. กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ประกอบด้วยงาน 4 ขั้นตอนหลัก และแบ่งเป็น 10 ขั้นตอนย่อย ดังที่ ปัทสวดี วีรภักดิ์ และคณะ (2560 : 12-14) อธิบายไว้ดังนี้

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ และการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เพื่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มีขั้นตอน ดังนี้

(1) การประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเชิงลึกแก่ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้มีความเข้าใจ สมัครง และพร้อมใจกัน ทั้งผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักเรียน และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ในการตัดสินใจเข้าร่วมการพัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรม

(2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพครูแกนนำ เป็นการประชุมระดมสมองเพื่อค้นหา “คุณธรรมเป้าหมาย” และระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของคุณธรรมเป้าหมายแต่ละด้านที่โรงเรียนได้คัดเลือกไว้ คุณธรรมเป้าหมายที่มีการระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกไว้ด้วย จะเรียกรวมว่า “คุณธรรมอัตลักษณ์” โดยจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหาร ครู และนักเรียน เพื่อให้แต่ละกลุ่มทราบวิธีปฏิบัติตนในแต่ละด้าน เช่น ด้านความซื่อสัตย์ วิธีปฏิบัติของครู เช่น เข้าสอนตรงเวลา

ส่วนวิถีปฏิบัติของนักเรียน เช่น ไม่ลอกการบ้าน เป็นต้น และให้ทราบแนวทางการพัฒนาโครงการคุณธรรม (Moral Project) เพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรม

(3) การพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ และนักศึกษาแกนนำ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินงานเป็นหลักในการพัฒนาเข้าสู่โรงเรียนคุณธรรม โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา

(4) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการความรู้คู่ความดี เป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่บูรณาการสาระคุณธรรมเข้าไว้ในสาระวิชาต่าง ๆ โดยจะดำเนินงานตามความพร้อมของแต่ละโรงเรียน

(5) การศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในภูมิภาค เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งด้านวิชาการ และกิจกรรมพัฒนานักเรียนร่วมกัน เพื่อความยั่งยืนของโรงเรียนคุณธรรมในชุมชนท้องถิ่น และภูมิภาค

2. การลงมือปฏิบัติของโรงเรียน

(6) ทุกคนในโรงเรียนร่วมกันลงมือพัฒนา “โครงการคุณธรรม” (Moral Project) ซึ่งจะเป็นแผนปฏิบัติงาน เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ความดี เป็นการระดมสมองในการวางแผน แบ่งงานกันทำ ลงมือปฏิบัติ ปรึกษาหารือกัน และประเมินผลสำเร็จร่วมกัน ประการสำคัญคือต้องเป็นโครงการคุณธรรมที่เด็กคิด เด็กเลือก เด็กทำ และให้ทุกคนมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติจริงอย่างเต็มที่

3. การนิเทศติดตามโรงเรียน

(7) การนิเทศติดตามเพื่อเสริมหนุนและให้กำลังใจโรงเรียนโดยนิเทศอาสาของมูลนิธิยุวสถิรคุณ จะมาเยี่ยมชม ให้คำแนะนำ เพื่อให้คำปรึกษาหารืออย่างเป็นกัลยาณมิตร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นกำลังใจให้กันและกัน โดยจะประสานงานกับนิเทศภายในของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง และจะเกิดความยั่งยืนตลอดไป

4. การรายงานความก้าวหน้าและการประเมินผล

(8) การประชุมรายงานความก้าวหน้าของโครงการจะจัด 2 ครั้ง/ปี เมื่อครบ 6 เดือน และครบปี เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอผลงานความสำเร็จ

(9) การสังเคราะห์ และถอดบทเรียน เพื่อให้โรงเรียนปรับปรุงกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของตนเองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

(10) การประเมินผลสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เป็นการประเมินผลพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียนลดลงและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น

4. สาระสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

หัวใจสำคัญของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม คือ “การแปลงคุณธรรมให้เป็นจริยธรรม หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์” ดังนั้น แนวปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม จึงใช้ตารางคุณธรรม อุดมคติ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน คุณธรรมอุดมคติ ประกอบด้วย คุณธรรมเป้าหมาย และ พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก (พฤติกรรมที่พึงประสงค์) ซึ่งเกิดจากการประชุมระดมสมองของโรงเรียนตนเอง

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของแต่ละโรงเรียนจะแตกต่างกันตามสภาพปัญหาเชิงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น ๆ หรือคุณธรรมความดีที่โรงเรียนต้องการสร้างขึ้น เมื่อประชุมระดมสมอง ได้ความเห็นร่วมกันแล้ว จึงนำมาเขียนเผยแพร่ในรูปของตารางคุณธรรมอุดมคติ เพื่อประกาศเป็น เจตนารมณ์ร่วมกันที่จะประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมเป้าหมาย และพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ร่วมกัน กำหนดขึ้น (ปภัสวดี วีรกิตติ และคณะ, 2560 : 16)

5. จุดมุ่งหมายของกิจกรรม

ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ มีภาระหน้าที่โดยตรงในการดำเนินงานกิจกรรม การเรียนรู้ การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรม เพื่อสนองพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ว่า “ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง” หลักการและแนวทางของ กิจกรรมต่าง ๆ จึงมุ่งให้ความรู้ ความเข้าใจ และจัดกิจกรรมฝึกทักษะที่จำเป็นให้แก่ครู นักเรียน ผู้บริหาร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียน มุ่งให้ทุกคนในโรงเรียนรู้จักคุณค่าของตนเอง รู้จักใช้ชีวิต อย่างมีคุณภาพ มีคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีน้ำใจ ช่วยเหลือกัน มีความรักเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน มีความสามัคคี ประพฤติตนเป็น ตัวอย่างที่ดี มีจิตสาธารณะช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ บรรยากาศในโรงเรียนน่าอยู่ น่าเรียน ทุกคนจะอยู่ใน โรงเรียนอย่างมีความสุข โรงเรียนจะเป็นองค์กรคุณธรรมต้นแบบดึงดูดให้ชุมชน ท้องถิ่นเข้ามาเรียนรู้ การใช้ชีวิตอย่างมีคุณธรรม ชุมชนมีความสุข ประเทศชาติมีความสงบ ความเจริญอย่างยั่งยืน (ปภัสวดี วีรกิตติ และคณะ, 2560 : 27)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 5) ยังได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของ การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ซึ่งมี 3 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานและยกระดับคุณภาพโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.
2. เพื่อพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ให้เป็นต้นแบบการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
3. เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

6. หลักการจัดกิจกรรม

กิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ ยึดหลักการสำคัญ ดังที่ ปภัสวดี วีรกิตติ และคณะ (2560 : 28-29) กล่าวไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่มุ่งสร้างการมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน ทั้งโรงเรียน สร้างเสริมคุณลักษณะของการทำงานร่วมกัน สร้างสรรค์ค่านิยมที่ดีงามของกลุ่ม มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี มีน้ำใจที่ต่อกัน และมุ่งสร้างประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
2. กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล เป็นการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเฝ้าหาความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา ได้คิดเป็น มีการตัดสินใจที่ดีภายใต้เหตุผลที่สืบเสาะค้นหา เน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถนำทักษะจากการเรียนรู้มาใช้แก้ปัญหา ในชีวิตประจำวันได้
3. กิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนทักษะชีวิต การรู้จักทำงานเป็นทีม ทักษะการร่วมกันแก้ปัญหา รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักการสังเกตสิ่งแวดล้อม และนำมาใช้แก้ปัญหา ในชีวิตประจำวัน ฝึกทักษะชีวิต ความอดทน อดกลั้น การช่วยเหลือมีน้ำใจ และจิตอาสา
4. กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนคิดนักเรียนเลือก ลงมือทำ ประเมินผล และปรับแผนด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยมีครูเป็นที่ปรึกษากิจกรรม
5. กิจกรรมที่สนองตอบความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียนทุกคน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันวางแผน คิดวิเคราะห์ ระดมสมอง อภิปราย ลงมือปฏิบัติ สรุปความรู้ ถอดบทเรียนที่ได้รับ ช่วยสร้างความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ ความมั่นใจในการแก้ปัญหา และร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ดีงามด้านคุณธรรม
6. กิจกรรมที่สะท้อนบริบทจริงของโรงเรียน สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่และชีวิตจริงของนักเรียน ผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน รวมทั้งชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม ภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม
7. ประเมินผลการเรียนรู้จากสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งเป็นการประเมินการปฏิบัติตนของนักเรียน (Performance Assessment)
8. กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน และการเรียนการสอนในสาระวิชาหลักต่าง ๆ ได้ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ตามสาระวิชา ได้ฝึกฝนคุณธรรมจริยธรรม ฝึกการทำงานเป็นทีม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงานด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของการทำงานเห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความมั่นใจในตนเอง รู้จักดูแลตนเองให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

7. รูปแบบการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560 : 4) ได้กำหนดรูปแบบกิจกรรม เพื่อเป็นแนวทางขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ได้แก่ การจัดค่ายยุวชนคุณธรรม

การจัดทำโครงการพัฒนาจริยคุณ การผลิตนวัตกรรม สร้างสรรค์คนดี และการจัดกิจกรรมคืนคุณธรรมสู่ห้องเรียน

8. การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม

คณะผู้บริหารจำเป็นต้องกำหนดกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย การวางแผนงานคุณธรรม สร้างกลไกการลงมือปฏิบัติงาน กำหนดการติดตามนิเทศงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ดังนี้ (ปัทสวดี วีรภักดิ์ และคณะ, 2560 : 41)

1. การวางแผนงานคุณธรรม

แผนงานคุณธรรม หมายถึง การกำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวังไว้ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติ และ ตัวชี้วัด เพื่อการประเมินผล

1.1 วิสัยทัศน์ หมายถึง สิ่งที่โรงเรียนมุ่งหวังให้เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งระดับผู้บริหารต้องกำหนดขึ้นและทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วม เช่น โรงเรียนมุ่งจะช่วยสร้างคนดีให้สังคม

1.2 เป้าประสงค์ (Ultimate Goal) หมายถึง เป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งมั่นจะไปให้ถึงในอนาคตและต้องมีความสอดคล้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ เช่น มุ่งให้มีกระบวนการพัฒนาโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรม

1.3 วัตถุประสงค์ เป็นข้อความที่แสดงถึงแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อช่วยให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ข้อความที่ใช้เขียนวัตถุประสงค์จะต้องชัดเจน สามารถวัดและประเมินผลได้ เช่น เพื่อพัฒนาความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม (ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนาโรงเรียนตามเป้าประสงค์ที่วางไว้)

1.4 ยุทธศาสตร์ดำเนินงาน หมายถึง วิธีการในระดับรายละเอียดที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน เช่น โรงเรียนจะผนึกกำลังจากทุกภาคส่วนมาร่วมกันทำงาน และจะบูรณาการแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนทำอยู่แล้วมาไว้ด้วย เป็นต้น

อนึ่ง โรงเรียนควรพิจารณาแนวทางการบูรณาการงานโครงการ โครงการ และกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้นภายใต้แผนงานต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ ด้านวินัย ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น มาดำเนินการภายใต้เป้าหมายเดียวกันของโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งงบประมาณ บุคลากร ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ประการสำคัญผลงานที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการงานเข้าไว้ด้วยกัน จะเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมสร้างคณะทำงานที่ดี ซึ่งจะส่งผลที่ดีในการพัฒนาโรงเรียนในระยะยาว

1.5 แผนปฏิบัติ หมายถึง แผนงานที่จะใช้ในการปฏิบัติงานคุณธรรม ประกอบด้วย คุณธรรมเป้าหมาย คุณธรรมอัตลักษณ์ โครงการ/โครงการน/กิจกรรม และตัวชี้วัดในการพัฒนาโรงเรียนสู่โรงเรียนคุณธรรม

2. สร้างกลไกการลงมือปฏิบัติงาน

โรงเรียนพัฒนากลไกในการปฏิบัติงาน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างมี คณะทำงานรับผิดชอบมีนักเรียนแกนนำ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผล เป็นต้น

3. กำหนดการติดตามนิเทศงาน

ในช่วงของการปฏิบัติงาน ควรมีการนิเทศงานเป็นระยะ ๆ มีผู้รับมอบหมายให้เป็น ผู้นิเทศติดตามงาน สอนงาน ให้คำปรึกษาหารืออย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้งานเป็นไปในแนวทางที่กำหนดไว้ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที และปรับปรุงงานให้ดีขึ้นได้ตลอดเวลา การนิเทศติดตามงาน จะเป็นการกระตุ้นส่งเสริม เสริมแรง ให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานให้ดำเนินการอย่างราบรื่นจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงการติดตามให้คำแนะนำปรึกษาอย่างกัลยาณมิตร การนิเทศติดตามงานอย่างต่อเนื่องจะเป็นหลักประกันที่ดีต่อความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

4. การประเมินผลการปฏิบัติงาน

การประเมินผลจะช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น การประเมินผลควรทำ 2 ระดับ ได้แก่ การประเมินผลในระดับโครงการคุณธรรม และการประเมินผล ภาพรวมของโรงเรียน ระดับความสำเร็จของโครงการคุณธรรมต่าง ๆ จะส่งผลให้เกิดผลสำเร็จใน ภาพรวมของโรงเรียน ดังนั้น การเลือกใช้ตัวชี้วัดจึงมีความสำคัญ และมีผลต่อการแสดงผลความสำเร็จ แตกต่างกันตัวชี้วัด หมายถึง คุณลักษณะความประพฤติ พฤติกรรมที่ต้องการวัดหรือประเมิน ควรใช้คำ ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ต้องตีความ และระบุการประเมินเชิงปริมาณ และ/หรือเชิงคุณภาพ เช่น

ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ : จำนวนนักเรียนที่กล้าแสดงออกในทางที่ดีเพิ่มมากขึ้น

ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ : นักเรียนสร้างสรรค์กิจกรรมหน้าเสาธงอย่างหลากหลาย

4.1 การประเมินผลในระดับโครงการคุณธรรม ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผลโครงการคุณธรรม อาจแบ่งออกตามช่วงเวลาของแผน

4.1.1 การเริ่มโครงการคุณธรรม อาจใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินการเตรียมความพร้อมและกิจกรรมที่ปฏิบัติงานขั้นต้น เช่น

มีการประชุมสร้างความเข้าใจ

มีการแต่งตั้งคณะทำงาน

ร้อยละของผู้สนใจเข้าร่วมประชุมฟังคำชี้แจง ฯลฯ เป็นต้น

4.1.2 ช่วงระยะกลางแผนของโครงการคุณธรรม อาจใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินผล การทำกิจกรรมโครงการในช่วงครึ่งแผนได้ผลอย่างไร เพื่อใช้ในการปรับปรุงแผนปฏิบัติงาน เช่น

ร้อยละของโครงการที่ปฏิบัติได้ตามแผนที่กำหนดไว้

ร้อยละของผู้สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรม/โครงการ

จำนวนโครงการที่เป็นไปตามแผน ฯลฯ เป็นต้น

4.1.3 เมื่อสิ้นสุดโครงการคุณธรรม ควรใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลสำเร็จ เช่น

ร้อยละของกิจกรรม/โครงการที่บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

ร้อยละของผู้สนใจเข้าร่วมทำกิจกรรม/โครงการตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (ที่กำหนดไว้ในโครงการ) เพิ่มขึ้น

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (ที่กำหนดไว้ในโครงการ) ลดน้อยลง ฯลฯ เป็นต้น

4.2 การประเมินผลภาพรวมของโรงเรียน

โรงเรียนแต่ละแห่งจะมีการจัดทำกิจกรรม/โครงการคุณธรรมหลายเรื่องมากมาย บางโรงเรียนมีกิจกรรม/โครงการแบ่งตามจำนวนห้องเรียน ชั้นเรียน ชมรม กลุ่มสนใจ เป็นต้น เมื่อประเมินผลระดับโครงการคุณธรรมแล้วให้นำผลมาใช้ประเมินผลภาพรวมของโรงเรียน โดยนำ คุณธรรมเป้าหมายของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ มาใช้เป็นเป้าหมายในการประเมินผล แล้วนำคุณธรรม อุตลักษณ์ที่ระบุพฤติกรรมบ่งชี้มาเป็นหลักในการพิจารณาประกอบ แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดภาพรวม

4.3 ผลลัพธ์/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การมีกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มีโครงการคุณธรรม มีกิจกรรม ส่งเสริมความดีเป็นเครื่องมือให้ทุกคนในโรงเรียนได้ร่วมกันสร้างสรรค์คุณงามความดีเป็นเป้าหมายที่ ประสบความสำเร็จแล้วโรงเรียนยังได้รับประโยชน์อีกมากมาย เช่น

4.3.1 ครูจะมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ และเห็นคุณค่าของอาชีพครู มีศักยภาพในการออกแบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตลอดจน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างครูที่ดีเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

4.3.2 นักเรียนมีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรมจริยธรรม มีทักษะใน การดำเนินชีวิต พึ่งตนเองได้และช่วยเหลือสังคมได้

4.3.3 พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ครู บุคลากร นักเรียน และ ผู้ปกครอง เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

4.3.4 นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น และผลการสอบทางการศึกษาแห่งชาติ ขั้นพื้นฐาน (O-NET) อยู่ในระดับที่ดีขึ้น

4.3.5 นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนได้รับความสนใจจากนักวิชาการ ในการนำไปต่อยอดขยายผลเชิงวิชาการให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

4.3.6 หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สังคมชุมชน ประชาชน จะให้ความสนใจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมร่วมกัน เพื่อความสุขของประเทศ อนึ่ง เมื่อโรงเรียนได้พัฒนาเป็นโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมแล้ว นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย แล้ว ยังเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ อีกด้วย (ปภัสวดี วีรภิตติ และคณะ, 2560 : 41-51)

สรุปได้ว่า โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มุ่งเน้นให้สถานศึกษาเป็นแหล่งบ่มเพาะ วิชาความรู้และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดกับนักเรียน เกิดการเรียนรู้ที่อยู่ในสังคม เพื่อที่จะได้เป็นคนดีของสังคม ตลอดจนเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน

บริบทโรงเรียนทิวธาภิเศก

1. ข้อมูลทั่วไป

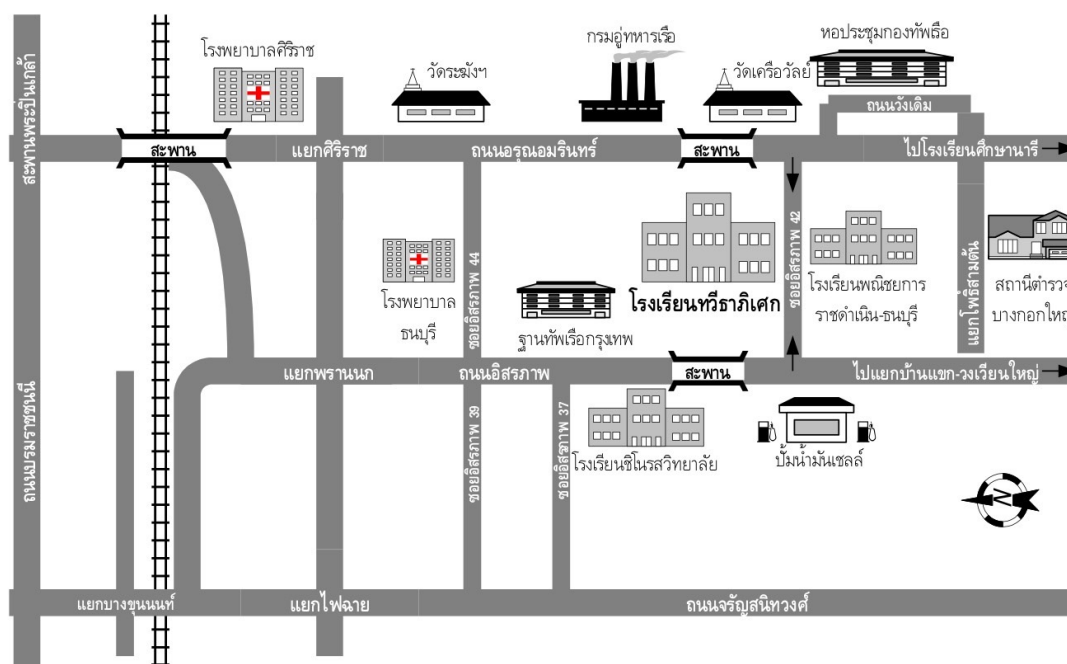
ชื่อสถานศึกษา	โรงเรียนทิวธาภิเศก
สถานที่ตั้งโรงเรียน	เลขที่ 505/5 ถนนอิสรภาพ ซอยอิสรภาพ 42 แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0-2465-0072, 0-2465-5156, 0-2472-1700 โทรสาร 0-2472-0988, 0-2465-0114, 0-2465-0550, 0-2465-2882, 0-2472-4855 Website : www.taweethapisek.ac.th E-mail : admin@taweethapisek.ac.th
ขนาด/ประเภท/ สังกัด	เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ประเภทนักเรียนชาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
วันสถาปนาโรงเรียน	19 กรกฎาคม 2441

สัญลักษณ์

เครื่องหมายประจำโรงเรียน เหยี่ยุธิวธาภิเศก เป็นเหยี่ยุธิวที่สร้างขึ้น ในการบำเพ็ญ พระราชกุศลทิวธาภิเศก และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนขึ้น โรงเรียนจึงใช้สัญลักษณ์ภาพเหมือน

	รูปเหรียญทิวาภิเศก เป็นตราประจำโรงเรียนให้นักเรียน ครูและบุคลากร น้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ ของรัชกาลที่ 5
อักษรย่อ	ท.ภ.
ปรัชญาของโรงเรียน	ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต
คติธรรมประจำโรงเรียน	อตตานัน นาทิวต เตยย (บุคคลไม่ควรลืมตน)
สีประจำโรงเรียน	เขียว - ขาว
ดอกไม้ประจำโรงเรียน	ดอกแก้ว
การคมนาคม-ขนส่ง	ทางรถยนต์ มีรถประจำทางผ่านโรงเรียน คือ ถนนอิสรภาพ สาย 56, 40, 149, ปอ. 177 ถนนอรุณอมรินทร์ สาย 57 ทางเรือ อยู่ใกล้ท่าเตียน มีเรือด่วนเจ้าพระยาและเรือข้ามฟาก มายังท่าวัดอรุณ ฯ
เปิดสอนระดับชั้น	มัธยมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 6
พื้นที่บริการ	แขวงวัดอรุณ แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ แขวงศิริราช แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย แขวงบางขุนศรี แขวงอรุณอมรินทร์ แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี แขวงคลองสาน แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน แขวงคลองตันไทร

ภาพที่ 1 แผนที่โรงเรียนทวิธาภิเศก

2. ประวัติความเป็นมา โรงเรียนทวิธาภิเศก

โรงเรียนทวิธาภิเศก เป็นโรงเรียนซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เนื่องในวโรกาสที่ครองราชย์สมบัตินานเป็นสองเท่าของรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระบรมอัยกาธิราช เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2441 ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ร่วมกับพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน สร้างโรงเรียน ณ บริเวณวัดอรุณราชวรารามฯ เพื่ออุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้พระราชทานนามโรงเรียนแห่งนี้ว่า “โรงเรียนทวิธาภิเศก”

การบำเพ็ญพระราชกุศลทวิธาภิเศก ณ พระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย และสมโภชสิริราชสมบัติ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เนื่องในวโรกาสที่ครองราชย์สมบัตินานเป็นสองเท่าของรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2441 นั้น ได้มีการจัดทำเหรียญทวิธาภิเศก แจกให้ข้าราชการทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในเป็นที่ระลึก ด้วยเหตุนี้ทางโรงเรียนทวิธาภิเศก จึงถือวันที่ 19 กรกฎาคม ของทุกปีเป็น “วันทวิธาภิเศก”

ในปี พ.ศ. 2494 สมัยที่ นายวรสิทธิ์ อินทาปัจ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ได้ย้ายโรงเรียนมาตั้ง ณ บริเวณวัดนาคกลาง โดยย้ายนักเรียนชั้นมัธยมปลายบางส่วนมาเรียน ในปี พ.ศ. 2503 นักเรียนทั้งหมดย้ายมาเรียน ณ โรงเรียนทวิธาภิเศก และได้พัฒนาโรงเรียนให้เจริญขึ้น และมีอาคาร

เรียนเพียงพอ ซึ่งในปัจจุบันมีอาคารเรียนรวมทั้งหมด 5 หลัง และพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม สะดวกต่อการจัดการเรียนการสอน โดยมีพระพุทธรูปวิธาภิเศกพุทธมณฑล พระพุทธรูปวิธาภิเศกสวัสดิ์มงคล อนุสาวรีย์พ่อขุนสุรชัยณรงค์ และพระราชานุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาววิธาภิเศกทุกคน นับตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนวิธาภิเศกมา มีผู้บริหารโรงเรียนรวม 22 คน มีรายนามดังต่อไปนี้

1. ขุนอุปการศิลป์เสรรฐ	พ.ศ. 2441 – 19 มิถุนายน 2450
2. นายพร้อม	21 มิถุนายน 2450 – พ.ศ. 2454
3. พระบรรเจ็ดวิชาชาญ (นายชม บุญญาคง ป.ม.)	พ.ศ. 2454 – 11 พฤศจิกายน 2454
4. ขุนตรุณวิทย์วรเสษฐ (นายยง ศิลปคุปต์)	12 พฤศจิกายน 2454 – 31 ตุลาคม 2459
5. ขุนวิสิษฐ์ตรุณกาล (นายบุบผา พลายสุต)	1 พฤศจิกายน 2459 – มิถุนายน 2492
6. นายวรสิทธิ์ อินทาปัจ	2 กรกฎาคม 2492 – 30 กันยายน 2508
7. นายเรวัต ชื่นสำราญ	1 ตุลาคม 2508 – 31 พฤษภาคม 2517
8. นายสำเร็จ นิลประดิษฐ์	1 ตุลาคม 2517 – 30 กันยายน 2522
9. นายจงกล เมธาจารย์	1 ตุลาคม 2522 – 2 พฤศจิกายน 2527
10. นายสุชาติ ไชยมะโน	2 พฤศจิกายน 2527 – 28 มิถุนายน 2531
11. นายสำราญ รัตนวิทย์	29 มิถุนายน 2531 – 30 กันยายน 2532
12. นายกนก จันทร์ขจร	1 ตุลาคม 2532 – 30 กันยายน 2538
13. นายประสาร อุตมางคาวร	1 ตุลาคม 2538 – 30 กันยายน 2541
14. นายสุธน จุลโมกษ์	1 ตุลาคม 2541 – 30 กันยายน 2544
15. นายสุวัฒน์ อันใจกล้า	1 ตุลาคม 2544 – 30 กันยายน 2547
16. นางสุกัญญา ภูพานธำภักดิ์	1 ตุลาคม 2547 – 19 พฤศจิกายน 2551
17. นางสุนนมาศ วุฒิสง่าธรรม	20 พฤศจิกายน 2551 – 30 กันยายน 2553
18. นายสมเกียรติ เจริญนิม	8 กุมภาพันธ์ 2554 – 19 พฤศจิกายน 2556
19. นายชัยอนันต์ แก่นดี	23 ธันวาคม 2556 – 7 พฤศจิกายน 2557
20. นายชัยสิทธิ์ ดอนท้วม	23 ธันวาคม 2557 – 27 ตุลาคม 2559
21. นายณรงค์ คงสมปราชญ์	7 กุมภาพันธ์ 2560 – 22 พฤศจิกายน 2562
22. นายประจวบ อินทรโชติ	22 พฤศจิกายน 2562 – ปัจจุบัน

วันที่ 22 พฤศจิกายน 2562 นายประจวบ อินทรโชติ ได้รับแต่งตั้งให้มาดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนทวีธาภิเศก เป็นลำดับที่ 22 และได้มุ่งมั่นที่จะทำให้นักเรียนเรียนเก่ง เป็นคนดี เป็นสุภาพบุรุษ เกิดความภาคภูมิใจในเกียรติยศ และศักดิ์ศรีของโรงเรียน พัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ และมาตรฐานเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน สมศักดิ์ศรีในการเป็นโรงเรียนพระราชทาน

3. ข้อมูลครูและบุคลากร (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2563)

ผู้บริหาร จำนวน 4 คน

ข้าราชการครู จำนวน 125 คน

4. ข้อมูลนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน ปีการศึกษา 2563

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 406 คน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 486 คน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 453 คน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 390 คน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 419 คน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 386 คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน 2,540 คน

5. ข้อมูลอาคารสถานที่

อาคารเรียน จำนวน 5 หลัง อาคารประกอบ จำนวน 1 หลัง สุขา 41 หลัง สนามฟุตบอล 1 สนาม และสนามบาสเก็ตบอล 1 สนาม

6. สภาพแวดล้อม บรรยากาศของโรงเรียน และสภาพชุมชนใกล้เคียง

สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมของโรงเรียนทวีธาภิเศก ตั้งอยู่ ณ เลขที่ 505/5 ซอยอิสรภาพ 42 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 13 ไร่ บริเวณใกล้เคียง โดยรอบเป็นชุมชนแวดล้อม ด้านหลังโรงเรียนติดกับคลองมอญเป็นเส้นทางน้ำสายยาวก่อน และทิศตะวันออกติดกับวัดนาคกลางวรวิหาร เป็นแหล่งชุมชนเก่าแก่ย่านฝั่งธนบุรี อยู่ใกล้แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และศาสนาที่หลากหลาย เช่น วัดนาคกลางวรวิหาร วัดอรุณราชวราราม ราชวรมหาวิหาร ภูมิปัญญา โบสถ์ช่างตาครุสต์ ภูมิปัญญาพาสณ์ วัดราชสิทธารามราชวรวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามราชวรวิหาร วัดเครือวัลย์วรวิหาร วัดชินนรสารามวรวิหาร มีสถานที่ราชการใกล้เคียง คือ สถานีตำรวจนครบาลบางกอกใหญ่ โรงเรียนชินนรสวิทยาลัย โรงเรียนสตรีวัดระฆัง โรงพยาบาลศิริราช กองทัพเรือ โรงพยาบาลธนบุรี มีร้านค้า ร้านอาหาร อาชีพหลักของคนในชุมชนส่วนมาก คือ การค้าขาย รับราชการ และธุรกิจส่วนตัว

บรรยากาศของโรงเรียน

โรงเรียนมีบรรยากาศที่ร่มรื่น สะอาด สวยงาม น่าอยู่ อาคารและตึกมีสีเขียวทำให้เย็นตาเย็นใจ เอื้อต่อคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนอย่างชัดเจน ห้องเรียน ห้องน้ำสะอาด มีต้นไม้ ต้นแก้ว และซุ้มล้อมเกวียนให้นักเรียนได้พักผ่อน อ่านหนังสือ ทำกิจกรรมในเวลาว่าง ครูดูแลเอาใจใส่นักเรียน นักเรียนเคารพครู มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้บริหารให้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นครอบครัววิถีฯ ที่มีความสุข

สภาพชุมชนใกล้เคียง

สภาพชุมชนโดยรอบเป็นชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนมาแต่เดิมตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โรงเรียนทวีธาภิเศก ตั้งอยู่ในเขตเมืองที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่แวดล้อม เขตบริการของโรงเรียนอยู่ใกล้สถานที่สำคัญ เช่น วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร สถานีตำรวจนครบาลบางกอกใหญ่ กองบัญชาการกองทัพเรือ โรงเรียนวัดนาคกลาง โรงเรียนชินอรสวิทยาลัย วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชย์การราชดำเนิน โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า โรงพยาบาลศิริราช นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ได้สะดวก

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

1. ความหมายการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning : PBL) หมายถึง การเรียนรู้ที่จัดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่แก่นักเรียน เหมือนกับการทำงานในชีวิตจริงอย่างมีระบบ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ ใช้วิธีการหาความรู้ความจริงอย่างมีเหตุผล ได้ออกแบบประดิษฐ์ชิ้นงาน ทำการทดลอง ทดสอบประสิทธิภาพ ได้พิสูจน์สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง รู้จักวางแผนการทำงาน ฝึกการเป็นผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนได้พัฒนากระบวนการคิด โดยเฉพาะการคิดขั้นสูงบนพื้นฐานของความพอเพียงและการประเมินตนเอง โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้น เพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักเรียนมาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้า หาความรู้ด้วยตัวเอง นำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ การฟัง และการสังเกตจากผู้รู้ โดยนักเรียนมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่จะนำมาสู่การสรุปความรู้ใหม่ มีการเขียนกระบวนการจัดทำโครงงาน และจัดแสดงผลงานที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานยังเน้นการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ชีวิตขณะที่ยังได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สมรรถนะที่สำคัญของนักเรียนและคุณลักษณะต่าง ๆ สอดคล้องกับหลักพัฒนาการคิดของ Blooms ทั้ง 6 ชั้น คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการคิดสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานถือได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยมี

ครูเป็นผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564 : 2)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้า และลงมือปฏิบัติตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน อาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกระบวนการอื่น ๆ อย่างมีระบบเป็นขั้นตอนเพื่อฝึกฝนทักษะการคิด การแก้ปัญหา ตลอดจนได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยที่ผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือในการทำโครงงาน

2. ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

สถาบันที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ได้เสนอแนะองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ (เทพกัญญา พรหมขัตแก้ว, 2557 : 14)

1. นักเรียนได้เรียนรู้แนวคิดหลักตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ โดยมีความมุ่งหมายที่จะสอนเนื้อหาสาระที่สำคัญ
  2. การพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการคิดวิพากษ์ การแก้ปัญหาคือความร่วมมือร่วมใจ และสื่อสารในรูปแบบที่หลากหลาย การใช้คำถามนำ การสร้างสรรค์ผลงาน โดยที่นักเรียนเป็นผู้ลงมือทำมากกว่าการท่องจำ การใช้ทักษะการคิดขั้นสูง การทำงานเป็นทีม เป็นต้น
  3. การค้นหาคำตอบจากคำถาม ข้อสงสัยและข้อสรุป โดยใช้การสืบเสาะหาความรู้ เป็นกระบวนการในการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่
  4. การเรียนรู้ที่ดำเนินการภายใต้คำถามนำ ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดจะทำให้เกิดความท้าทายหรือปัญหาสำคัญในการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายและลุ่มลึก
  5. สร้างความตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้เนื้อหาและทักษะที่จำเป็น
  6. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและเลือกที่จะศึกษาด้วยตัวเอง
  7. นักเรียนจะได้ให้และรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพของผลงานจากกระบวนการทบทวนและสะท้อนกลับ
  8. ผู้ชมสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วมของในการนำเสนอผลงานของนักเรียนเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนพยายามทำงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ถูกต้องและน่าเชื่อถือ
- วิทยา อินทร์สอน (2557 : 5-6) กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานดังนี้ ได้แก่

1. ช่วยให้เห็นถึงสภาพปัญหาหรือภูมิหลังของการทำงาน

2. ช่วยทำให้มีความชัดเจน ถูกต้อง ในการปฏิบัติงานตามแผนงาน และมีการปรึกษาหารือการรับรู้ถึงสภาพปัญหาพร้อมกันที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อจะได้หาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน

3. ทำให้การปฏิบัติงานตามแผนมีความคล่องตัว เป็นระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสม

4. มีการใช้ทรัพยากรตามแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ซึ่งมีงบประมาณหรือต้นทุนการผลิตที่ต่ำ เกิดประโยชน์สูงสุด และเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

5. มีผู้รับผิดชอบโครงการตามแผนงาน ตามระยะเวลาที่กำหนด และทำให้การปฏิบัติงานมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

6. สร้างทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน ช่วยในการระดมสมอง สร้างความสามัคคี และแบ่งความรับผิดชอบ บทบาทหน้าที่ตามศักยภาพความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม

7. สามารถควบคุมระบบการทำงานได้สะดวก สร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่ซ้ำซ้อนกัน เนื่องจากว่าได้แบ่งภาระงานออกเป็น ส่วน ๆ ตามสายงานที่ได้รับผิดชอบ

แคทซ์ และ ชาร์ด (Katz and Chard, 2000 : 175-190) ได้กล่าวว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นการจัดประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้แบบโครงการ มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียนด้านความรู้ทักษะสังคม อารมณ์ จริยธรรม และความรู้สึกถึงสุนทรียศาสตร์ โดยนักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติ ทั้งจากทางวิชาการ การเรียน การเล่น และกิจกรรมการทำงานในโครงการ ซึ่งทั้งนี้โรงเรียนและห้องเรียนถือเป็นชุมชนสิ่งแวดล้อมของนักเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญจะทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง การเรียนรู้โดยใช้โครงการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและเป็นวิธีที่ทำทลายความรู้และความสามารถของครูผู้สอน ซึ่งแตกต่างจากบทบาทครูในวิธีการสอนแบบเดิม (ครูเป็นจุดศูนย์กลาง) ให้กลายมาเป็นนักเรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ฝึกการทำงานร่วมกันเน้นความสำคัญของกิจกรรมที่นักเรียนลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำปรึกษา และให้คำแนะนำ

3. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

วิจารณ์ พานิช (2555 : 71-75) ได้ให้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน คือ เปรียบเสมือนวงล้อของจักรยาน ซึ่งส่วนของวงล้อแต่ละชิ้น ได้แก่ Define, Plan, Do, Review และ Presentation

1. Define คือ ขั้นตอนการทำให้สมาชิกของทีมงาน รวมทั้งครูด้วยมีความชัดเจน ร่วมกันว่าคำถาม ปัญหา ประเด็น ความท้าทายของโครงการคืออะไร และเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อะไร

2. Plan คือ การวางแผนการทำงานในโครงการ ครูก็ต้องวางแผน กำหนดทางหนีทีไล่ในการทำหน้าที่โค้ช รวมทั้งเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำโครงการของนักเรียน และที่สำคัญเตรียมคำถามไว้ถามทีมงานเพื่อกระตุ้นให้คิดถึงประเด็นสำคัญบางประเด็นที่นักเรียนมองข้าม โดยถือหลักว่า ครูต้องไม่เข้าไปช่วยเหลือจนทีมงานขาดโอกาสคิดเองแก้ปัญหาเอง นักเรียนที่เป็นทีมงานก็ต้องวางแผนงานของตน แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ การประชุมพบปะระหว่างทีมงาน การแลกเปลี่ยนข้อค้นพบแลกเปลี่ยนคำถาม แลกเปลี่ยนวิธีการ ยิ่งทำความเข้าใจร่วมกันไว้ชัดเจนเพียงใด งานในขั้น Do ก็จะได้ผลดีเพียงนั้น

3. Do คือ การลงมือทำ มักจะพบปัญหาที่ไม่คาดคิดเสมอ นักเรียนจึงจะได้เรียนรู้ทักษะในการแก้ปัญหา การประสานงาน การทำงานร่วมกันเป็นทีม การจัดการความขัดแย้ง ทักษะในการทำงานภายใต้ทรัพยากรจำกัด ทักษะในการค้นหาความรู้เพิ่มเติมทักษะในการทำงานในสภาพที่ทีมงานมีความแตกต่างหลากหลาย ทักษะการทำงานในสภาพกดดัน ทักษะในการบันทึกผลงานทักษะในการวิเคราะห์ผล และแลกเปลี่ยนข้อวิเคราะห์กับเพื่อนร่วมทีม เป็นต้น

4. Review คือ การที่ทีมนักเรียนจะทบทวนการเรียนรู้ ที่ไม่ใช่แค่ทบทวนว่า โครงการได้ผลตามความมุ่งหมายหรือไม่ แต่จะต้องเน้นทบทวนว่างานหรือกิจกรรม หรือพฤติกรรมแต่ละขั้นตอนได้ให้บทเรียนอะไรบ้าง เอาทั้งขั้นตอนที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลวมาทำความเข้าใจ และกำหนดวิธีทำงานใหม่ที่ถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งเอาเหตุการณ์ระทึกใจ หรือเหตุการณ์ที่ภาคภูมิใจ ประทับใจมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

5. Presentation คือ การนำเสนอโครงการต่อชั้นเรียน เป็นขั้นตอนที่ให้การเรียนรู้ ทักษะอีกชุดหนึ่ง ต่อเนื่องกับขั้นตอน Review เป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดการทบทวนขั้นตอนของงาน และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้น แล้วเอามานำเสนอในรูปแบบที่เร้าใจ ให้อารมณ์และให้ความรู้ (ปัญญา) ทีมงานของนักเรียนอาจสร้างนวัตกรรมในการนำเสนอก็ได้ โดยอาจเขียนเป็นรายงาน และนำเสนอเป็นการรายงานหน้าชั้น มีเพาเวอร์พอยท์ (PowerPoint) ประกอบ หรือจัดทำวีดิทัศน์นำเสนอ หรือนำเสนอเป็นละคร เป็นต้น

ดุซนารี โยเหลา และ คณะ (2557 : 20-23) ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาโรงเรียนในประเทศไทย โดยจะมีขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน** ครูให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำโครงการก่อนการเรียนรู้ เนื่องจากการทำโครงการมีรูปแบบและขั้นตอนที่ชัดเจนและรัดกุม ดังนั้นนักเรียนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงการไว้เป็นพื้นฐาน เพื่อใช้ในการปฏิบัติขณะทำงานโครงการจริง ในขั้นแสวงหาความรู้

2. **ขั้นกระตุ้นความสนใจ** ครูเตรียมกิจกรรมที่จะกระตุ้นความสนใจของนักเรียน โดยต้องคิดหรือเตรียมกิจกรรมที่ดึงดูดให้นักเรียนสนใจ ครูรู้ ถึงความสนุกสนานในการทำโครงการ หรือกิจกรรมร่วมกัน โดยกิจกรรมนั้นอาจเป็นกิจกรรมที่ครูกำหนดขึ้น หรืออาจเป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีความสนใจต้องการจะทำอยู่แล้ว ทั้งนี้ในการกระตุ้นของครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนเสนอจากกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้ของครูที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่หรือเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

3. **ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ** ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มกันแสวงหาความรู้ ใช้กระบวนการกลุ่ม ในการวางแผนดำเนินกิจกรรม โดยนักเรียนเป็นผู้ร่วมกันวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเอง โดยระดมความคิดและหารือ แบ่งหน้าที่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน หลังจากที่ได้ทราบหัวข้อสิ่งที่ตนเองต้องเรียนรู้ในภาคเรียนนั้น ๆ เรียบร้อยแล้ว

4. **ขั้นแสวงหาความรู้** ในขั้นแสวงหาความรู้มีแนวทางปฏิบัติสำหรับนักเรียนในการทำกิจกรรม ดังนี้ 1) นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโครงการ ตามหัวข้อที่กลุ่มสนใจ 2) นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ของตนตามข้อตกลงของกลุ่ม พร้อมทั้งร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรม โดยขอคำปรึกษาจากครูเป็นระยะเมื่อมีข้อสงสัยหรือปัญหาเกิดขึ้น 3) นักเรียนร่วมกันเขียนสรุปเล่ม สรุปรายงานจากโครงการที่ตนปฏิบัติ

5. **ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้** ครูให้นักเรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้จากการทำกิจกรรม โดยครูใช้คำถามถามนักเรียนนำไปสู่การสรุปสิ่งที่เรียนรู้

6. **ขั้นนำเสนอผลงาน** ครูให้นักเรียนนำเสนอผลการเรียนรู้ โดยครูออกแบบกิจกรรม หรือจัดเวลาให้นักเรียนได้เสนอสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ เพื่อให้เพื่อนร่วมชั้นและนักเรียนอื่น ๆ ในโรงเรียน ได้ชมผลงานและเรียนรู้กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในการทำโครงการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564 : 8-9) ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (PBL) มีการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนตามขั้นตอนดังนี้

1. **Define** คือ การระบุประเด็นปัญหาที่สนใจ ซึ่งก่อนจะระบุได้นั้น นักเรียนจะได้รับการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อสร้างความสนใจในการเรียนรู้ ก่อนปรับพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับโครงการ ดังนั้น การสร้างแรงบันดาลใจและการให้ความรู้พื้นฐานจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเรียน เพื่อที่จะสามารถนำไปปรับให้เข้ากับองค์ความรู้เดิมและเปลี่ยนแปลงความคิดให้เป็น องค์ความรู้ใหม่ตามทฤษฎี Constructivism ก่อนการศึกษาปัญหาหรือสถานการณ์ที่ท้าทายเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

2. Plan คือ การวางแผนการทำงาน การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และนวัตกรรมตามทฤษฎี Constructionism จากประเด็นสถานการณ์ที่กำหนดขึ้นด้วยตนเอง สามารถระบุประเด็นปัญหา ตั้งชื่อเรื่อง กำหนดวัตถุประสงค์ ตั้งสมมติฐาน และกำหนดตัวแปร รวมทั้ง เตรียมเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำโครงงานของตนเอง ทีมงานต้องวางแผนงาน ตั้งสมมติฐาน กำหนดตัวแปรของโครงงานแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ จัดประชุมกันภายในกลุ่ม แลกเปลี่ยนข้อค้นพบ แลกเปลี่ยนคำถาม แลกเปลี่ยนวิธีการ ยิ่งทำความเข้าใจร่วมกันไว้ชัดเจนเพียงใด การปฏิบัติงานในขั้นต่อไปจะราบรื่นยิ่งขึ้น

3. Do คือ การลงมือปฏิบัติจริง นักเรียนจะได้เรียนรู้ทักษะการออกแบบ วิพากษ์แบบ หรือวิธีการสร้างชิ้นงาน ลงมือประดิษฐ์ชิ้นงาน ทดสอบประสิทธิภาพ ปรับปรุงชิ้นงาน และการแก้ไขปัญหา รู้จักการประสานงานการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทักษะการทำงานภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด ทักษะในการค้นหาความรู้เพิ่มเติม ทักษะการทำงานในสภาพที่ทีมงานมีความแตกต่างหลากหลาย ทักษะการทำงานในสภาพต่าง ๆ ทักษะการรวบรวมผลงานทักษะการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการทำงาน นอกจากนี้ยังได้แลกเปลี่ยนประเด็นวิเคราะห์กับสมาชิกในกลุ่ม เพื่อเป็นการอภิปรายผล

4. Review คือ การที่กลุ่มนักเรียนจะทบทวนการเรียนรู้จากผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ซึ่งนักเรียนสามารถเห็นตนเองว่าเผชิญกับสิ่งใดมาบ้าง ทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลว มาทำความเข้าใจและกำหนดวิธีทำงานใหม่ที่ต้องการเหมาะสม รวมทั้ง นำเหตุการณ์ที่เป็นข้อข้องใจ ความภาคภูมิใจ ความประทับใจ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น ระบุประโยชน์ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไป ขั้นตอนนี้เป็นการเรียนรู้แบบสะท้อนคิด (reflection) หรือที่เรียกว่า AAR (After Action Review) โดยขั้นตอนนี้ ครูควรมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบ ความรู้ความเข้าใจ การทำงานหรือวิจารณ์ (Reviewer) โดยน้อมนำศาสตร์พระราชา เรื่องปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสะท้อนคิด หากพบว่านักเรียนประสบผลสำเร็จในการทำงาน ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ (Organizer) ในการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน และจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับกลุ่มหรือชุมชนต่อไป

5. Present คือ การเขียนบรรยายในรูปแบบของรายงาน บทคัดย่อ และการนำเสนอ หน้าชั้นเรียน มีการใช้สื่อ ชิ้นงาน แผนภาพ โมเดล ประกอบพร้อมกับการบรรยาย หรืออาจ สร้างนวัตกรรมในการนำเสนอ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้รับฟังได้เข้าใจในโครงงานที่นักเรียนจัดทำขึ้นได้

6. Service and Expand คือ การเผยแพร่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการทำโครงงาน ต่อสังคมชุมชน และการต่อยอดนวัตกรรม โดยการเพิ่มเติมแนวคิดอื่น ๆ ให้ชิ้นงานสามารถทำงาน ได้สมบูรณ์ขึ้น สู่การเป็นนวัตกรรมของนักเรียน ในขั้นตอนนี้ครูจะได้มีโอกาสสังเกต ทำความรู้จักและ เข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้เรียนรู้หรือฝึกทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้แก่นักเรียน

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ควรเริ่มจากขั้นกำหนดปัญหา หรือสำรวจความสนใจ ขั้นการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ขั้นวางแผนและเขียนเค้าโครงร่าง ขั้นลงมือปฏิบัติโครงงาน ขั้นการเขียนรายงาน ขั้นประเมินผล และขั้นนำเสนอผลงาน เป็นต้น

4. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

ลัดดา ภู่เกียรติ (2544 : 374-375) กล่าวว่า การประเมินผลโครงงานสามารถทำได้ 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การประเมินระหว่างวางแผนและวิเคราะห์โครงการ (Evaluation during planning and appraisal)

ระยะที่ 2 การประเมินในช่วงระหว่างโครงการ (On - Going Project Evaluation)

ระยะที่ 3 การประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ (Post - Project Evaluation or Summative Evaluation)

กรมวิชาการ (2544 : 8-9) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ประเมินโครงงานว่าบุคคลที่ควรมีส่วนในการประเมินโครงงาน อาจประกอบด้วย

1. นักเรียนประเมินตนเอง
2. เพื่อนช่วยประเมิน
3. ครูผู้สอนหรือครูที่ปรึกษา
4. ผู้ปกครอง
5. บุคคลอื่นที่สนใจและมีส่วนเกี่ยวข้อง

แอนนา ป่าสนธิ์ (2554 : 23) กล่าวว่า แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้แบบโครงงาน (Evaluated Project Group) จะถูกกำหนดและเลือกแนวทางโดยครูผู้สอนมีแนวทางการประเมิน 3 แนวทาง ได้แก่

1. การประเมินกระบวนการ (Evaluate Group Process) หมายถึง ลำดับขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมตามโครงการตั้งแต่เริ่มโครงการจนจบโครงการ

2. การประเมินผลของโครงการ (Evaluated Product Group) หมายถึงผลที่ได้จากการดำเนินการตามกระบวนการ เช่น เค้าโครงของโครงการ รายงานการเขียน หรือผลการนำเสนอ

3. การประเมินทั้งกระบวนการและผลของโครงการ เกณฑ์การประเมินกระบวนการของโครงการกลุ่มนี้ จะต้องมีการตั้งคำถามพิจารณาทั้งในแง่คุณภาพ และแง่ปริมาณของการมีส่วนร่วมกิจกรรมภายในกลุ่ม การเตรียมการในการประชุม การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม

สรุปได้ว่า การประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน มีวิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินตนเอง การประเมินผลงานการประเมินตามสภาพจริง และการประเมิน

โดยเพื่อนที่อยู่ในกลุ่มหรือในชั้นเรียน ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการที่ทำ หรืออาจจะประเมินด้วยวิธีการสังเกต ประเมินจากผลงาน หรือประเมินจากแบบสอบถาม เป็นต้น

โครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นฐาน

ชื่อโครงการ	โครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นฐาน
ระยะเวลาดำเนินโครงการ	ปีการศึกษา 2563
ผู้รับผิดชอบโครงการ	นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียนทวีธาภิเศก
ความสอดคล้อง	สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ที่เกี่ยวกับ เรื่องคุณธรรมและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ที่ยึดคุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษาในรูปแบบ “โครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.”

1. หลักการและเหตุผล

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายให้มีการยึดคุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษาในรูปแบบโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อสืบสานพระราชปณิธานเดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินงานตามนโยบายภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมโดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนส่วนใหญ่ของประเทศให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อีกทั้งรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเพื่อให้เยาวชนทุกคน มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดย กรอบแนวคิดโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มุ่งเน้นให้โรงเรียนแต่ละแห่งดำเนินการวิเคราะห์ “คุณธรรมอัตลักษณ์ของตนเอง” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน ให้ครอบคลุมบุคลากรในโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมุ่งหวังให้บุคลากรในโรงเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ “พอเพียง” “กตัญญู” “ซื่อสัตย์สุจริต” “ความรับผิดชอบ” และ “อุดมการณ์คุณธรรม”

โรงเรียนทวีธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ได้ดำเนินงานตามนโยบาย “โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 จนถึงปัจจุบัน เริ่มจากบุคลากรทุกฝ่ายของโรงเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์ “คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน” ที่ครอบคลุมคุณธรรมสำคัญ 5 ประการ กำหนดแผนงาน/โครงการเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้มีพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน เมื่อสิ้นปีการศึกษามีการประเมินและรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบ ตลอดจนมีการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนทวีธาภิเศกอย่างต่อเนื่อง สำหรับการดำเนินงานในปีการศึกษา 2563 บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์เพื่อทบทวน “คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน” เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน ให้สอดคล้องกับ “ปรัชญาของโรงเรียน คือ ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต” และสอดคล้องกับ “อัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ วินัยเยี่ยม เปี่ยมคุณธรรม เลิศล้ำวิชาการ” ผลการวิเคราะห์เพื่อทบทวน สรุปได้ว่า “คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน” ทั้ง 8 ประการ ประกอบด้วย “สุภาพ” “สามัคคี” “มีวินัยเยี่ยม” “เปี่ยมกตัญญู” “รู้รับผิดชอบ” “รอบคอบซื่อสัตย์” “ปฏิบัติจิตอาสา” และ “นำพาพอเพียง” โดยกำหนดรายละเอียดและพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกแต่ละคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาพร้อมกันของคณะครู เกี่ยวกับการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน เมื่อสิ้นปีการศึกษา 2562 โดยการสอบถาม การเยี่ยมบ้านนักเรียน พบว่า โรงเรียนทวีธาภิเศก มีนักเรียนที่เข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมากและนักเรียนบางส่วนมาโรงเรียนไม่ทันเข้าแถวเคารพธงชาติ เนื่องจากบ้านพักอาศัยอยู่ไกลจากโรงเรียน การเดินทางไม่สะดวก ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาการใช้โทรศัพท์มือถือที่นักเรียนใช้ผิดที่ ผิดเวลา ทำให้นักเรียนขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ ไม่สนใจในการเรียน ปัญหาการรับประทานอาหารเช้าไม่เก็บภาชนะ ซึ่งจะพบเห็นเป็นบางส่วนสำหรับนักเรียนที่ขาดความรับผิดชอบ ปัญหาการพูดคำหยาบ จะพบเห็นอยู่บ่อยครั้ง อาจจะด้วยความเผลอตัวหรือเคยชินกับคำพูดนั้น ๆ จึงทำให้นักเรียนคิดที่จะพูดคำหยาบนั้นออกมา สถานการณ์เสี่ยงที่เป็นปัญหาอันดับต้น ๆ คือ การดูแลความสะอาดของห้องเรียน เนื่องจาก มีนักเรียนนำอาหารมารับประทานบนอาคารเรียนและทิ้งขยะไม่เป็นที่ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง จึงทำให้สภาพของห้องเรียนมีขยะสกปรก และปัญหาสำคัญอีกประการ คือ การสูบบุหรี่ในโรงเรียน ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องกำกับดูแลและเร่งหามาตรการในการแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มนี้อย่างใกล้ชิด และโดยเร็ว

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง เช่น การเรียนรู้ผ่านการทำงาน การเรียนรู้ผ่านโครงงาน การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา การเรียนรู้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีวิจัย เป็นต้น

การเรียนรู้ผ่านโครงการคุณธรรม เป็นการนำปัญหาในชีวิตจริงมาเรียนรู้ผ่านการทำโครงการเป็น การเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตด้วยวิธีคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ หรือด้วยกระบวนการทางปัญญา เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำความดีมีคุณธรรมแบบเชิงรุก โดยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการ เรียนรู้ผ่านเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบโครงการ เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริงในลักษณะวิจัย ปฏิบัติการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านความเสื่อมทางศีลธรรม และส่งเสริมการบ่มเพาะความดี มีคุณธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ การเรียนรู้แบบโครงการคุณธรรมจะเกิดการรวมกลุ่มกัน ของผู้เรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทำโครงการด้านคุณธรรมตามความสนใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียน วิธีการเรียนรู้การร่วมมือทำงาน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันรวมถึงการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนกัน การเรียนรู้แบบโครงการคุณธรรมมีลักษณะที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ศึกษา สำนวจ ค้นคว้า ทดลองคิดค้น เน้นการนำปัญหาคุณธรรมในชีวิตจริงมาเรียนรู้โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้นแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจและคอยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน

จากการวิเคราะห์เพื่อทบทวนคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ปีการศึกษา 2562 และแนวทางการเรียนรู้ ผ่านโครงการคุณธรรม ดังกล่าว โรงเรียนจึงได้จัดทำ “โครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม คุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นฐาน” ขึ้น

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ผ่านการจัด การเรียนรู้โดยใช้โครงการคุณธรรม

2.2 เพื่อส่งเสริมนักเรียนมีพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน และสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

3. เป้าหมาย

3.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ

นักเรียน ร้อยละ 100 ได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ผ่านการจัดการเรียนรู้โดย ใช้โครงการคุณธรรม

3.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

นักเรียนมีพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ และดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ปีการศึกษา 2563 (1 พฤษภาคม 2563 – 30 เมษายน 2564)

5. วิธีการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 วิธีการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์
ของนักเรียน โรงเรียนทวิธาภิเศก โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นฐาน

ที่	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1	วางแผน (Plan)		
	1.1 วิเคราะห์เพื่อทบทวน “คุณธรรมอัตลักษณ์ ของโรงเรียน”	พฤษภาคม 2563	- คณะครูทุกคนในโรงเรียน
	1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับ การดำเนินโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ปีการศึกษา 2562	พฤษภาคม 2563	- คณะครูทุกคนในโรงเรียน
	1.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ผ่านโครงการคุณธรรม	พฤษภาคม 2563	- คณะครูทุกคนในโรงเรียน
	1.4 ยกร่างโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติ	พฤษภาคม 2563	- หัวหน้างานโรงเรียน คุณธรรม
	1.5 อนุมัติโครงการ และแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงาน	มิถุนายน 2563	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน
	1.6 ประชุมชี้แจงคณะกรรมการดำเนินงาน และคณะครูทุกคน	มิถุนายน 2563	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน
2	ปฏิบัติตามแผน (Do)		
	ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563		
	2.1 ปฐมนิเทศนักเรียน - ปลุกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม - จุดมุ่งหมายโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. - คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนทวิธาภิเศก	กรกฎาคม 2563	- หัวหน้างานโรงเรียน คุณธรรม - หัวหน้าระดับ - ครูที่ปรึกษา
	2.2 ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 1 (รายบุคคล) “ค้นหาคุณค่าของตนเอง”	กรกฎาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
	2.3 ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 2 (รายบุคคล) “ค้นหาปัญหาที่สำคัญของโรงเรียน”	กรกฎาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
2.4	ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 3 (รายห้อง) “วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ของโรงเรียน”	กรกฎาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
2.5	ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 4 (รายห้อง) “วิเคราะห์คุณธรรมที่ใช้ในการแก้ปัญหา”	กรกฎาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
2.6	ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 5 (รายห้อง) “สร้างความดีด้วยโครงการคุณธรรม”	กรกฎาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
2.7	ครูที่ปรึกษาส่ง “หัวข้อโครงการคุณธรรม” (รายห้อง)	กรกฎาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา - หัวหน้างานโรงเรียน คุณธรรม
2.8	ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 6 (รายห้อง) “ผังโน้ตสนโครงการคุณธรรม”	สิงหาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
2.9	นักเรียนแต่ละห้องเรียนนำเสนอ “หัวข้อ โครงการคุณธรรม” ต่อที่ประชุมระดับชั้น	สิงหาคม 2563	- หัวหน้าระดับ
2.10	ดำเนินกิจกรรมตามใบงานที่ 7 (รายห้อง) “จัดทำร่างโครงการคุณธรรม”	สิงหาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
2.11	อนุมัติ “โครงการคุณธรรม” (รายห้อง)	สิงหาคม 2563	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน
2.12	ดำเนินงานตามโครงการคุณธรรม ระยะที่ 1 (รายห้อง)	สิงหาคม - กันยายน 2563	- นักเรียนแต่ละห้อง - ครูที่ปรึกษา
2.13	นักเรียนแต่ละห้องเรียนนำเสนอ “รายงานความก้าวหน้าของโครงการคุณธรรม” ระยะที่ 1 ต่อที่ประชุมระดับชั้น	กันยายน 2563	- หัวหน้าระดับ
2.14	นักเรียนแต่ละห้อง “จัดทำร่างรายงาน โครงการคุณธรรมของนักเรียน” (รายห้อง)	ตุลาคม 2563	- นักเรียนแต่ละห้อง - ครูที่ปรึกษา

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
	ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563		
	2.15 ดำเนินงานตามโครงการคุณธรรม ระยะที่ 2 (รายห้อง)	พฤศจิกายน - ธันวาคม 2563	- นักเรียนแต่ละห้อง - ครูที่ปรึกษา
	2.16 นักเรียนแต่ละห้องเรียนนำเสนอ “รายงานความก้าวหน้าของโครงการคุณธรรม” ระยะที่ 2 ต่อที่ประชุมระดับชั้น	ธันวาคม 2563	- หัวหน้าระดับ
	2.17 นักเรียนแต่ละห้อง “จัดทำรายงาน โครงการคุณธรรมของนักเรียน” (รายห้อง)	ธันวาคม 2563	- นักเรียนแต่ละห้อง
	2.18 ครูที่ปรึกษา “ตรวจสอบรายงานโครงการ คุณธรรมของนักเรียน” เพื่อให้นักเรียนปรับปรุง แก้ไข (รายห้อง)	ธันวาคม 2563	- ครูที่ปรึกษา
	2.19 ดำเนินกิจกรรมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “ประกวดโครงการคุณธรรม ระดับโรงเรียน”	มกราคม 2564	- หัวหน้างานโรงเรียน คุณธรรม
	2.20 ดำเนินกิจกรรม “คัดเลือกห้องเรียน คุณธรรมอัตลักษณ์ต้นแบบ”	กุมภาพันธ์ 2564	- หัวหน้างานโรงเรียน คุณธรรม
3	ประเมินผล (Check)		
	3.1 ประเมินก่อนดำเนินโครงการ 3.1.1 สภาพแวดล้อมของโครงการ 3.1.2 ปัจจัยนำเข้าที่ใช้ในการดำเนินโครงการ	มิถุนายน 2563	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน
	3.2 ประเมินกระบวนการดำเนินโครงการ	กรกฎาคม 2563 - กุมภาพันธ์ 2564	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน
	3.3 ประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ	กุมภาพันธ์ 2564 - มีนาคม 2564	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ที่	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
4	ปรับปรุงแก้ไข (Act)		
	4.1 วิเคราะห์ผลการประเมินโครงการ	เมษายน 2564	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน
	4.2 ปรับปรุงและพัฒนาเพื่อวางแผนดำเนินงาน ในครั้งต่อไป	เมษายน 2564	- นายประจวบ อินทรโชติ ผู้อำนวยการโรงเรียน

6. สถานที่

โรงเรียนทวีธาภิเศก เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

7. งบประมาณ

7.1 ค่าวัสดุการจัดทำโครงการคุณธรรม ห้องเรียนละ 1,000 บาท รวม 72,000 บาท

7.2 ค่าวัสดุในการจัดนิทรรศการโครงการ ห้องเรียนละ 500 บาท รวม 36,000 บาท

รวมทั้งสิ้น 108,000 บาท

8. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

8.1 นักเรียน ร้อยละ 100 เข้าร่วมกิจกรรม

8.2 โครงการคุณธรรมของนักเรียน ห้องเรียนละ 1 โครงการ รวมทั้งสิ้น 72 โครงการ

8.3 นักเรียน ร้อยละ 90 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ ในระดับ

ดีขึ้น

9. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนมีความรู้และทักษะในการจัดทำโครงการคุณธรรม และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

1. ความหมายของการประเมินโครงการ

ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมณเลิศ (2556 : 6) ได้อธิบายความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นจากโครงการในด้านความสำเร็จ ความล้มเหลว จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โดยมีกระบวนการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้การประเมินโครงการยังมีประโยชน์ในแง่การนำสารสนเทศไปสู่การปรับปรุง การดำเนินกิจกรรมโครงการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

กมลนันท์ บุญกล้า (2559 : 49) กล่าวว่า การประเมินโครงการ คือ การเก็บรวบรวม ข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศต่าง ๆ แล้วนำมาพิจารณาตัดสินโครงการในแต่ละระยะ โดยนำสารสนเทศที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าควรจะดำเนินการต่อ หรือปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ขยายผล ระวังหรือยกเลิกโครงการ เป็นต้น

รอสซี่ ลิปเซย์ และ ฟรีแมน (Rossi, Lipsey and Freeman, 2004 : 16) ได้อธิบายความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การประยุกต์ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มาใช้ในการสำรวจประสิทธิผลของโครงการอย่างเป็นระบบ ซึ่งการประเมินโครงการจะประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ 2) การประเมินประสิทธิผลของโครงการ 3) จะต้องให้สารสนเทศเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมทางสังคม และปรับปรุงสภาพสังคมแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

สตัฟเฟิลบีม และ ชิงค์ฟิลด์ (Stufflebeam & Shinkfield, 2007 : 334-336) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่าเป็นกระบวนการวัดอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับคุณค่าความเป็นไปได้ ความสำคัญของสิ่งที่ถูกประเมิน เพื่อสรุปผลคุณค่าของสิ่งที่ประเมินและเสนอสารสนเทศหรือทางเลือกสำหรับผู้บริหาร

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินผลสำเร็จของโครงการว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด และเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการดำเนินการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการต่อไปหรือยกเลิกโครงการ การประเมินผลคล้ายคลึงกับการศึกษาในแง่กระบวนการทำแต่แตกต่างกันที่วัตถุประสงค์และประโยชน์ใช้สอย

2. ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ ย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่าสามารถสนองต่อความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้องเหมาะสม ส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่าง

มีประสิทธิภาพบรรลุถึงเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ การประเมินโครงการมีความมุ่งหมายและมีความสำคัญตามความคิดเห็นของนักวิชาการ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร (2557 : 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

1. การประเมินช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหาร และผู้ประเมินส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ หรือมาตรฐานในการดำเนินงานหากขาดความแน่นอน แจ่มชัดจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนช่วยทำให้โครงการมีความชัดเจน และสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลมากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์เต็มที่ ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใดหรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวน หรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็นหรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอนและทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้เพิ่มเติมในการประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดี และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมดโดยส่วนรวม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นเดียวกันว่าหากการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมหมายถึงการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนินงานไปด้วยดีเช่นเดียวกัน

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่ทำให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง ดังตัวอย่างโครงการเขื่อนน้ำโจน ซึ่งในการสร้างถนนเพื่อไปสู่สถานที่สร้างเขื่อนนั้นต้องผ่านป่าไม้ธรรมชาติ ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และสัตว์ป่าหลายชนิดอาจต้องสูญพันธุ์ การประเมินโครงการจะช่วยให้เกิดโครงการป้องกันรักษาป่า และโครงการอนุรักษ์และอพยพสัตว์ป่าขึ้น เพื่อการแก้ปัญหาเป็นต้น ด้วยตัวอย่างและเหตุผลดังกล่าวจึงถือได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนในการช่วยแก้ปัญหาได้

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการควบคุมคุณภาพของงาน การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบ และควบคุมชนิดหนึ่งซึ่งดำเนินงานอย่างมีระบบ และมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมากทุกอย่างของโครงการและปัจจัยทุกชนิดในการดำเนินงานได้รับการวิเคราะห์

อย่างละเอียดทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบ ประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหา หรือไม่มีคุณภาพจะได้รับการพิจารณา ย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐานหรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น จึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชาหรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการย่อมจะนำมาซึ่งผลงาน ที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจ และมีความตั้งใจกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไปและมากขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการ มีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างขวัญกำลังใจ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยในการกำหนดการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือการประเมินโครงการทำให้ผู้บริหารทราบถึงอุปสรรคปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวจะช่วยทำให้ผู้บริหารตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการนั้นต่อไปหรือจะยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการเป็น ข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผน หรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหาร

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการเป็นงานที่มีความละเอียดมากกว่าการวางแผน กล่าวคือ ในขณะที่วางแผนเป็นการคาดคะเนอนาคตและค้นหาวิธีการในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย หรือความต้องการที่ได้คาดคะเนไว้ แต่การประเมินโครงการแสวงหาข้อเท็จจริง จะต้องแสวงหาทั้งสิ่งที่มองเห็นจับต้องได้และสิ่งที่มองไม่เห็นจับต้องไม่ได้ ฉะนั้นการประเมินผลโครงการจึงมีความยากลำบาก ในตัวที่ผู้ประเมินจะต้องพยายามเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงเหล่านั้นให้ได้ข้อมูลที่เป็จริงมากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อนำไปใช้ตัดสินใจบริหารโครงการให้บรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการประเมิน โครงการจะต้องกระทำอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง จึงจะทำให้แผนงานที่กำหนดไว้บรรลุถึงเป้าหมาย

3. ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นการตัดสินคุณค่าของหลักการและเหตุผล นโยบาย วัตถุประสงค์ ความพร้อมของทรัพยากร กิจกรรม วิธีการดำเนินงาน ผลผลิต และผลต่อเนื่องจากโครงการ ซึ่งสามารถจำแนกประเภทของการประเมินโครงการได้ ดังนี้ (ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ, 2556 : 11-14)

แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินโครงการ ขณะที่โครงการเริ่มดำเนินการหรือกำลังดำเนินการเพื่อให้ได้รับสารสนเทศเพื่อนำไปสู่การเตรียมความพร้อมหรือปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

2. การประเมินสรุปลรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินโครงการในระยะเวลาโครงการสิ้นสุดของโครงการเพื่อสรุปตัดสินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปสู่การยุติหรือขยายผลโครงการต่อไปเป็นงานประจำ (Routine Work)

แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินที่อิงวัตถุประสงค์ (Goal - Based Evaluation) เป็นการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้

2. การประเมินที่ไม่อิงวัตถุประสงค์ (Goal - Free Evaluation) เป็นการประเมินโครงการที่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้ ทำให้การประเมินมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Preliminary Evaluation, Pre-Implementation Evaluation) ได้แก่ การศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study) และความต้องการจำเป็นเร่งด่วน (Needs Assessment) และความพร้อมของปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) หรืออาจจะเรียกรวม ๆ กันว่าการวิเคราะห์โครงการ (Project Analysis/Project Appraisal)

2. การประเมินระหว่างการดำเนินงาน (Formative, Implementation, Ongoing, Process Evaluation) ได้แก่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนงาน/โครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การประเมินหลังการดำเนินงาน (Summative Evaluation) ได้แก่ การสรุปผลตามวัตถุประสงค์ ความสำเร็จล้มเหลว การขยายหรือยุติโครงการ

4. การประเมินเพื่อการติดตามผล (Follow - up Evaluation) ได้แก่ การประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation) และการประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) เป็นต้น

5. การประเมินงานประเมิน (Meta Evaluation) หรือการประเมินอภิमान ซึ่งเป็นการประเมินคุณภาพของรายงานประเมินอีกครั้งหนึ่ง สามารถประเมินได้ทั้งโครงการเดียวหรือหลาย ๆ โครงการพร้อมกัน ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อการตรวจสอบความถูกต้อง คุณภาพ และความเหมาะสมของงานประเมิน ซึ่งนิยมประเมินใน 4 มาตรฐานดังนี้

5.1 มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility Standards)

5.2 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards)

5.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards)

5.4 มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards)

แบ่งตามลักษณะของกิจกรรมที่ต้องการประเมิน แบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินองค์การ (Organization Evaluation) ได้แก่ การประเมินประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์การ เช่น การประเมินคุณภาพการศึกษา การประเมินบุคลากร การประเมินผลสัมฤทธิ์ขององค์การ เป็นต้น
2. การประเมินการวางแผน (Planning Evaluation) ได้แก่ การประเมินความเหมาะสม ของการวางแผนในแต่ละระดับของการดำเนินงาน หรือประเมินความเหมาะสมของแผนการดำเนินงาน
3. การประเมินนโยบาย (Policy Evaluation) ได้แก่ การประเมินผลความเหมาะสมในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ
4. การประเมินแผนงาน (Program Evaluation) ได้แก่ การประเมินแผนงานของหน่วยงานซึ่งมีโครงการหลาย ๆ โครงการอยู่ภายใต้แผนงาน
5. การประเมินโครงการ (Project Evaluation) ได้แก่ การประเมินโครงการแต่ละโครงการซึ่งอยู่ภายใต้แผนงานหรืออาจจะเป็นโครงการหลักสุดก็ได้
6. การประเมินกิจกรรม (Activity Evaluation) ได้แก่ การประเมินกิจกรรมที่จัดขึ้นอาจจะอยู่ภายใต้โครงการหรือไม่อยู่ในโครงการก็ได้

แบ่งตามลักษณะรูปแบบการประเมิน แบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินเน้นวัตถุประสงค์ (Objective based Model) โดยนักประเมินกลุ่มนี้มีแนวคิดว่าการประเมินคุณค่าของสิ่งใดก็ตามก็ต้องประเมินที่ผลผลิตหรือผลลัพธ์ของการดำเนินการว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ นักประเมินกลุ่มนี้ ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) ครอนบาค (Cronbach) และเคิร์กแพททริก (Kiripatick) เป็นต้น
2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgmental Evaluation Model) โดยที่นักประเมินกลุ่มนี้มีแนวความคิดว่าการประเมินใดก็ตามเพื่อประเมินผล แล้วจะต้องมีความตัดสินคุณค่าโดยนักประเมิน ถ้านักประเมินไม่ได้ตัดสินคุณค่าก็ถือว่ายังคงทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ นักประเมินกลุ่มนี้ได้แก่ สเตท (State) โพรวัส (Provus) และ สคริฟเวน (Scriven) เป็นต้น
3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ โดยที่นักประเมินกลุ่มนี้มีแนวความคิดว่าการประเมินควรเป็นไปเพื่อให้ได้สารสนเทศแก่ผู้บริหารในการตัดสินใจ และกำหนดเกณฑ์การตัดสินความสำเร็จของโครงการภายใต้สภาพแวดล้อมของสิ่งที่ประเมิน นักประเมินกลุ่มนี้ได้แก่ สไตลเบีม (Stainlebeam) อัลคิน (Alkin) และ ไทเลอร์ใหม่ (New Tyler) เป็นต้น
4. รูปแบบการประเมินที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลขององค์การ (Results-Oriented Evaluation Model) โดยที่นักประเมินกลุ่มนี้มีแนวความคิดว่าการประเมินความสำเร็จ ควรประเมินผลลัพธ์การดำเนินทุกมิติที่สนับสนุนความสำเร็จซึ่งกันและกันของแต่ละงาน แล้วนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

ขององค์การในภาพใหญ่ โดยมุ่งเน้นการประเมินผลตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators : KPI) ของการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลจะมีความสัมพันธ์กับการวางแผนปฏิบัติงานขององค์การ รูปแบบการประเมินกลุ่มนี้ ได้แก่ รูปแบบการประเมินองค์การแบบสมดุล (Balanced Scorecard) การบริหารแบบมุ่งเน้นผลงาน (Result-Based Management) และการบริหารงานตามวัตถุประสงค์ (Management by Objective) เป็นต้น

5. รูปแบบการประเมินอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) เป็นรูปแบบการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยมองว่าผู้เชี่ยวชาญมีความสามารถในการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ประเมินจากประสบการณ์ เป็นการใช่วิชาญาณในการบรรยายคุณภาพของสิ่งที่ศึกษา (Descriptive Aspect) และตีความหมายของสิ่งที่ศึกษา (Interpretive Aspect) ออกมาในเชิงประจักษ์ตามการรับรู้ของผู้เชี่ยวชาญและตัดสินคุณค่าของสิ่งนั้น เพื่อให้ข้อเสนอแนะมุมมองที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ปฏิบัติงานโครงการ ได้แก่ แนวคิดการประเมินของไอส์เนอร์ (Elliot W. Eisner)

6. รูปแบบการประเมินแบบสร้างสรรค์นิยมแบบตอบสนอง (Responsive Constructivist Evaluation Model Approach) ซึ่งเป็นการประเมินทางเลือก (Alternative Evaluation) ที่เป็นมโนทัศน์การประเมิน (Concept) หรือมุมมอง (Approach) มากกว่าการเป็นรูปแบบ (Model) หรือเป็นการประเมินที่เน้นการประเมินเพื่อตอบสนองผู้ที่ต้องการใช้สารสนเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาและการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงมากกว่าการประเมินเพื่อการตัดสินคุณค่าการประเมินเชิงสร้างสรรค์นิยมแบบตอบสนอง (Responsive Constructivism Evaluation) โดยกระบวนการการประเมินที่นักประเมินอาชีพมีความเป็นกัลยาณมิตรที่พร้อมดำเนินการประเมินร่วมกันกับนักประเมินของชุมชน เพื่อการไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ได้แก่ การประเมินแบบมีส่วนร่วมการประเมินแบบอิงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียการประเมินแบบเสริมสร้างพลังอำนาจและการประเมินแผนที่ผลลัพธ์

แบ่งตามวิธีการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. วิธีการประเมินเชิงระบบ (Systematic Approach) การประเมินแนวทางนี้เชื่อในหลักการของปฏิฐานนิยม/ประจักษ์นิยม (Positivism Empiricism) โดยการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยมองว่าคุณค่าของแต่ละสิ่งมีเพียงคุณค่าเดียว (Single Merit Worth Value) จะต้องได้ข้อมูลจากวิธีการเชิงปริมาณ ซึ่งสามารถวัดออกเป็นตัวเลขซึ่งมีความเป็นวัตถุวิสัยสูง (Objectivity) อาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์อย่างเคร่งครัด โดยปราศจากอคติส่วนบุคคล โดยจะทำให้ได้ทราบคุณค่าที่แท้จริง โดยปราศจากค่านิยม (Value Free) เข้ามาปะปนด้วย

2. วิธีการประเมินเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Approach) การประเมินตามแนวทางนี้เชื่อในหลักการของการตีความและการสร้างความรู้ (Interpretativism (Constructivism) โดยการมุ่งแสวงหาความรู้คุณค่าจากปรัชญาปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) หรือการได้ข้อเท็จจริง

ต้องมาจากการตีความ (Interpretative) โดยมองว่าความจริงเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นไม่ปรากฏชัดเจน นักประเมินจะสามารถเข้าถึงความจริงได้ด้วยการเข้าไปสัมผัส หรือมีส่วนร่วมในปรากฏการณ์ในเชิงลึก มีความยืดหยุ่นสูง แล้วสรุปข้อเท็จจริงจากการตีความปรากฏการณ์โดยเชื่อมโยงกับจากข้อค้นพบต่าง ๆ แล้วสรุปออกเป็นคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน มองว่าคุณค่าของแต่ละสิ่งมีได้มากกว่าหนึ่งคุณค่า (Multiple Merit Worth/Value)

3. วิธีการประเมินเชิงผสมผสาน (Mixed Method Approach) การประเมินแนวนี้ เชื่อในหลักการของปฏิบัตินิยมและประโยชน์นิยม (Pragmatism Utilitarianism) โดยมองการประเมินที่มีคุณค่าจะต้องนำสารสนเทศของการประเมินไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยใช้ทั้งวิธีการเชิงระบบเพื่อให้เกิดความเป็นปรนัยวิสัย และวิธีการเชิงธรรมชาติเพื่อให้เกิดการเข้าใจ ปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึกเพื่อการนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

แบ่งตามความระดับของการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) เป็นการประเมินที่ให้ข้อค้นพบที่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากมักได้รับแรงกดดันจากทางการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่ม โดยพยายามทำให้ผลการประเมินตรงตามความต้องการของกลุ่มการเมืองบางกลุ่มเพื่อสร้างความชอบธรรมโดยอาศัยหลักการทางวิชาการเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ แล้วดำเนินนโยบายตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ทำให้ผลที่ได้บิดเบือนจากความเป็นจริง

2. การประเมินเชิงทึ่งประเมิน (Quad - Evaluation Studies) เป็นการประเมินที่ให้ความเชื่อมั่นในบางครั้งว่าเป็นการประเมินที่มีคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอกอย่างแท้จริง แต่บางครั้งก็มีแนวทางที่ค่อนข้างบกพร่องในการที่ระบุคุณค่าภายในและคุณค่าภายนอก ทำให้ไม่เกิดความมั่นใจ ในการผลการประเมินว่ามีอคติเข้ามาปะปนด้วยหรือไม่ ได้แก่ การประเมินโดยเน้นการใช้คำถาม การประเมินที่เน้นวิธีการประเมิน

3. การประเมินที่แท้จริง (True Evaluation) เป็นความพยายามหาหนทางที่ทำให้ผลการประเมินไม่เกิดอคติถึงความลำเอียงเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือใน ประสิทธิภาพการประเมินโดยเน้นถึงการประเมินเพื่อการปรับปรุงและแสดงความรับผิดชอบและรับผิดชอบ การประเมินที่เน้นความพึงพอใจของผู้รับบริการ การประเมินเพื่อให้เกิดการรับรองหรือรับรองวิทยฐานะ การประเมินที่ตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การประเมินที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ การประเมินแบบประชาธิปไตย การประเมินที่เน้นการนำไปใช้ประโยชน์ เป็นต้น

แบ่งตามลักษณะหรือบทบาทของนักประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. นักประเมินภายนอก (External Evaluator) เป็นบุคคลภายนอกของหน่วยงานหรือโครงการเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องหรือนักประเมินมืออาชีพ (Professional) หรือผู้เชี่ยวชาญ (Experts) การประเมินโดยกลุ่มบุคคลภายนอกจะมุ่งเน้นในด้านการสร้างความมั่นใจ

เกี่ยวกับความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) หรือมีหลักวิธีวิทยา (Methodology) และความเป็นกลางในกระบวนการประเมิน เหมาะสมสำหรับการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่า แต่มีข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินโครงการอย่างแท้จริง

2. นักประเมินภายใน (Internal Evaluator) เป็นบุคลากรภายในองค์กรหรือโครงการนั้น ๆ เป็นผู้ประเมินผลโครงการที่ตนเองรับผิดชอบ โดยจะเข้าร่วมในกระบวนการประเมิน นับตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนจนกระทั่งการเผยแพร่และการใช้ผลของการประเมิน จะทราบข้อมูลที่แท้จริงของการดำเนินโครงการเพราะสัมผัสใกล้ชิดกับโครงการโดยตรง และยอมรับผลการประเมินเพื่อการเปลี่ยนแปลงเหมาะสมสำหรับการประเมินความก้าวหน้ามากกว่า แต่มีข้อจำกัดคือการตัดสินคุณค่าของโครงการอาจเกิดความลำเอียง (Bias) หรือการตัดสินเกี่ยวกับโครงการแบบมีอัตวิสัย (Subjectivity)

แบ่งตามขอบข่ายของการประเมิน แบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินสื่อการสอน วัสดุ และอุปกรณ์/นวัตกรรมทางการศึกษาและนวัตกรรมการพัฒนาสังคม (Material & Innovation Evaluation) เป็นการประเมินสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อใช้แก้ปัญหาทั้งในรูปแบบที่วัตถุหรือวิธีการ ได้แก่ การประเมินนวัตกรรมทางการศึกษา หรือนวัตกรรมทางสังคม ทั้งที่เป็นกระบวนการและผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์

2. การประเมินการเรียนรู้/สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน (Learning Evaluation) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้หรือการจัดประสบการณ์ให้แก่กลุ่มผู้เรียน ผู้เข้ารับการอบรม หรือกลุ่มเป้าหมาย

3. การประเมินการปฏิบัติงาน (Performance Evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในหน่วยงาน หรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การประเมินประสิทธิภาพการสอนของครู การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน อาจจะใช้การประเมินจากหลายฝ่ายร่วมกัน การประเมิน 90 องศา 180 องศา หรือ 360 องศา เพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานและเพื่อการสร้างการจูงใจหรือผลตอบแทนการปฏิบัติงาน

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรที่จัดการเรียนรู้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หรือหลักสูตรฝึกอบรมต่าง ๆ ในด้านของขั้นตอนการริเริ่มจัดทำ การนำไปใช้และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรและตลอดจนการปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น

5. การประเมินโครงการและแผนงาน (Project Program Evaluation) เป็นการประเมินโครงการทางการศึกษาหรือโครงการพัฒนาในระดับต่าง ๆ เพื่อสะท้อนการบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจของหน่วยงานและองค์กร

6. การประเมินองค์กร (Organization Evaluation) เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์หรือผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ขององค์กร ทั้งที่เป็นองค์กรแสวงหากำไรและ

องค์การที่ไม่แสวงหากำไร โดยนำผลการประเมินมาพัฒนาองค์การ รวมทั้งการประเมินเพื่อขอรับรางวัลต่าง ๆ หรือขอรับรองมาตรฐาน เช่น ISO มาตรฐานวิชาชีพต่าง ๆ การจัดอันดับหรือการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานที่เป็นสถานศึกษา

จากการศึกษาสรุปว่า ประเภทของการประเมินมีหลายประเภท แล้วแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่งการประเมิน ซึ่งเกณฑ์แต่ละประเภทจะมีวิธีการประเมินตั้งแต่ก่อนเริ่มโครงการ จนถึงสิ้นสุดโครงการ หรือบางประเภทก็แบ่งได้ไม่ครอบคลุมตามแต่ว่าจะเน้นตรงจุดใดมากจุดใดน้อย โดยการประเมินก่อนดำเนินงานจะใช้การประเมินด้านบริบทและการประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินระหว่างการทำงานจะใช้การประเมินด้านกระบวนการ ส่วนการประเมินหลังการทำงานจะใช้การประเมินด้านผลผลิตและการประเมินผลลัพธ์

4. ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญในการวางแผน และการบริหารจัดการโครงการ โดยมีนักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้หลายท่าน ดังนี้

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557 : 265) ได้กล่าวสรุปประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงานและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนเป็นการตรวจสอบความเป็นไปได้ของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการ
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินโครงการต่อไปอย่างไร
5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามโครงการว่าเป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่
6. เป็นแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับทราบผลการปฏิบัติงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

แอนเดอร์สัน และบอล (Anderson & Ball, 1978 : 14-35 อ้างถึงใน รัตนะ บัวสนธิ, 2560 : 18-19) ได้อธิบายบทบาท และประโยชน์ของการประเมินโครงการ ในด้านวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ไว้ 6 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยในการตัดสินใจว่าโครงการไปใช้ ซึ่งได้แก่ การประเมินว่า โครงการที่จัดทำขึ้นนั้นมีความจำเป็นมากน้อย หรือมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือคุ้มค่ากับเงินทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพียงใด โครงการเป็นสิ่งที่ต้องการสำหรับกลุ่มเป้าหมายหรือจะได้รับการสนับสนุนแค่ไหนรวมทั้งขนาดและขอบเขตการนำโครงการไปใช้กว้าง หรือแคบ เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินเหล่านี้ จะช่วยในการนำมาประมวลสรุปตัดสินใจ สำหรับผู้บริหารหรือแหล่งทุนที่จะตัดสินใจอนุมัติการนำโครงการดังกล่าวไปดำเนินการใช้ต่อไป

2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการโดยต่อเนื่องต่อไป หรือการขยายโครงการและการรับรองโครงการ ซึ่งได้แก่ การประเมินภายหลังจากโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว (ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้) เป็นการประเมินเพื่อจะรู้ว่า โครงการดังกล่าวยังมีความจำเป็นต้องจัดให้มีอยู่อีกต่อไปหรือไม่ ผลที่ได้จากการดำเนินโครงการได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับทุนที่สูญเสียไปมากน้อยเพียงใด และโครงการที่ดำเนินการไปนั้น ก่อให้เกิดผลข้างเคียง (Side Effects) ทั้งทางบวกและทางลบหรือไม่

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อโครงการได้มีการนำไปดำเนินการใช้ระยะหนึ่ง หรือเป็นการประเมินในช่วงการดำเนินโครงการ ทั้งนี้ โดยทำการประเมินเพื่อที่จะปรับปรุงส่วนต่าง ๆ ของโครงการอันได้แก่

3.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อที่จะรู้ว่า วัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้นั้น เมื่อมีการดำเนินโครงการไปชั่วขณะหนึ่ง มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ หรือได้รับการยอมรับสนับสนุนร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด

3.2 เนื้อหาของโครงการ เป็นการพิจารณาว่า เนื้อหาสาระหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความครอบคลุมเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมเป็นไปตามลำดับที่จะเอื้อต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงใด นอกจากนั้นก็ยังพิจารณาอีกว่า เนื้อหาสาระของโครงการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภูมิหลัง หรือพื้นเพเดิมของกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการจากโครงการมากน้อยเพียงใด

3.3 วิธีการดำเนินโครงการ โดยพิจารณาว่า โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น มีกลุ่มเป้าหมายร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าไร ครบหรือไม่ครบตามที่กำหนดไว้ โครงการมีผู้ร่วมงานเพียงพอหรือไม่เท่าไร โครงการมีการดำเนินงาน หรือดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมโครงการได้รับการเสริมแรง หรือการสร้างแรงจูงใจอย่างไร เป็นต้น

3.4 สภาวะแวดล้อมของโครงการ หมายถึง การพิจารณาเกี่ยวกับนโยบายทางการเมืองหรือทางการบริหารของผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการว่า ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือไม่ อย่างไร สัมพันธภาพระหว่างผู้ร่วมงานในโครงการมีลักษณะเช่นไรขัดแย้ง

กันหรือไม่ เป็นอุปสรรคต่อการที่จะดำเนินการต่อไปเพียงใด ทรัพยากรสนับสนุนอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการมีเพียงพอมากน้อยเพียงใด ตลอดจนกระทั่งการยอมรับหรือให้การสนับสนุนและการต่อต้านของสาธารณะที่มีต่อโครงการเป็นไปในทิศทางใด เป็นต้น

4. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งได้แก่การพิจารณาความสนับสนุนโครงการสาธารณชน การเมือง แหล่งเงินทุน รวมทั้งนักวิชาชีพอื่น โดยต้องการรู้ว่าแหล่งดังกล่าวนี้มีแหล่งใดบ้างให้การสนับสนุนโครงการอย่างแท้จริง เมื่อมีการดำเนินโครงการอยู่ในขณะนั้น

5. เพื่อที่จะได้รับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการขัดขวางต่อต้านโครงการจากแหล่งต่าง ๆ ในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการในข้อที่สี่ นอกจากเราจะต้องการรู้ถึงแหล่งที่ให้การสนับสนุนโครงการแล้ว ในการดำเนินโครงการใด ๆ ก็ตาม บางครั้งโครงการดังกล่าวนั้นก็ได้รับการขัดขวางต่อต้าน ทำให้การดำเนินโครงการไม่อาจเป็นไปได้อย่างสะดวก และวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ว่าจะไม่ได้รับการตอบสนอง ดังนั้น การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพิจารณาว่าแหล่งใดบ้างที่ขัดขวางโครงการจึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดำเนินโครงการให้มีความเป็นไปได้อย่างสะดวกต่อไป

6. เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการพื้นฐานต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การได้รับความรู้ความเข้าใจในพื้นที่อื่นที่นอกเหนือจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่ทำการประเมิน แต่ทว่ายังมีผลต่อโครงการ ได้แก่ พื้นฐานด้านการศึกษา ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมวิทยา และด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

โอลดา แถวโพธิ์ (2563 : 19-21) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการ สรุปได้ว่าการประเมินผลโครงการก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. การประเมินจะช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงานมีความชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ก่อนที่โครงการจะได้รับการสนับสนุนให้นำไปใช้ย่อมจะได้รับการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้บริหาร และผู้ประเมิน ส่วนใดที่ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ หรือมาตรฐานในการดำเนินงานหากขาดความแน่นอนแจ่มชัดจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องชัดเจนเสียก่อน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการ มีส่วนช่วยทำให้โครงการมีความชัดเจน และสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผล มากกว่าโครงการที่ไม่ได้รับการประเมิน

2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า หรือเกิดประโยชน์เต็มที่ทั้งนี้เพราะการประเมินโครงการจะต้องวิเคราะห์ทุกส่วนของโครงการ ข้อมูลใด หรือปัจจัยใดที่เป็นปัญหาจะได้รับการจัดสรรให้อยู่ในจำนวน หรือปริมาณที่เหมาะสมเพียงพอแก่การดำเนินงาน ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น หรือมีมากเกินไปจะได้รับการตัดทอน และทรัพยากรใดที่ขาดก็จะได้มีการจัดหา

เพิ่มเติม ฉะนั้นการประเมินโครงการจึงมีส่วนที่ทำให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าโครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดี และบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หากโครงการใดโครงการหนึ่งมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติย่อมกระทบกระเทือนต่อแผนงานทั้งหมด ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นเดียวกันว่าหากการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมหมายถึงการประเมินโครงการมีส่วนช่วยให้แผนงานบรรลุถึงวัตถุประสงค์ไปด้วยดี

4. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่ทำให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง ดังตัวอย่างโครงการเขื่อนน้ำโจนซึ่งในการสร้างถนนเพื่อไปสู่สถานที่สร้างเขื่อนนั้นต้องผ่านป่าไม้ธรรมชาติ ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และสัตว์ป่าหลายชนิดอาจต้องสูญพันธุ์ การประเมินโครงการจะช่วยให้เกิดโครงการป้องกันรักษาป่า และโครงการอนุรักษ์และอพยพสัตว์ป่าขึ้นเพื่อการแก้ปัญหา เป็นต้น

5. การประเมินโครงการมีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบ และควบคุมชนิดหนึ่ง ซึ่งดำเนินงานอย่างมีระบบ และมีความเป็นวิทยาศาสตร์อย่างมาก ทุกอย่างของโครงการ และปัจจัยทุกชนิดที่ใช้ในการดำเนินงาน จะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียด กล่าวคือ ทั้งข้อมูลนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลงาน (Outputs) จะได้รับการตรวจสอบประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่เป็นปัญหา หรือไม่มีคุณภาพ จะได้รับการพิจารณาย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้มีการดำเนินงานใหม่จนกว่าจะเป็นไปตามมาตรฐาน หรือเป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น จึงถือได้ว่าการประเมินผลเป็นการควบคุมคุณภาพของโครงการ

6. การประเมินโครงการมีส่วนในการสร้างขวัญ และกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามโครงการ เพราะการประเมินโครงการมิใช่เป็นการควบคุมบังคับบัญชา หรือสั่งการ แต่เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และเสนอแนะวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติโครงการ อันย่อมจะนำมาซึ่งผลงานที่ดีเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งปวง โดยลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติมีกำลังใจ มีความพึงพอใจและมีความตั้งใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานต่อไป และมากขึ้น ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินโครงการมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

7. การประเมินโครงการช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ กล่าวคือ การประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงอุปสรรคปัญหา ข้อดี ข้อเสีย ความเป็นไปได้ และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการโครงการ โดยข้อมูลดังกล่าวแล้วจะช่วยทำให้ผู้บริหาร

ตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการต่อไป หรือจะยุติโครงการนั้นเสีย นอกจากนั้นผลของการประเมินโครงการอาจเป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผน หรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหาร

จากประโยชน์ของการประเมินโครงการดังกล่าว สรุปได้ว่า การประเมินผลโครงการก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า โครงการเป็นส่วนหนึ่งของแผน ดังนั้นเมื่อโครงการได้รับการตรวจสอบวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินการไปด้วยดี ย่อมจะทำให้แผนงานดำเนินไปด้วยดี และบรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ช่วยในการตัดสินใจในการบริหารโครงการ มีส่วนในการสร้างขวัญ และกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติตามโครงการ มีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบ (Impact) ของโครงการ และทำให้โครงการมีข้อที่ก่อให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการดำเนินงาน มีความชัดเจนขึ้น และช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างคุ้มค่า หรือเกิดประโยชน์เต็มที่

5. ขั้นตอนของการประเมินโครงการ

การประเมินผลโครงการเป็นกระบวนการที่ต้องมีการดำเนินงานอย่างมีระบบ และขั้นตอน มีความสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมของโครงการ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้อง และมีความสมเหตุสมผลกันและกัน เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินผล การวัดผลโครงการ การสรุปผลการประเมินผล เป็นต้น

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557 : 268) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการประเมินโครงการไว้ว่า ในการประเมินโครงการแต่ละครั้ง ผู้ประเมินจำเป็นจะต้องมองเห็นภาพรวมของกระบวนการดำเนินงานการประเมินโครงการใน 10 ขั้นตอนซึ่งจะมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน เป็นการศึกษารายละเอียดและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของโครงการที่จะประเมิน เพื่อให้ผู้ประเมินเกิดความรู้และความเข้าใจโครงการอย่างลึกซึ้งตั้งแต่หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จนถึงผลของโครงการ การวิเคราะห์โครงการอย่างละเอียดรอบคอบจะเป็นส่วนสำคัญที่ผู้ประเมินเกิดแนวคิดต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การกำหนดประเด็นของการประเมิน ดังนั้นการวิเคราะห์โครงการที่จะประเมินจึงเป็นขั้นตอนการประเมินที่สำคัญอย่างยิ่งของขั้นตอนแรกในการประเมินโครงการ

2. การศึกษารูปแบบของการประเมิน (Model) ผู้ประเมินจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบของการประเมินแบบต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รูปแบบของการประเมินแต่ละแบบจะได้มาจากแนวคิดที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้พัฒนารูปแบบแต่ละท่าน การศึกษารูปแบบของการประเมินหลาย ๆ รูปแบบ จะทำให้ผู้ประเมินได้เห็นทางเลือกที่หลากหลายที่จะนำไปสู่การเลือกรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับโครงการที่จะประเมิน แต่โดยส่วนใหญ่โครงการแต่ละโครงการไม่สามารถ

ประเมิน โดยใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างเดี่ยวเสมอไป ผู้ประเมินจึงต้องให้การผสมผสานหลาย ๆ รูปแบบการประเมิน เพื่อให้ได้ผลการประเมินสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. การกำหนดประเด็นของการประเมิน ผู้ประเมินจำเป็นต้องกำหนดประเด็นการประเมินอย่างเหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่การกำหนดรายละเอียดของขั้นตอนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์ตามประเด็นที่กำหนด โดยผู้ประเมินสามารถกำหนดประเด็นของการประเมินได้จากการวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน ผสมผสานกับการศึกษารูปแบบของการประเมิน ทั้งนี้ผู้ประเมินจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน อาจจะเป็นผู้ให้ทุน ผู้บริหาร ผู้มีอำนาจตัดสินใจ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ฯลฯ เพื่อให้ผลจากการประเมินเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและองค์กรต่าง ๆ อย่างแท้จริง

4. การพัฒนาตัวชี้วัดและกำหนดเกณฑ์ ในการประเมินใด ๆ สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในผลการประเมินย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของตัวชี้วัด (Indicator) และเกณฑ์ (Criteria) ดังนั้นขั้นตอนสำคัญของการประเมินอีกขั้นตอนหนึ่งก็คือ การพัฒนาตัวชี้วัดและการกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสม ตัวชี้วัดแต่ละตัวจะได้มาจากการประเมินที่กำหนดไว้ ผู้ประเมินต้องพยายามค้นหาตัวชี้วัดที่สามารถแสดงประสิทธิภาพของแต่ละประเด็นได้ชัดเจนที่สุด สามารถสังเกตหรือวัดได้เมื่อได้ตัวชี้วัดที่เหมาะสมแล้ว ผู้ประเมินจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมให้กับตัวชี้วัดแต่ละตัว เพื่อเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าผลการดำเนินงานของโครงการประสบความสำเร็จเป็นไปตามเกณฑ์เพียงใด

5. การออกแบบการประเมิน หลังจากที่ผู้ประเมินกำหนดประเด็นการประเมินพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่เหมาะสมได้แล้ว ผู้ประเมินสามารถเริ่มออกแบบการประเมินได้ โดยการผสมผสานความคิดทั้งหมดให้เป็นรูปแบบการประเมินที่เหมาะสมกับโครงการที่ประเมิน การกำหนดวิธีการประเมิน การสุ่มตัวอย่าง ตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่จะใช้แหล่งข้อมูลที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้ และการวิเคราะห์ข้อมูล การออกแบบการประเมินจึงเสมือนแนวทางการประเมินที่ได้เตรียมไว้สำหรับการประเมินโครงการทั้งหมด

6. สร้างและพัฒนาเครื่องมือ ผู้ประเมินจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกระบวนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการประเมินที่มีคุณภาพ เพราะผลการประเมินจะน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นสำคัญ

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากที่ผู้ประเมินได้ออกแบบการประเมิน และสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณภาพไว้แล้ว ผู้ประเมินต้องลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ต้องการ โดยจะใช้วิธีการหลาย ๆ อย่างตามความเหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินและลักษณะของข้อมูลที่ต้องการเป็นสำคัญ

8. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการได้แล้ว ก็จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยต้องเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน

9. การตัดสินใจ สรุป และอภิปรายผลการประเมิน หลังจากได้ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติ ผู้ประเมินจำเป็นต้องตัดสินใจว่า โครงการดังกล่าวดำเนินการอย่างมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด อาจพิจารณาไปถึงผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยผู้ประเมินจะต้องสรุปผลการประเมินให้เห็นภาพรวมทั้งหมด และเพื่อให้เกิดแนวความคิดที่สร้างสรรค์ ผู้ประเมินจำเป็นต้องทำการอภิปรายผลเพื่อจะได้ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงเหตุผลต่าง ๆ ที่ทำให้ผลการประเมินเป็นไปในลักษณะนั้น ๆ

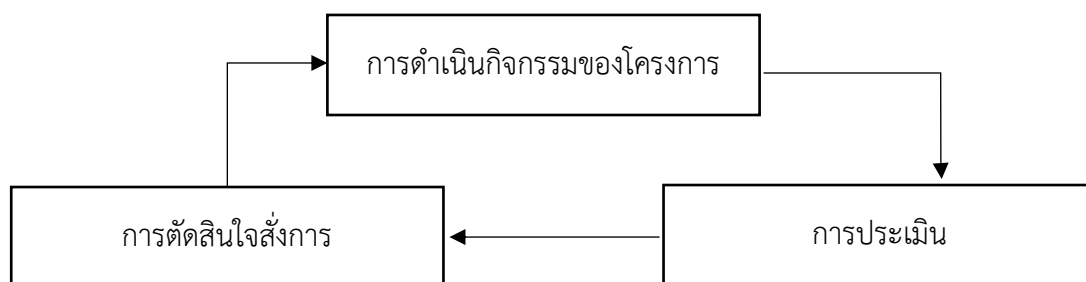
10. การเขียนรายงานการประเมิน เมื่อการประเมินได้เสร็จสิ้น ผู้ประเมินต้องเขียนรายงานการประเมิน โดยเป็นการนำเสนอการดำเนินงานการประเมินโครงการในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้อื่นได้รับทราบ และเข้าใจกระบวนการ และผลของการประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการประเมินหรือกระบวนการประเมินโครงการ ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันดังนี้ 1) ขั้นตอนวางแผนการประเมินโครงการ 2) ขั้นตอนดำเนินการประเมินโครงการ และ 3) ขั้นตอนเสนอรายงานผลการประเมินโครงการ

แนวคิดการประเมินโครงการแบบชิป (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินโครงการ คือ กรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมินที่แสดงให้เห็นถึงรายการที่ควรประเมิน หรือกระบวนการของการประเมินในการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น เราควรพิจารณาเรื่องใดบ้าง ในขณะที่เดียวกันบางรูปแบบอาจจะมีการเสนอแนะด้วยว่าในการประเมินแต่ละรายการ แต่ละเรื่อง ควรพิจารณาหรือตรวจสอบอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะการเสนอแนะวิธีการ รูปแบบการประเมินส่วนใหญ่เริ่มต้นหรือเกิดขึ้นในชั้นเรียน กล่าวคือ เสนอรูปแบบการประเมินการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนเป็นสำคัญ และต่อมาได้มีการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเหล่านั้นเพื่อการประเมินงานโครงการในระดับกว้างมากขึ้น

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2557 : 272-302) ได้นำเสนอรูปแบบการประเมินโครงการของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ที่เรียกว่า CIPP Model โดยให้นิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นทางเลือก ประกอบการตัดสินใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร แนวคิดของสตัฟเฟิลบีมแบ่งแยกการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกัน อย่างชัดเจน ฝ่ายประเมินทำหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาและนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณี สามารถเขียนเป็นโมเดลพื้นฐานได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลพื้นฐานของสตףเฟิลปืม

จากภาพที่ 2 โมเดลพื้นฐานของสตףเฟิลปืม ไม่ได้เน้นการประเมินตามวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่จะทำให้รายละเอียดต่าง ๆ ของโครงการมาช่วยในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการประเมินโครงการ ประชุมจะมีความเหมาะสมเมื่อใช้ CIPP Model ของสตףเฟิลปืม เพื่อวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของโครงการ ทำให้ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังมีการประเมินสรุปเพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ CIPP Model ของสตףเฟิลปืม จะให้รายละเอียดของโครงการที่สมบูรณ์เข้าใจง่ายสะดวกในการนำไปใช้ในการประเมินและสามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้เป็นอย่างดี การประเมินรูปแบบซีป (CIPP Model) ของสตףเฟิลปืม จะประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ประเด็นปัญหา ความเหมาะสมของเป้าหมายของโครงการ และความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ได้แก่ ความต้องการของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายของโครงการ จำนวนประชากร สภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ตัดสินใจและวางแผน กำหนดนโยบายกำหนดเป้าหมายและกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรจำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสมมีความเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน การประเมินด้านปัจจัยนำเข้านำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจหาวิธีดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการ การจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ สารสนเทศต่าง ๆ จะถูกวิเคราะห์ รวบรวมและ

นำเสนอผู้ดำเนินงานโครงการเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินงานโครงการไว้เป็นหลักฐานการประเมิน

4. การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำนวณค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาการตัดสินใจ ยุติ ปรับขยาย หรือทำงานเป็นประจำ การประเมินด้านผลผลิต จะทำการประเมิน 2 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการเรียกว่าการประเมินผลลัพธ์ และ 2) การประเมินผลกระทบของโครงการทั้งทางบวกและทางลบ นอกจากประเมินตาม CIPP Model ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ การประเมินบริบท การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินด้านผลผลิต แล้วนั้น สตีฟเฟิลบีม ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

4.1 การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินบริบท นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้นและระยะยาว ให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

4.2 การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า นำผลการประเมินไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน กลวิธีดำเนินโครงการและขั้นตอนของการดำเนินโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

4.3 การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) ได้จากการประเมินด้านกระบวนการ นำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

4.4 การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) ได้จากการประเมินด้านผลผลิตนำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะทำต่อไป ยุติล้มเลิก ขยายโครงการ หรือให้ทำงานประจำ

ประภัสสร วงษ์ดี และคณะ (2554 : 84-90) ได้กล่าวถึงการใช้ CIPP Model เพื่อใช้ประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) และประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) ดังนี้

การใช้ CIPP Model ประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามและประเมินในประเด็นต่อไปนี้

1. บริบท (Context) : คำถามการประเมินคือ ต้องการจะทำอะไร ประเด็นที่ประเมินประกอบด้วย การประเมินความต้องการ ปัญหาด้านทรัพยากร และโอกาสต่าง ๆ เพื่อที่จะระบุความต้องการ เลือกลง หรือจัดลำดับเป้าหมาย

2. ปัจจัยนำเข้า (Input) : คำถามการประเมินคือ จะทำอย่างไร ประเด็นที่ประเมิน ประกอบด้วย การกลยุทธ์ทางเลือก และแผนในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการเลือกโครงการ กิจกรรม หรือกลยุทธ์อื่น ๆ

3. กระบวนการ (Process) : คำถามการประเมินคือ ทำแล้วหรือยัง ประเด็นที่ประเมิน ประกอบด้วย การประเมินการกำกับติดตาม การตัดสินใจกิจกรรมต่าง ๆ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะ ๆ เพื่อการปฏิบัติตามแผน

4. ผลผลิต (Product) : คำถามการประเมินคือ ทำสำเร็จหรือไม่ ประเด็นที่ประเมิน ประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบข้างเคียง (Effects) เพื่อพิจารณาว่ากิจกรรมนั้นควรจะดำเนินการต่อไป ปรับปรุง หรือยุติกิจกรรมนั้น

การใช้ CIPP Model ประเมินสรุปรวม (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาคุณภาพค่าใช้จ่าย และการลงทุนตลอดจนความสามารถในการแข่งขันสำหรับคำถามการประเมินและลักษณะการประเมินมีรายละเอียดดังนี้

1. บริบท (Context) : คำถามการประเมินคือ ความต้องการที่สำคัญได้ระบุไว้หรือไม่ ลักษณะการประเมิน คือ การเปรียบเทียบเป้าหมายและลำดับความสำคัญกับผลการประเมิน ความต้องการ ปัญหาด้านทรัพยากร และโอกาสต่าง ๆ

2. ปัจจัยนำเข้า (Input) : คำถามการประเมินคือ ได้ใช้ความพยายามหรือดำเนินกิจกรรมตามแผนและงบประมาณหรือไม่ ลักษณะการประเมิน คือ การเปรียบเทียบกลยุทธ์ของโครงการการออกแบบโครงการ และงบประมาณกับคู่แข่งที่สำคัญ และกับความต้องการตามเป้าหมายของผู้ได้รับประโยชน์

3. กระบวนการ (Process) : คำถามการประเมินคือ การออกแบบการให้บริการได้ดำเนินการเสร็จสมบูรณ์ หรือได้ปรับเปลี่ยนตามความต้องการแล้วหรือไม่ ลักษณะการประเมิน คือ การเปรียบเทียบกระบวนการและค่าใช้จ่ายที่ปฏิบัติจริง

4. ผลผลิต (Product) : คำถามการประเมินคือ ความพยายามที่ใช้ไปหรือกิจกรรมที่ทำประสบความสำเร็จหรือไม่ ลักษณะการประเมิน คือ การเปรียบเทียบผลลัพธ์และผลกระทบข้างเคียงกับความต้องการตามเป้าหมาย

จากรายละเอียดการประเมินดังกล่าวข้างต้นจึงถือว่า CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความเหมาะสมผลต่อการทำให้การดำเนินโครงการบรรลุผลสำเร็จ เพราะมีการพิจารณาความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการอย่างรอบคอบและสมเหตุสมผล นอกจากนี้ยังเป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่ซับซ้อนมีขั้นตอนการประเมินที่ชัดเจน

รัตนะ บัวสนธ์ (2556 : 10) ได้กล่าวถึง รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPP Model ว่าเป็นการนำตัวอักษรตัวแรกของมิติการประเมิน 4 ด้านมาประกอบกัน ได้แก่ การประเมินด้านบริบท

(Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ซึ่งสตีฟเฟิลบีม พัฒนานำเสนอขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์การกระทำการประเมินโครงการทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1960 โดยต้องการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อจำกัดของรูปแบบการประเมินแบบดั้งเดิม อาทิ การออกแบบการทดลอง การประเมินอิงวัตถุประสงค์ และการทดสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รูปแบบหรือวิธีการประเมินแบบดั้งเดิมมีข้อจำกัดในการศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาในสมัยนั้น จึงทำให้เกิดการพัฒนาารูปแบบ การประเมินใหม่ ๆ เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาอย่างรอบด้าน หลายนแง่มุมมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการประเมิน CIPP มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินด้านบริบท (Context Evaluation : C) หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น (Need) ปัญหา (Problem) คุณสมบัติที่มีค่า (Assets) และโอกาส (Opportunities) ที่จะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมหนึ่งที่กำหนด การประเมินด้านบริบท 4 ส่วนนี้มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การออกแบบโครงการ แผนงาน และการให้บริการที่มีความเหมาะสมเป็นไปได้ ทั้งนี้ การประเมินด้านบริบท มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1.1 กำหนดขอบเขตและบรรยายเกี่ยวกับความตั้งใจให้บริการ
- 1.2 จำแนกผู้รับผลประโยชน์ที่ตั้งใจให้บริการ(หรือกลุ่มเป้าหมาย) และประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคลดังกล่าว
- 1.3 จำแนกปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นบ่อเกิดของความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมายนั้น
- 1.4 จำแนกความเกี่ยวข้องระหว่างคุณสมบัติที่มีค่าและโอกาสการได้รับทุนอุดหนุนที่สามารถนำไปใช้กำหนดเป้าหมายความต้องการจำเป็นนั้น
- 1.5 จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง
- 1.6 ประเมินความชัดเจนและความเหมาะสมเป็นไปได้ของเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง
- 1.7 จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานสำหรับการตัดสินผลลัพธ์ของเป้าหมายมุ่งการปรับปรุง หรือ ความพยายามในการให้บริการการประเมินด้านบริบทอาจจะประเมินได้ทั้งก่อน ระหว่าง หรือแม้กระทั่งหลังการดำเนินโครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซง (Intervention) อื่น ๆ

เทคนิควิธีการที่ใช้ในการประเมินด้านบริบท ควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมสารสนเทศอย่างหลากหลาย ครอบคลุมสมาชิกที่เป็นประชากรเป้าหมาย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ซึ่งโดยปกติมักเริ่มจากการซักถามผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อช่วยระบอบข้อช่วยการศึกษา หลังจากนั้นนักประเมินอาจจะทำการทดสอบสมมติฐาน เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการรับบริการหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการให้บริการ ซึ่งอาจทำได้โดยการทบทวนเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิหลังและการปฏิบัติงานของบุคคล การจัดเวทีรับฟังจากชุมชน

การทดสอบ และการสัมภาษณ์ผู้รับประโยชน์ รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคนอื่น ๆ ในกรณีที่ผู้รับประโยชน์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนผู้รับบริการจากโครงการหรือสิ่งแทรกแซงเป็นประชากรที่มีจำนวนมาก นักประเมินอาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแล้วสร้างแบบสอบถามหรือแบบสำรวจความต้องการจำเป็นและทำการทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นจำแนกตามกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวกับโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น หรืออาจศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์หรือประสิทธิผลทางการเรียนของนักเรียน ในกรณีเช่นนี้นักประเมินก็อาจใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาใด ๆ เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ทดสอบเปรียบเทียบก็ได้

ผลการประเมินด้านบริบทสามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวาง ยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารสามารถนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้สื่อสารกับสมาชิกในองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ จุดแข็ง จุดอ่อน ความต้องการจำเป็น คุณสมบัติที่มีค่าโอกาสและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาขององค์กร แต่สำหรับนักพัฒนาโครงการก็สามารถที่จะนำผลการประเมินด้านบริบทไปใช้เพื่อสนับสนุน ขอรับทุน หรือจัดทำสัญญาต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการดังกล่าว ในขณะที่องค์กรให้บริการทางสังคมหรือองค์กรการกุศล อาจใช้สารสนเทศจากผลประเมินด้านบริบทเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคณะทำงานหรือเพื่อจำแนก จัดลำดับให้ความช่วยเหลือประชากรเป้าหมาย สำหรับโรงเรียนนั้นก็อาจใช้การประเมินด้านบริบทเพื่อให้ ความช่วยเหลือนักเรียนและผู้ปกครองในการชี้แนะและพัฒนาความก้าวหน้าทางการเรียนให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของนักประเมินก็ต้องใช้ผลการประเมินด้านบริบทเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและ มีความสัมพันธ์กับแผนงานโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การประเมินด้านบริบท (Context Evaluation : C) คือ การประเมินเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักการและเหตุผลว่ามีความสอดคล้องเหมาะสมเพียงใด ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการดำเนินโครงการ

2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) จุดมุ่งเน้นหลักของการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อช่วยจัดลำดับโครงการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็น โดยการศึกษาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับแนวทางต่าง ๆ ที่มีศักยภาพมีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวบ่งบอกล่วงหน้าถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือประสิทธิผลของความพยายามเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่โครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ ต้องการให้เกิด จุดมุ่งเน้นประการที่สองของการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าก็เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นทางเลือกต่าง ๆ และเพราะเหตุใดจึงเลือกแนวทางนั้น ในกรณีเช่นนี้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าจะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก สำหรับบ่งบอกให้เห็นถึงความรับผิดชอบ (Accountability) ใด ๆ ของผู้พัฒนาโครงการที่พยายามออกแบบ

และปรับปรุงงบประมาณใด ๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าว นอกจากนี้แล้วการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ก็จะช่วยจำแนกและจัดลำดับแนวทางที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจได้ใช้เป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินงานต่อไป โดยสรุปการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย ตอบสนองความต้องการจำเป็นให้แก่ผู้รับประโยชน์ ก่อให้เกิดแผนงานที่ปฏิบัติได้จริงและใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการบันทึกและสร้างสำเนาหรือบันทึกเกี่ยวกับความสำเร็จหรือวิธีการดำเนินงานในแผนงานนั้น ๆ นอกจากนี้แล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยให้ผู้นำโครงการหลีกเลี่ยงความสูญเปล่าใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้นวัตกรรมหรือโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าถึงทรัพยากรที่จะต้องสูญเสียไป

นักประเมินสามารถทำการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าได้หลายขั้นตอนโดยไม่จำเป็นต้องกระทำตามลำดับต่อเนื่องกัน นักประเมินอาจเริ่มจากการทบทวนปฏิบัติงานที่จะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และตอบสนองความต้องการจำเป็นที่เฉพาะเจาะจง ตามขั้นตอนหรือวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

1. การทบทวนวรรณกรรมหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การตรวจเยี่ยมโครงการตัวอย่างหรือโครงการที่มีลักษณะคล้ายกัน
3. การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนจากรัฐบาล
4. สืบค้นสารสนเทศเกี่ยวกับ การให้บริการจากแหล่งสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต
5. ทบทวนเอกสาร บทความเกี่ยวกับรายงานผู้บริโภครหรือเอกสารอื่น ๆ ที่ตีพิมพ์

เรื่องราวที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และการให้บริการ

6. การชี้ชวน ให้ผู้ปฏิบัติงานจัดทำข้อเสนอ

นักประเมินอาจจัดสารสนเทศเหล่านี้อย่างเป็นทางการหรืออย่างไม่เป็นทางการในหน่วยงานโดยเฉพาะ และจัดกลุ่มที่ศึกษาเฉพาะเพื่อทำการสืบค้นหรือดำเนินการจัดทำแผนสัมมนาโดยตรงเกี่ยวกับการวิเคราะห์วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโครงการ นักประเมินต้องใช้สารสนเทศที่ได้ทั้งหมดเพื่อนำไปสู่การได้กลยุทธ์หรือแนวทางการดำเนินงานที่มีแนวโน้มศักยภาพก่อให้เกิดการยอมรับได้ต่อการนำไปใช้ ทั้งนี้โดยอาจจัดลำดับแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวโดยอาศัยหรือพิจารณาจากเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

1. ตอบสนองการบรรลุความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์
2. ตอบสนองต่อเป้าหมายที่เป็นปัญหาขององค์กร
3. ศักยภาพของประสิทธิผล
4. ต้นทุนที่ต้องใช้
5. สอดคล้องมีอยู่จริงในทางการเมือง
6. มีความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการ
7. มีศักยภาพเพียงพอที่จะก่อให้เกิดผลกระทบภายนอกพื้นที่หนึ่ง ๆ

ต่อจากนั้นนักประเมินสามารถที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจว่าควรที่จะเลือกหรือค้นหาแนวทางการดำเนินงานหรือไม่อย่างไร ในกรณีที่เป็นการค้นหาวัตรกรรมหรือแนวทางการดำเนินงานใหม่ ๆ นักประเมินและผู้รับบริการอาจจัดทำเกณฑ์อย่างเป็นเอกสารชัดเจนที่วัตรกรรมนั้นต้องบรรลุและจัดลำดับข้อเสนอแนวทางต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่ต้องการบรรลุซึ่งเลือกไว้แล้ว ในลำดับต่อไปนักประเมินอาจจัดลำดับข้อเสนอหรือแนวทางที่มีศักยภาพแก่การยอมรับได้และชี้แนะแนวทางหรือคุณลักษณะที่ดีที่สุดให้แก่องค์กรหรือหน่วยงานว่าควรจะดำเนินการอย่างไร นอกจากนี้ นักประเมินก็อาจทำได้โดยการจัดให้มีการรับฟังเพื่อให้ได้สารสนเทศเพิ่มเติมจากผู้ปฏิบัติหรือผู้บริหารเกี่ยวกับข้อเสนอหรือแนวทางต่าง ๆ ที่ดีที่สุดสำหรับเป็นทางเลือกการตัดสินใจให้แก่หน่วยงานองค์กรนั้น ๆ

การประเมินด้านปัจจัยนำเข้านำไปประยุกต์ใช้ได้หลายกรณี อาทิ ผู้บริหารใช้สำหรับจัดทำข้อเสนอเพื่อขอรับเงินลงทุนสนับสนุนการดำเนินงานจากคณะกรรมการกำหนดนโยบายในหน่วยงานหนึ่ง ๆ โรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษาใช้สำหรับจัดทำข้อเสนอเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนแผนงาน โครงการทางการศึกษา ในขณะที่เดียวกันผู้กำหนดนโยบายหรือผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการศึกษาก็ใช้สำหรับการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับความคุ้มค่าหรือประสิทธิผลที่จะได้รับเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนหรืองบประมาณที่ต้องจัดสรรให้กับโครงการหรือวัตรกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ

สรุปได้ว่า การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) คือ การประเมินเกี่ยวกับปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงานโครงการรกรักการอ่านเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงในการนำปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ อันที่จะทำให้โครงการนั้นบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ได้แก่ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณว่ามีความเพียงพอมากน้อยเพียงใด

3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการตรวจสอบการนำแผนงาน หรือโครงการไปใช้หรือตรวจสอบการดำเนินงานการใช้แผนงาน โครงการ วัตถุประสงค์ที่สำคัญ ประการหนึ่งของการประเมินด้านกระบวนการ ก็คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้จัดการและผู้ปฏิบัติงาน ในโครงการนั้น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการว่าเป็นไปตามตารางเวลาที่กำหนดหรือไม่ การใช้งบประมาณและประสิทธิภาพเป็นอย่างไร สำหรับวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งก็เพื่อ ชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในการปรับปรุงการใช้งบประมาณและแนวทางการดำเนินงานของโครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะโดยปกติแล้วเมื่อมีการเริ่มต้นการดำเนินงานของโครงการหรือแผนงาน ผู้ปฏิบัติงานย่อมไม่สามารถที่จะกำหนดสิ่งต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรม การใช้บุคลากร งบประมาณ หรืออื่น ๆ ดังนั้นการได้รับสารสนเทศจากการประเมินด้านกระบวนการ ก็สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ในโครงการให้สามารถดำเนินการต่อไปและมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

ตามที่ต้องการ ในการประเมินด้านกระบวนการนั้นควรทำการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมและค่าใช้จ่ายจริงกับกิจกรรมในแผนงาน โครงการ และงบประมาณ ที่กำหนดไว้ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร รวมทั้งบรรยายให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้และท้ายที่สุดก็ควรจัดทำรายงานที่ผู้ร่วมโครงการหรือผู้ทำการสังเกตได้ตัดสินใจคุณภาพ ของกระบวนการใช้โครงการ แผนงานดังกล่าว

นักประเมินกระบวนการจำเป็นต้องดำเนินการค่อนข้างมากในการควบคุม กำกับ และจัดทำเอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมของโครงการหรือตัวแทรกแซง ซึ่งอาจเริ่มจากการทบทวนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องของแผนการปฏิบัติงาน งบประมาณ และการประเมินผลของโครงการหรือสิ่งที่แทรกแซง เพื่อที่จะพิจารณาว่ากิจกรรมอะไรที่ควรต้องกำกับในโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าว การพิจารณาตัวอย่างที่เป็นไปได้ในการให้บริการกลุ่มผู้รับประโยชน์ การฝึกอบรมให้คำปรึกษาทีมผู้ปฏิบัติงาน การจัดประชุมทีมผู้ปฏิบัติงาน การควบคุมกำกับผังงาน (Work flow) การบำรุงรักษาตรวจสอบเครื่องอุปกรณ์ การจัดลำดับและแจกจ่ายวัสดุ การควบคุมค่าใช้จ่าย การจัดการสารสนเทศของโครงการ เหล่านี้ เป็นต้น

เทคนิควิธีที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศในการประเมินด้านกระบวนการนั้น นักประเมินควรใช้วิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดการรบกวน (Unobtrusive) แก่ผู้ปฏิบัติงานให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ผู้ปฏิบัติงานในโครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน นักประเมินอาจพิจารณาภาพรวมว่ากิจกรรมหรือการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวเป็นอย่างไร โดยการตรวจเยี่ยมและสังเกตที่ศูนย์ของกิจกรรมนั้น การทบทวนวิเคราะห์เอกสารที่ปรากฏ (เช่น แผนปฏิบัติงาน งบประมาณ รายงานบัญชี และระยะเวลาการจัดประชุม) การเข้าร่วมประชุมกับ ทีมผู้ปฏิบัติงาน และการสัมภาษณ์บุคคลหลัก หลังจากนั้นนักประเมินต้องจัดทำรายงานสรุปเกี่ยวกับแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อค้นพบและประเด็นการสังเกต นักประเมินควรแสดงให้เห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ของกระบวนการอย่างชัดเจนตามที่ได้จากผู้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งนำเสนอรายงานนี้ในการประชุมทีมผู้ปฏิบัติงาน และเชิญผู้อำนวยการของทีมผู้ปฏิบัติงานให้เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายเกี่ยวกับข้อค้นพบซึ่งปรากฏในรายงาน ทีมงานของโครงการอาจจะใช้รายงานเพื่อการตัดสินใจให้เหมาะกับการปฏิบัติงานของตนต่อไป ต่อจากนั้นนักประเมินก็ควรทบทวนเกี่ยวกับแผนงานการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งต่อไป รวมทั้งการจัดทำรายงานตามลำดับ โดยการสอบถามความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากทีมผู้ปฏิบัติงานถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อที่จะทำให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์มากที่สุด ในการจัดประชุมนำเสนอรายงานให้กับทีมผู้ปฏิบัติงานในครั้งต่อไป ซึ่งทีมผู้ปฏิบัติงานก็อาจจะให้ข้อเสนอแนะที่ดีเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินว่าควรจะทำอย่างไร เช่น อาจใช้การสังเกต บันทึกการปฏิบัติงานประจำวันของทีมผู้ปฏิบัติงาน การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม เป็นต้น นอกจากนี้นักประเมิน ก็ควรจะสอบถาม

ผู้ปฏิบัติงานถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมหรือดีที่สุดสำหรับการใช้ประโยชน์จากรายงานการประเมินช่วงถัดไปนักประเมินกระบวนการควรจัดลำดับรายงานโดยพิจารณาว่าจะก่อให้เกิดผลดีที่สุดแก่ทีมผู้ปฏิบัติงานในการนำไปใช้ในแผนปฏิบัติงานและบูรณาการเข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยรอบโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น นักประเมินควรจะต้องบรรยายให้เห็นถึงสิ่งที่เบี่ยงเบนออกไปจากแผนงานที่กำหนดและควรชี้ให้เห็นถึงความผันแปรเหล่านี้ว่ามีลักษณะอย่างไรเมื่อพิจารณาจากความแตกต่างระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคลหรือสถานที่ที่แตกต่างเบี่ยงเบนไปจากแผนงานนั้นผลการประเมินด้านกระบวนการนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายกรณียกตัวอย่าง เช่น สมาชิกในทีมงานใช้สำหรับชี้แนะแนวทางการดำเนินกิจกรรม แก่ไขแผนงานที่ผิดพลาดและจัดทำบันทึกความรับผิดชอบ ผู้จัดการบางคนใช้ตารางหรือปฏิทินสะท้อนผลกลับผลการประเมินด้านกระบวนการ ที่จัดทำตามปกติหรือสม่ำเสมอเพื่อให้ทีมผู้ปฏิบัติงานรักษาหน้าที่และความรับผิดชอบของตน การประเมินด้านกระบวนการ ยังช่วยให้บุคคลภายนอกได้เรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ต้องทำและอะไรคือต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในกรณีที่พวกเขาต้องการกระทำในลักษณะที่คล้าย ๆ กันนี้

สรุปได้ว่า การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation : P) คือ การประเมินเกี่ยวกับด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้ทราบว่ามีข้อบกพร่องเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานอะไรบ้าง ได้แก่ กระบวนการในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร และการติดตามประเมินผลว่า ได้มีการปฏิบัติตามน้อยเพียงใด

4. การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation : P) วัตถุประสงค์หลักของการประเมินด้านผลผลิตก็เพื่อสอบวัด ความสำเร็จ และตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงว่าตอบสนองบรรลุลักษณะความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือไม่ นอกจากนั้นการประเมินด้านผลผลิตก็จะต้องประเมินผลลัพธ์ (Outcomes) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งที่เป็นไปในทางบวกและทางลบอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นบ่อยครั้งที่นักประเมินยังขยายขอบเขตการประเมินด้านผลผลิตไปสู่การประเมินในสิ่งที่เรียกว่าผลลัพธ์ระยะยาวอีกด้วย การประเมินด้านผลผลิตควรดำเนินการโดยอาศัยการรวบรวมและวิเคราะห์การตัดสินใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมิน (Evaluate) นั้น ในบางครั้งก็อาจทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินอื่นซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันและก็มีอยู่บ่อย ๆ ที่ผู้รับบริการจากโครงการต้องการจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวได้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ และมีประโยชน์คุ้มกับการลงทุนดำเนินการเพียงไร ดังนั้นในทางที่เหมาะสมแล้ว นักประเมินก็ควรที่จะวิเคราะห์ ความสำเร็จให้เห็นว่าจุดอ่อนของการใช้โครงการหรือแผนปฏิบัติงานส่วนใดที่เป็นสาเหตุทำให้ได้ผลลัพธ์อ่อนด้อยลงไปด้วย เทคนิควิธีการที่ใช้ประเมินผลผลิตมิได้กำหนดไว้อย่างเป็นทางการเป็นแบบแผนตายตัว แต่นักประเมินอาจต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลายร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจ ในการศึกษาผลลัพธ์ทั้งหมดของสิ่งที่ได้รับการประเมิน รวมทั้งยังช่วยในการตรวจสอบข้ามกันไปมาระหว่างข้อ

ค้นพบที่หลากหลายอีกด้วยในการประเมินผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้น

นักประเมินจำเป็นต้องศึกษาค้นหาผลลัพธ์ที่มีได้คาดหมายด้วย ทั้งผลลัพธ์ในเชิงบวกและเชิงลบ โดยการรับฟังความคิดเห็นหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่ได้รับการประเมินเพื่อที่จะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ให้ครอบคลุมทุกด้าน และสืบหาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบสำหรับยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ดังกล่าว นอกจากนี้แล้วนักประเมินอาจใช้วิธีการศึกษารายกรณีโดยเลือกบุคคลที่ได้รับประสบการณ์จากโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินเพื่อทำการสัมภาษณ์ระดับลึกเกี่ยวกับผลที่เกิดจากโครงการดังกล่าว หรือนักประเมินอาจใช้วิธีการสำรวจความคิดเห็นทางโทรศัพท์หรือทางจดหมายของกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการเพื่อให้ตัดสินใจเกี่ยวกับการได้รับบริการตามมุมมองของแต่ละคนทั้งที่เป็นภาพบวกและภาพลบ ยิ่งไปกว่านั้นนักประเมินก็อาจจะให้ผู้เข้าร่วมโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมิน เขียนเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการได้รับบริการ และก่อให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานของตน เช่น ผลผลิตของงานที่เพิ่มขึ้นหรือตำแหน่งหน้าที่การงานใหม่ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งนักประเมินอาจใช้การสังเกตเพื่อจำแนกและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มบุคคลโดยเปรียบเทียบตามรายการตรวจสอบผลลัพธ์กับโครงการให้บริการอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับโครงการที่ได้รับการประเมิน

การจัดทำรายงานข้อค้นพบจากการประเมินด้านผลผลิตอาจทำให้แตกต่างกันตามขั้นตอน กล่าวคือ นักประเมินอาจจัดทำรายงานผลผลิตที่เกิดขึ้นในแต่ละวงรอบของโครงการ รายงานดังกล่าวนี้ควรจะแสดงให้เห็นว่าโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ ได้บรรลุเป้าหมายความต้องการจำเป็นเพียงไร ในขณะที่รายงานเมื่อสิ้นสุดวงรอบทั้งหมดของโครงการควรเป็นรายงานที่นำเสนอให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์สรุปรวมทั้งหมดของโครงการดังกล่าว ดังนั้นรายงานผลการประเมินด้านผลผลิตจึงต้องเป็นการสรุปตีความให้เห็นถึงผลที่ชัดเจนในการตอบสนองความต้องการจำเป็น ต้นทุนที่ใช้ดำเนินการและผลตอบแทนหรือผลการปฏิบัติทั้งหมดที่ได้รับในแผนงาน โครงการนั้น ๆ นักประเมินยังต้องจัดทำรายงานการศึกษาติดตามเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ระยะยาวที่เกิดขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้บางกรณีอาจต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์และบูรณาการผลที่ได้รับทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อเสนอต่อกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคล

ผลการประเมินด้านผลผลิตนั้นประชาชนทั่วไปนำมาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าโครงการแผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงนั้นมีคุณประโยชน์เพียงพอต่อการนำไปดำเนินการต่อเนื่องต่อไป หรือควรดำเนินการซ้ำอีกหรือควรขยายขอบเขตการนำไปใช้ในสถานการณ์หรือสถานที่อื่น ๆ ต่อไป ในขณะที่เดียวกัน สถาบันและหน่วยงานก็ยังคงใช้สำหรับปรับเปลี่ยนหรือแทนที่แผนการปฏิบัติในการที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลได้มากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนและตอบความต้องการจำเป็นของสมาชิกทั้งหมดที่เน้นประชากรเป้าหมาย ผลจากการประเมินด้านผลผลิตมีความสำคัญในทางจิตวิทยา

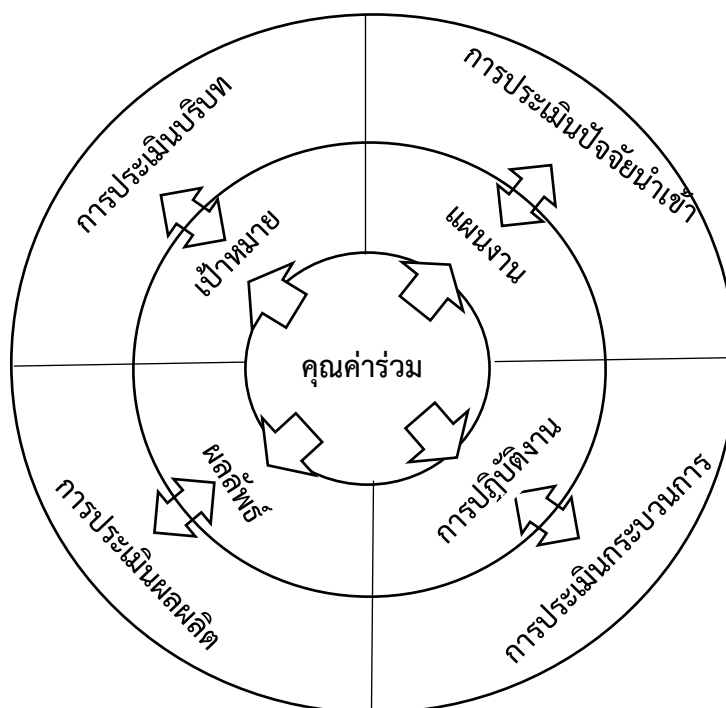
เป็นอย่างมาก เมื่อผลจากการประเมินแสดงให้เห็นถึงความงอกงามที่เกิดขึ้นจากแนวทางที่ชาญฉลาดในการดำเนินโครงการ ผลการประเมินเช่นนี้นับเป็นสิ่งเสริมแรงที่ดีสำหรับทั้งทีมปฏิบัติงานในโครงการและผู้รับบริการจากโครงการหรืออาจจะเป็นสิ่งที่ทำลาย ลดทอนแรงจูงใจก็ได้ ถ้าหากผลที่ได้จากการประเมินด้านผลผลิตนั้น มีความอ่อนด้อยหรือไม่แสดงถึงความงอกงามใด ๆ ที่จะพึงได้รับจากโครงการนั้น ๆ เลย

ประเด็นสำคัญสุดท้ายที่ต้องพึงระวังในการจัดทำรายงานการประเมินด้านผลผลิต ก็คือนักประเมินไม่ควรเร่งรีบประเมินผลผลิตและจัดทำรายงานสู่สาธารณะอย่างทันทีทันใด เพราะเหตุว่าการดำเนินโครงการต้องการระยะเวลาพอสมควรที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามความรับผิดชอบ (Accountability) ที่ระบุไว้ การจัดทำรายงานการประเมินด้านผลผลิตที่ยังไม่มีวุฒิภาวะสุกงอม (Premature) อย่างเพียงพอ อาจนำไปสู่ความไม่สามารถตัดสินใจได้เกี่ยวกับความต่อเนื่องของโครงการเพราะเหตุว่าทำให้ไม่พบผลลัพธ์ใด ๆ เกิดขึ้นเลย ทั้งนี้เนื่องจากผลลัพธ์ของโครงการต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ในการศึกษาติดตาม ดังนั้นถ้าหากการจัดทำรายงานการประเมินด้านผลผลิตสู่สาธารณะ ได้มีการหน่วงเวลาอย่างสมเหตุสมผลแล้ว นักประเมินอาจจะพบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลัง และ มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับใช้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไปแต่อย่างไรก็ตาม นักประเมินก็สามารถจะตอบสนองข้อเรียกร้องของทีมผู้ปฏิบัติงาน ในโครงการได้อย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการแสดงผลข้อค้นพบหรือผลการประเมินด้านผลผลิตเป็นระยะ ๆ (Formative product evaluation) เพื่อช่วยให้บรรลุความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามโครงการ โดยการแลกเปลี่ยนข้อค้นพบให้แก่สมาชิกผู้ปฏิบัติงานในโครงการนั้นโดยตรง กฎกำปั้นหลัก (Rules of thumb) สำหรับนักประเมินนั้นคือ ควรลดความสำคัญในการประเมินผลผลิตของโครงการในระยะแรก ๆ และ ไม่ควรเร่งรีบจัดทำรายงานสู่สาธารณะควรเสนอข้อค้นพบจากการประเมินด้านผลผลิตเป็นระยะ ๆ ให้แก่ ทีมผู้ปฏิบัติงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เท่านั้น นักประเมินควรแจกจ่ายข้อค้นพบจากการประเมินด้านผลผลิตให้กับผู้มีสิทธิ์รับรู้ภายหลังจากโครงการนั้นมีระยะเวลาพอสมควรและมีวุฒิภาวะสุกงอมที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์แล้วหรือกล่าวอย่างถึงที่สุดได้ว่าจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงมีความเป็นมืออาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดทำรายงานข้อค้นพบการประเมินด้านผลผลิต สารสนเทศที่ได้จากการประเมินด้านผลผลิตเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งที่แสดงถึงรายงานความรับผิดชอบของสถาบันหรือหน่วยงาน ที่ดำเนินโครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงใด ๆ เมื่อใดก็ตามที่รายงานนั้นแสดงให้เห็นความมีนัยสำคัญของผลสัมฤทธิ์อย่างเด่นชัดก็จะถูกนำไปใช้โน้มน้าวชุมชนและหน่วยงานให้ทุนสนับสนุนเพื่อให้เพิ่มเติมงบประมาณและขอรับการสนับสนุนทางการเมืองได้เป็นอย่างดี แต่ถ้าหากผู้มีอำนาจตัดสินใจ รู้ว่าสิ่งแทรกแซงหรือโครงการนั้น ๆ ไม่ทำให้ได้ผลตอบแทนที่มีความสำคัญก็จะยกเลิกการลงทุนอีกต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation : P) คือ การประเมิน การดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานโครงการ ว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการได้บรรลุวัตถุประสงค์ เพียงใด ในช่วงระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ และมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด

จากมิติการประเมิน 4 ด้านของรูปแบบการประเมิน CIPP สะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบ คุณค่าของรูปแบบประเมิน หมายถึง รูปแบบการประเมิน CIPP มีคุณค่าต่อการประเมินอะไรบ้างและ เป็นการประเมินที่สัมพันธ์กับมิติใดของรูปแบบ ซึ่งแสดงดังภาพที่ 3

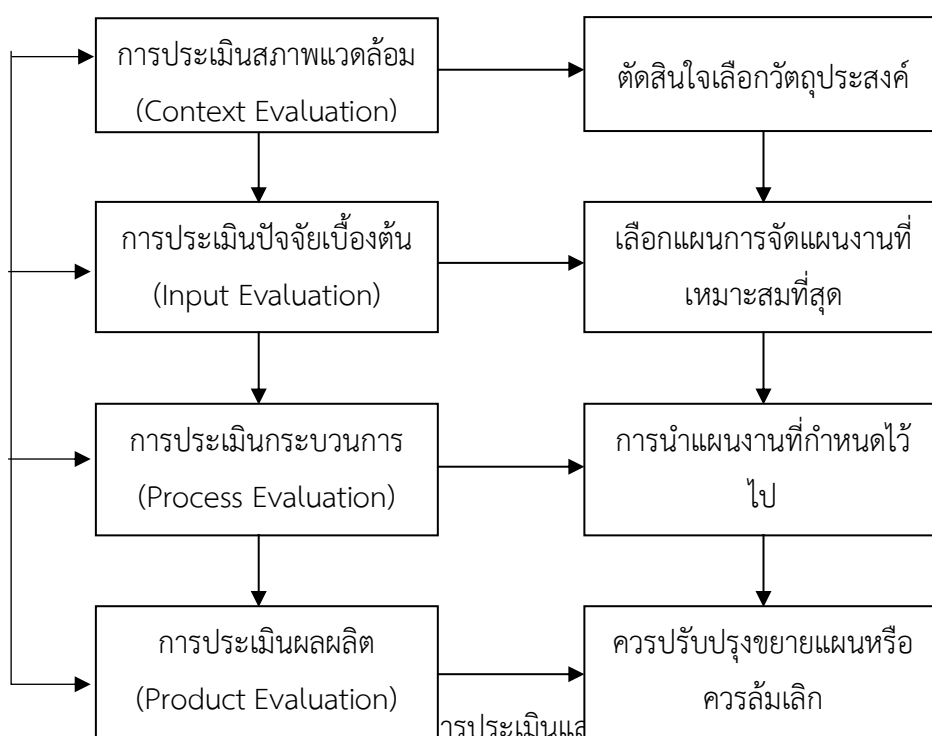

ภาพที่ 3 องค์ประกอบหลักของรูปแบบการประเมิน CIPP และความสัมพันธ์กับโครงการ
ที่มา : อ่างถึงใน รัตนะ บัวสนธ์ (2556 : 17)

จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นวงกลมสำคัญ 3 วง วงในสุดเป็นส่วนที่แสดงถึงคุณค่าร่วมกันของการประเมินในการนำไปใช้กำหนดส่วนต่าง ๆ ในวงกลมที่สองซึ่งเป็นส่วนประกอบของโครงการ ได้แก่ เป้าหมาย แผนงานหรือแผนการปฏิบัติงาน การปฏิบัติหรือการกระทำตามแผนงาน และผลลัพธ์ที่ได้ ใน 4 ส่วนประกอบของโครงการก็จะสัมพันธ์กับมิติการประเมินทั้ง 4 ด้านของรูปแบบการประเมิน CIPP ซึ่งเป็นวงกลมนอกสุด นั่นคือ การประเมินเพื่อนำมาใช้กำหนดเป้าหมายของโครงการ ก็คือ การประเมินด้านบริบท การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ก็ใช้สำหรับจัดทำแผนปฏิบัติงานแต่ การปฏิบัติงานหรือการกระทำตามแผนก็ต้องอาศัยการประเมินด้านกระบวนการ และท้ายที่สุดหากจะ ประเมินผลลัพธ์ทั้งหมดของโครงการก็ต้องทำการประเมินด้านผลผลิตนั่นเอง

การประเมินโดยใช้รูปแบบ CIPP เป็นที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากที่สุดโดยเฉพาะการประเมินโครงการต่าง ๆ เพราะว่าเป็นการประเมินให้สารสนเทศที่ครอบคลุม มีการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ประกอบด้วย อย่างไรก็ตามบางครั้งมีการนำรูปแบบการประเมินแบบนี้ไปใช้โดยไม่ครบตามขั้นตอนด้วยการตัดการประเมินด้านบริบทออก ทำให้สารสนเทศที่ได้ลดคุณค่าลงและมีผลต่อการตัดสินใจ สรุปรูปแบบการประเมินแบบนี้ (ธีรศักดิ์ อุ่ออารมย์เลิศ, 2556 : 95) ได้ดังภาพที่ 4

ประเภทการประเมินลักษณะการตัดสินใจ

ที่มา : ธีรศักดิ์ อุ่ออารมย์เลิศ (2556 : 95)

ข้อดีและข้อจำกัดของการประเมินแบบ CIPP Model

ข้อดีและข้อจำกัดของการประเมินแบบซีพ ิรูปแบบของการประเมินโครงการโดยทั่วไปจะวางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการดำเนินโครงการนั้น จำเนียร สุขหลาย และคณะ (2545 : 18-19) ได้กล่าวว่า ในการใช้รูปแบบการประเมินนั้นควรได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วย

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกัน และการใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผลและเป็นรูปแบบทั่ว ๆ ไป

3. ในกรณีที่ รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหาควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผลดังนี้ คือ การวิเคราะห์ การรวบรวม และการนำเสนอ

4. การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ ขั้นตอนวิเคราะห์การออกแบบเลือกและปฏิบัติ จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ

5. เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยงและความเป็นปรนัย

6. การประเมินทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักรใช้กับโครงการที่เป็นระบบ

ข้อดี คือทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทของการตัดสินใจและสารสนเทศที่ต้องการเพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ทำให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ต้องการมีข้อมูลอะไรบ้างที่ตรงกับความต้องการในการตัดสินใจ และมีกระบวนการกระตุ้นให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจที่สำคัญ และมีข้อจำกัด คือ ระบบการประเมินมักเปลี่ยนแปลงไม่ทันกับความต้องการสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในสภาพที่เป็นพลวัต และมีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมักเป็นระบบที่ขาดความยืดหยุ่น

จากการศึกษารูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมใช้ในการประเมินที่ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เป็นการประเมินที่ต่อเนื่องมีลักษณะเป็นวงจร จะต้องดำเนินการตามโครงการอย่างเป็นระบบ จะต้องร่วมมือระหว่างผู้ประเมินและผู้ตัดสินใจ แต่การรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของผู้ประเมิน ดังนั้นผู้ประเมินจึงนำแนวคิดการประเมินแบบชิปมาใช้ในการประกอบการประเมินโครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐาน เพื่อนำผลไปปรับปรุงกิจกรรมได้ทันทั่วทั้งที่ และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ซึ่งจะทำให้ผู้ประเมินในฐานะผู้บริหารโรงเรียน ได้พบข้อดี ข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของโครงการที่จะประเมินได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การประเมินโครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนทวีธาภิเศก โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐาน ในครั้งนี้ ผู้ประเมินจึงประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) เป็นกรอบในการประเมินโครงการ

เจตคติ

1. ความหมายของเจตคติ

เจตคติ (Attitude) มาจากคำว่า Aptus เป็นภาษาลาติน บางครั้งแปลคำนี้ว่า ทักษะหรือ ทักษะที่ ปัจจุบันคำนี้ก็ยังมีแพร่หลายอยู่ แต่มีนักวิชาการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ คือ เจตคติ โดยมี ความต้องการให้ศัพท์ทันสมัยมากขึ้น เจตคติ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำงานอย่างหนึ่ง นอกจากความพร้อมและการตั้งใจ บุคคลที่มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานจะช่วยให้ทำงานได้ผลทั้งนี้เจตคติ เป็นต้นกำเนิดของความคิดและการแสดงการกระทำออกมานั่นเอง มีผู้ให้ความหมายของคำว่าเจตคติ ไว้หลากหลายท่านด้วยกัน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556 : 321) ได้ให้ความหมายของคำว่า เจตคติ หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

วิภาส ทองสุทธิ (2552 : 157-158) ได้ให้ความหมายของคำว่า เจตคติ หมายถึง ถ้อยคำที่ เกี่ยวกับการประเมินหรือการตัดสิน เกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบในวัตถุ บุคคล หรือเหตุการณ์ ซึ่งจะ สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคนคนหนึ่งเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง ทั้งนี้ เจตคติไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับ ค่านิยม (values) เพราะค่านิยมเป็นสิ่งที่เราเห็นคุณค่า แต่เจตคติเป็นความรู้สึกทางด้านอารมณ์ว่า พอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ แต่ทั้งสองอย่างก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอยู่อย่างแยก ไม่ออก

นิติพล ภูตะโชติ (2560 : 44-45) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึก ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า ชอบ ไม่ชอบ ลำเอียง เฉย ๆ ซึ่งความรู้สึกต่าง ๆ เป็นการประเมินจากสิ่งที่ได้พบเห็น การรับรู้ อารมณ์ ความคาดหวัง และจะมีผลต่อความคิดซึ่งอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ และยังสามารถ เกิดปฏิกิริยาและพฤติกรรมออกมาภายนอกให้เห็นได้ เช่น ท่าทาง คำพูด การกระทำ แต่เจตคติ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์มากกว่าพฤติกรรมที่ แสดงออกมาภายนอก

เจษฎา นกน้อย (2560 : 198) กล่าวว่า เจตคติ คือ ความรู้สึกและความเชื่อที่กำหนด การรับรู้ของบุคคลต่อสภาพแวดล้อมที่เผชิญอยู่ ซึ่งมีผลให้บุคคลแสดงการกระทำ ตลอดจนส่งผลต่อ การปฏิบัติตนของพวกเขา

กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล (2562 : 113) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง การแสดง ปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในเบื้องต้น ซึ่งสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบนั้นอาจเป็นสถานการณ์ บุคคล หรือ แนวคิดโดยที่ปฏิกิริยาดังกล่าว อาจเป็นแนวคิดทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อสิ่งเร้าดังกล่าวนั้น ซึ่งจะ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและประสบการณ์ในอดีตทางด้านการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งเร้าของผู้นั้น

สรุปได้ว่า เจตคติ เป็นความรู้สึก หรือความคิดเห็นการรับรู้ของบุคคลกับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา อีกทั้งเป็นลักษณะของความชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ

2. องค์ประกอบของเจตคติ

ลัดดา กิตติวิภาต (2554 : 4-5) แยกเจตคติออกเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ 3 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ความคิด (Cognitive Component) หมายถึงความเชื่อ การรับรู้ ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับสิ่งของหรือบุคคล หรือสภาพการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม เช่น การร่ายน้ำ เป็นสิ่งที่ดีสำหรับเรา ผู้หญิงฉลาดมากกว่าผู้ชาย องค์ประกอบทางด้านความรู้ ความคิดจึงเกี่ยวข้องกับสิ่งที่บุคคลพิจารณาว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) อารมณ์หรือความรู้สึก กับความคิดจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันองค์ประกอบทางด้านนี้จึงประกอบด้วยการประเมินความรู้สึก ความชอบหรือการตอบสนองทางอารมณ์ที่มีต่อสิ่งของหรือบุคคล โดยจะออกมาในลักษณะความชอบหรือไม่ชอบ มีความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดี องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกจึงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ความรู้สึกทางบวก (ความพึงพอใจ) เช่น ความเคารพนับถือความชอบพอ ความเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น

2.2 ความรู้สึกทางลบ (ความไม่พึงพอใจ) เช่น ความกลัว ความรู้สึกรังเกียจ ดูถูก ขยะแขยง เป็นต้น ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 3 ของเจตคติ องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติ หรือศูนย์กลางของเจตคติ เนื่องจากความรู้สึกจะเกี่ยวข้องกับการกระทำ

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เป็นความพร้อมที่จะกระทำเป็นพฤติกรรมภายนอกของบุคคลที่แสดงออกโดยตรงต่อสิ่งของหรือบุคคล องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านความรู้ความคิดและความรู้สึก เราจึงอนุมานเจตคติของบุคคลได้จากสิ่งที่เขาพูดหรือสิ่งที่เขาทำเฉย ๆ อย่างไรก็ตามเจตคติของบุคคลไม่ได้สอดคล้องกับพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกเสมอไป สิ่งที่บุคคลกล่าวอาจไม่ได้ปฏิบัติตรงตามที่เขาพูดเมื่ออยู่ในสภาพการณ์นั้นจริง ๆ ก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากเจตคติเป็นเพียงสาเหตุหนึ่งของพฤติกรรมเท่านั้น พฤติกรรมที่คนเราแสดงออกอาจเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุด้วยกัน เช่น บุคคลทำตามบรรทัดฐานของสังคม เป็นต้น

นิตินิพล ภูตะโชติ (2560 : 46-47) กล่าวว่า นักจิตวิทยาได้ให้ความเห็นว่า เจตคติของบุคคลเป็นการแสดงออกมาถึงความรู้สึก ความเข้าใจของบุคคลนั้นต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่พบเห็น แต่ละบุคคลจะประเมินคุณค่าของสิ่งเร้านั้น โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจเดิมที่เขามีอยู่เพื่อเป็นเครื่องมือ

ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวอาจมาจากความเชื่อของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งความเชื่อของคนอาจสนับสนุนหรือขัดขวางเพื่อให้เกิดความรู้สึกในทางดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น ในการแสดงออกด้านพฤติกรรมหรือปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งเร้า ย่อมแสดงให้เห็นถึงเจตคติหรือความเชื่อและความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น ดังนั้น การพิจารณาองค์ประกอบของเจตคติจะประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความเข้าใจ (Cognitive component) เป็นความรู้ความเข้าใจหรือความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า บุคคลจะมีความเข้าใจต่อสิ่งเร้าได้มากหรือน้อยเพียงใด อาจมีผลมาจากความรู้ สติปัญญา ความเชื่อของบุคคลแต่ละคน เช่น ผู้บริหารมีความเข้าใจว่า ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ต้องการทำงานอย่างเป็นอิสระ สามารถทำงานได้โดยไม่ต้องควบคุม ดังนั้น ผู้บริหารจึงให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระโดยไม่ต้องควบคุมการทำงานมากนัก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีความเข้าใจในทางที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective component) เป็นเรื่องของความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งเป็นการประเมินสิ่งต่าง ๆ ว่าดี เลว ต้องการ ไม่ต้องการ ชอบ ไม่ชอบ เฉย ๆ ความรู้สึกดังกล่าวที่บุคคลแสดงออกมาอาจมีปฏิกิริยาตอบโต้สนับสนุนหรือขัดขวาง เช่น ผู้บังคับบัญชามีความรู้สึกไม่ชอบผู้ใต้บังคับบัญชาบางคน ดังนั้น จึงมีการควบคุมการปฏิบัติงานอย่างเข้มงวด จับผิดในการปฏิบัติงาน ไม่ให้ความไว้วางใจในการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่า ผู้บังคับบัญชามีความรู้สึกในทางลบต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior component) เป็นแนวโน้มเอียงของบุคคลที่จะประพฤติและปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน เป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อความรู้สึกของบุคคลดังกล่าวต่อสิ่งเร้าเหล่านั้น ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ผู้บังคับบัญชามีพฤติกรรมแสดงออกมาในลักษณะมีการควบคุมการปฏิบัติงานอย่างเข้มงวด มีการจับผิดในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมในทางลบ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้บังคับบัญชามีทัศนคติที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา พฤติกรรมที่ผู้บังคับบัญชาแสดงออกมาจะเป็นลักษณะที่ดี สร้างสรรค์ เป็นกำลังใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของเจตคติ ประกอบด้วยความคิด ความเชื่อในสภาพการต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคล โดยจะแสดงออกมาในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ วัดได้จากปฏิกิริยาทางร่างกาย และการกระทำที่สังเกตได้ สามารถเกิดได้ในลักษณะของการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในทางบวกหรือทางลบ

3. โครงสร้างของเจตคติ

กัลยารัตน์ ธีระชนชัยกุล (2562 : 117-118) กล่าวว่า โดยปกติแล้วเจตคติจะมีตำแหน่งไม่คงที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ ในมุมมองของเจตคติมีโครงสร้างที่สำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. ความพอใจของบุคคล (Person's affect) เกิดจากความรู้สึกที่บุคคลยอมรับเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นหรือที่ได้รับโดยตรง ความพอใจมีความคล้ายคลึงกับอารมณ์ เช่น คนส่วนใหญ่จะมีปฏิกิริยาต่อคำว่า “รัก” “เกลียด” หรือ “สงคราม” เช่นเดียวกับการที่นักศึกษาไม่ชอบวิชาบางวิชาซึ่งถ้าวิชานั้นเป็นวิชาเลือกเขาอาจจะไม่เลือกเรียนในรายวิชานั้น แต่ถ้าเป็นวิชาเอกหรือวิชาบังคับอาจจะทำให้เขามีความว่าวุ่นใจ

2. ความตระหนัก (Cognition) คือความรู้สึกที่บุคคลยอมรับเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เช่น คุณอาจเชื่อว่า คุณจะชอบวิชาที่เรียน ทั้งนี้เพราะเป็นวิชาที่มีตำราเรียนดีมาก และเวลาเรียนเป็นเวลาที่เหมาะสม ผู้สอนเก่ง การรับรู้ในสิ่งดังกล่าวอาจจะถูกทั้งหมดหรือบางส่วนหรืออาจจะผิดทั้งหมดก็ได้ ความตระหนักจะอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้ (perception) ในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริง

3. ความตั้งใจ (Intention) คือองค์ประกอบของทัศนคติที่นำไปสู่พฤติกรรม เช่น ถ้าคุณชอบอาจารย์ผู้สอน คุณจะตั้งใจเรียนในวิชาที่เขาสอน ความตั้งใจไม่สามารถจะแปลงออกมาเป็นพฤติกรรม ปกติคุณอาจจะตั้งใจทำในสิ่งในสิ่งหนึ่ง แต่ในเวลาต่อมาความตั้งใจนั้นอาจเปลี่ยนไปได้

สรุปได้ว่า เจตคติมีโครงสร้างที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ความพอใจของบุคคลที่ยอมรับเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นหรือที่ได้รับโดยตรง ความตระหนักที่บุคคลยอมรับเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และความตั้งใจที่นำไปสู่พฤติกรรม

4. การวัดเจตคติ

เนื่องจากเจตคติเป็นมโนภาพ (Concept) ที่วัดได้ยาก เครื่องมือที่ใช้ในการวัดจึงมีหลายรูปแบบ ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 60-62) ได้เสนอวิธีการวัดเจตคติไว้ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุยอย่างมีจุดมุ่งหมาย มีการจดบันทึกไว้อย่างถูกต้อง หรืออัดเสียงคำตอบไว้แล้วนำมาวิเคราะห์ในภายหลัง การสัมภาษณ์จะทำให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งข้อมูลในอดีตและปัจจุบันและอนาคต

2. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่เก่าที่สุด การสังเกต หมายถึง การเฝ้ามองดูและการจดบันทึกพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีแบบแผน การวัดเจตคติโดยการสังเกตนี้ ผู้ศึกษาจะต้องอนุมานเจตคติของบุคคล เป้าหมายพฤติกรรมที่เขาแสดง ในการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลนี้ผู้สังเกตจะต้องสังเกตพฤติกรรมตามธรรมชาติของบุคคล

3. การรายงานตนเอง (Self-report) เครื่องมือแบบนี้ต้องการให้ผู้ถูกทดสอบแสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่เขาได้สัมผัส นั่นคือ สิ่งเร้าที่เป็นข้อความ ข้อคำถาม หรือเป็นภาพ เพื่อให้ผู้ทดสอบแสดงความรู้สึกออกมาอย่างตรงไปตรงมา

4. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Technique) เป็นการวัดเจตคติโดยการใช้คำถามตรง ๆ ซึ่งแสดงเจตคติของผู้ถามว่าต้องการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับผู้ถูกถามนั้น บางครั้งผู้ถูกถามอาจมีปฏิกิริยาต่อคำถามที่ถูกถามนั้น เช่นอาจยินดีตอบ หรือเลือกตอบตามความเห็นสมควร หรือเสแสร้งให้ต่างไปจากความเป็นจริง ดังนั้น กรณีที่ผู้ศึกษาไม่แน่ใจว่าเรื่องที่ต้องการศึกษาจะถูกปิดบัง หรือจะได้ข้อมูลเพียงบางส่วนอาจใช้วิธีการเก็บข้อมูลทางอ้อมซึ่งเป็นการวัดที่จะสะท้อนให้เห็นลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการ วิธีเทคนิคจินตนาการมี 3 วิธี คือ

4.1 วิธีการต่อให้จบประโยค (Sentence completion) วิธีการนี้เข้ามาในการวัดเจตคติที่อยู่ใต้จิตสำนึก ผู้ศึกษาจะให้ประโยคมาส่วนหนึ่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้ถูกถามเกิดการตอบสนองไปในทางต่าง ๆ กัน แล้วให้แสดงความรู้สึกนึกคิดออกมาโดยต่อประโยคให้จบ

4.2 วิธีการโยงความสัมพันธ์ของคำต่าง ๆ (Word association) วิธีการนี้ผู้ศึกษาจะใช้คำแทนข้อความ แล้วให้ผู้ตอบบอกว่าได้ยินสิ่งนั้นแล้วคิดอะไร เป็นสิ่งแรก การวัดวิธีการนี้มี 2 ลักษณะ คือ เนื้อหา หรือคำที่ผู้ตอบตอบมา และระยะเวลาในการคิดหาคำตอบในบางครั้งผู้ตอบอาจใช้เวลาในการนึกหาคำอื่นที่จะมาใช้แทนสิ่งที่นึกถึง เนื่องจากไม่อยากตอบคำถามนั้นหรืออาจเป็นคำที่สังคมไม่นิยม เช่น เงิน ฆาตกร เป็นต้น

4.3 วิธีการเล่าเรื่องราวจากภาพ (story telling) วิธีการนี้ผู้ศึกษาจะใช้ภาพเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลตอบสนอง คำบอกเล่าจากภาพจะทำให้เห็นถึงเจตคติของบุคคลเหล่านั้น ภาพที่ใช้มีภาพถ่ายที่ชัดเจน ภาพวาดที่เหมือนของจริง ภาพถ่ายที่จงใจทำให้ภาพพร่ามัวไม่ชัดเจนตลอดจนภาพหยดหมึกบนกระดาษ

5. การวัดทางสรีระภาพ (Physiological measurement) วิธีการวัดทางสรีระภาพเป็นการใช้เครื่องไฟฟ้า หรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เนื่องจากเจตคติส่วนหนึ่งที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ไปในทางที่ชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น และความรู้สึกนี้อาจจะรุนแรงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น เมื่อบุคคลถูกกระตุ้นโดยสิ่งที่เขาชอบ หรือเขาไม่ชอบจะทำให้ระดับอารมณ์ในนั้นของเขาเปลี่ยนไปถ้าใช้เครื่องมือวัดทางสรีระภาพที่ใช้วัดเจตคตินี้ คล้ายกับเครื่องมือทางการแพทย์มีราคาสูง และผู้ใช้จะต้องมีความรู้ทางสรีรศาสตร์อย่างดี การใช้เครื่องมือเหล่านี้จึงยังไม่แพร่หลายนัก วิธีการวัดทางสรีระภาพ ได้แก่ การวัดความต้านทานทางกระแสไฟฟ้าของผิวหนัง (galvanic skin response) การขยายลูกนัยน์ตา (pupil dilation) การวัดปริมาณของฮอร์โมนบางชนิด เช่น เอซีทีเอช (ACTH) และ ไฮโดรคอร์ติโซน (hydro cortisone)

สรุปได้ว่า การวัดเจตคติเป็นการวัดการแสดงออกของความคิดเห็นของบุคคล สามารถทำได้หลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีสามารถนำมาใช้ได้กับกลุ่มที่ต้องการศึกษาที่แตกต่างกันไป ซึ่งผลที่ได้สามารถนำมาใช้ในการสร้างแบบวัดเจตคติได้อย่างเหมาะสม และเครื่องมือที่ใช้ในการวัดเจตคติมีหลายรูปแบบ ดังนั้นการที่เราจะเลือกวิธีการใดในการวัดเจตคติก็ต้องดูกลุ่มตัวแปรที่เราจะนำเครื่องมือไปใช้ให้เหมาะสม

5. มาตรการวัดเจตคติ

ชนิดของมาตรการวัดเจตคติที่นิยม มี 4 ชนิด (จินตนา กุลทัฬห, อ้างอิงจาก อูสา อุทัย, 2555 : 18) ได้แก่

5.1 มาตรการวัดของเทอร์สโตน

ลักษณะของมาตรการวัดของเทอร์สโตน (Thurstone) ได้ให้ความเห็นว่า เจตคติจะวัดโดยตรงไม่ได้ แต่จะต้องวัดจากการแสดงออกในรูปของความคิดเห็นหรือภาษาพูด ซึ่งอาจวัดได้ไม่แน่นอนนัก มีผู้ให้คำแนะนำว่าควรจะวัดเจตคติจากพฤติกรรมที่แสดงออกจริง ๆ แต่มีผู้คัดค้านว่าบางทีอาจคลาดเคลื่อนได้ เพราะพฤติกรรมของคนเราอาจบิดเบือนจากเจตคติที่มีอยู่จริง ดังนั้นเทอร์สโตนจึงให้ความเห็นว่าทั้งภาษาพูดและพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นเพียงเครื่องชี้ทัศนคติเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีความคลาดเคลื่อนตามหลักของการวัดผลบ้าง เขาจึงใช้การวัดเจตคติจากคำตอบว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความในแบบวัดเจตคติ แต่จะต้องไม่สรุปเอาเองว่าบุคคลนั้นจะปฏิบัติในข้อที่ตนเองเห็นด้วย ข้อความในแบบวัดเจตคติไม่ว่าแบบใด เทอร์สโตน (Thurstone) ได้ให้ความเห็นว่าต้องไม่เป็นข้อความเกี่ยวกับความรู้สึกหรือความจริง เพราะคำตอบของผู้ตอบต่อข้อความที่เป็นจริงจะไม่แสดงให้เห็นเจตคติของผู้ตอบต่อสิ่งนั้น ๆ

5.2 มาตรการวัดของลิเคิร์ท

ลักษณะมาตรการวัดของลิเคิร์ท (Likert's Scale) เป็นที่นิยมพอ ๆ กับแบบวัดเจตคติของเทอร์สโตน ในแบบวัดเจตคติของลิเคิร์ทกำหนดให้ข้อความทุกข้อในแบบวัดเจตคติ คือ ผลรวมของคะแนนทุกข้อในแบบวัดเจตคติ ซึ่งลิเคิร์ท ถือว่าผู้มีเจตคติต่อสิ่งใดก็ย่อมจะมีโอกาสที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุน สิ่งนั้นจะมีมากและโอกาสที่จะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นก็จะมียุ่่น้อย ในทำนองเดียวกันผู้ที่มีเจตคติไม่ติดต่อสิ่งใดนั้น โอกาสที่จะเห็นด้วยกับข้อความที่สนับสนุนสิ่งนั้นก็จะมีน้อย และโอกาสจะตอบเห็นด้วยกับข้อความที่ต่อต้านสิ่งนั้นจะมีมาก คะแนนรวมของทุกข้อจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงเจตคติของผู้ตอบในแบบวัดเจตคติของแต่ละคน

5.3 มาตรการวัดของกัทท์แมน

ลักษณะมาตรการวัดของกัทท์แมน (Gattman's Scale) ประกอบด้วยข้อคิดเห็นหลาย ๆ ข้อคล้ายกับมาตรการวัดของเทอร์สโตน ซึ่งต่างกันในการสร้างและการเรียงข้อคิดเห็นซึ่งแสดง

ความเข้มแตกต่างกัน ประโยคที่มีความเข้มต่ำจะเรียงไว้บนสุดและประโยคความเข้มสูงสุดจะเรียงไว้ข้อสุดท้าย ดังนั้น ถ้าเขาเลือกตอบข้อ 3 เขาต้องตอบข้อ 1 และข้อ 2 ด้วย

5.4 มาตรฐานของออสกูต

ลักษณะมาตรฐานของออสกูต (Osgood's Scale) ประกอบด้วยหัวข้อหรือความคิดรวบยอด (Concept) ที่ต้องการศึกษาและคำคู่ คุณศัพท์ที่ตรงกันข้ามกันตั้งแต่ 1 คู่ขึ้นไปตรงกลางระหว่างคำคู่คุณศัพท์และคู่จะเป็นตัวเลข บอกระดับความรู้สึกที่ต่างกัน

จากมาตรฐานเจตคติทั้ง 4 ชนิด จะพบว่ามาตรฐานเจตคติของลิเคอร์ทสร้างง่ายและวิเคราะห์ ไม่ยาก การสร้างแบบวัดเจตคติของลิเคอร์ท (Likert Scale) ครั้งแรกจะต้องรวบรวมข้อความที่เกี่ยวข้อง ในสิ่งที่จะรักษาให้ได้มากที่สุด นำข้อความที่รวบรวมได้ไปลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา โดยให้เลือกตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพียงอย่างเดียวหนึ่งต่อข้อความแต่ละข้อ การเปรียบเทียบเจตคติให้เป็นคะแนนข้อความที่สนับสนุน คำตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนน และลดลงเรื่อย ๆ จนถึงคำตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 1 คะแนน ส่วนข้อความที่ต่อต้านถ้าตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้ 5 คะแนน และลดลงเรื่อย ๆ จนถึงตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน ซึ่งขั้นตอนในการสร้างมีดังนี้

1. เขียนข้อคิดเห็นทั้งประโยชน์และนิเสธให้มีจำนวนมากข้อ ให้ระดับความเข้ม 5 ระดับ
2. นำข้อคิดเห็นทั้งหมดไปให้ผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหา (content validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruence Index)
3. นำข้อคิดเห็นที่ผ่านการตรวจสอบแล้วมาเรียบเรียงใหม่เป็นมาตรฐาน 1 ชุด พร้อมเขียนคำชี้แจงในการตอบ
4. นำมาตรฐานชุดนี้ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 60 คน
5. นำมาตรฐานวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
6. คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นรายด้านและทั้งหมด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach)
7. เขียนคำชี้แจงวิธีตอบ พร้อมจัดพิมพ์เป็นชุดของมาตรฐานฉบับสมบูรณ์

การให้คะแนนประโยชน์นิมาน ระดับความเข้ม 5 ระดับ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	คะแนน
เห็นด้วย	4	คะแนน
ไม่แน่ใจ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	คะแนน

การให้คะแนนประโยชน์เศธ ระดับความเข้ม 5 ระดับ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	คะแนน
เห็นด้วย	2	คะแนน
ไม่แน่ใจ	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	คะแนน

8. การหาค่าเจตคติรายบุคคล หาคะแนนรวมแล้วหารด้วยจำนวนข้อ

9. การหาค่าเจตคติรายกลุ่ม หาได้โดยหาผลรวมของคะแนนเฉลี่ยรายบุคคลหารด้วยจำนวนคนทั้งหมด

10. การแปลความหมายของมาตรวัดที่มีตัวเลือก 5 ระดับ

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	4.50 ขึ้นไป	หมายถึง	เจตคติที่ดีมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.50 – 4.49	หมายถึง	เจตคติที่ดี
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.50 – 3.49	หมายถึง	เจตคติปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.50 – 2.49	หมายถึง	เจตคติที่ค่อนข้างไม่ดี
ค่าเฉลี่ยต่ำกว่า	1.50	หมายถึง	เจตคติที่ไม่ดีอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า เจตคติ เป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น เป็นความรู้สึกนึกคิด หรือความเชื่อของแต่ละบุคคล อันเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ แล้วก็จะกระตุ้นให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งอาจเป็นทางบวกหรือทางลบก็ได้ สามารถวัดได้โดยตรงจากเครื่องมือวัดได้ และวัดได้ตามลักษณะขององค์ประกอบนั้น ๆ

ความพึงพอใจ

ผู้ประเมินได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความพึงพอใจ และแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของความพึงพอใจ

สุวิมล คำย่อย (2555 : 30) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลซึ่งแสดงออกในด้านบวกหรือลบที่มีความสัมพันธ์กับการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการ ซึ่งความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลได้รับหรือบรรลุจุดหมายในสิ่งที่ต้องการในระดับหนึ่งและความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้นหากความต้องการหรือจุดหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง

สเตอร์ราส์ และ เซย์เลส (Strauss & Sayless, 1960 : 119-121) ได้สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกพอใจในงานที่ทำและเต็มใจที่จะปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ตาม หน่วยงานหรือองค์กร

แอปเปิลไวท์ (Applewhite, 1965 : 8) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความสุข ความสบายที่ได้รับจากการทำงาน ความสุขที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับเพื่อน ร่วมงานและทัศนคติที่ดีต่องาน

เชอร์เมอร์ฮอร์น (Schermerhorn, 1984 : 230) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความพึงพอใจ เป็นระดับหรือขั้นของความรู้สึก ในด้านบวกหรือลบของคนที่มิต่อลักษณะต่างๆ ของงาน รวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมาย การจัดระบบงาน และความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ พอใจ ประทับใจ จากการได้รับการตอบสนองความต้องการและมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จ หรือประทับใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับ โดยสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การจัดการเรียนรู้ใด ๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ การเรียนรู้นั้นจะต้องสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ซึ่งแสดงออกมาทางพฤติกรรมโดยสังเกตได้จากสายตา คำพูด และการแสดงออกทางพฤติกรรม

2. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

คอร์แมน (Korman, A.K., 1977 อ้างอิงจาก สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542 : 161-162) ได้จำแนกทฤษฎีความพึงพอใจในงานออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. ทฤษฎีการสนองความต้องการ กลุ่มนี้ถือว่าความพึงพอใจ ในงานเกิดจากความต้องการส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อผลที่ได้รับจากงานกับการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายส่วนบุคคล

2. ทฤษฎีการอ้างอิงกลุ่ม ความพึงพอใจในงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะของงานตามความปรารถนาของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มเป็นแนวทางในการประเมินผลการทำงาน

มันฟอร์ด (Manford, E., 1972 อ้างอิงจาก สมศักดิ์ คงเทียง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542 : 162) ได้จำแนกความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจงานจากผลการวิจัยออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มความต้องการทางด้านจิตวิทยา กลุ่มนี้ได้แก่ Maslow, A.H., Herzberg. F และ Likert R. โดยมองความพึงพอใจงานเกิดจากความต้องการของบุคคลที่ต้องการความสำเร็จของงานและความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น

2. กลุ่มภาวะผู้นำมองความพึงพอใจงานจากรูปแบบและการปฏิบัติของผู้นำที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กลุ่มนี้ได้แก่ Blake R.R., Mouton J.S. และ Fiedler R.R.

3. กลุ่มความพยายามต่อรางวัล เป็นกลุ่มที่มองความพึงพอใจจากรายได้ เงินเดือน และผลตอบแทนอื่น ๆ กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มบริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ (Manchester Business School)

4. กลุ่มอุดมการณ์ทางการจัดการมองความพึงพอใจจากพฤติกรรมการบริหารงานขององค์กร ได้แก่ Crozier M. และ Coulder G.M.

5. กลุ่มเนื้อหาของงานและการออกแบบงาน ความพึงพอใจงานเกิดจากเนื้อหาของตัวงาน กลุ่มแนวคิดนี้มาจากสถาบันทวิสตอค (Tavistock Institute) มหาวิทยาลัยลอนดอน

3. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นผู้วางรากฐานจิตวิทยามนุษยนิยม เขาได้พัฒนาทฤษฎีแรงจูงใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาของอเมริกันเป็นอันมาก ทฤษฎีของเขามีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่ว่า การตอบสนองแรงขับเป็นหลักการเพียงอันเดียวที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์

มาสโลว์มีหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจ โดยเน้นในเรื่องลำดับขั้นความต้องการ เขามีความเชื่อว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่ที่สูงขึ้นแรงจูงใจของคนเรามาจากความต้องการพฤติกรรมของคนเรา มุ่งไปสู่การตอบสนองความพอใจ มาสโลว์ แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับด้วยกัน (Maslow, 1970 : 80-81) ได้แก่

1. มนุษย์มีความต้องการ และความต้องการมีอยู่เสมอ ไม่มีที่สิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจสำหรับพฤติกรรมต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของคนซ้ำซ้อนกัน บางทีความต้องการหนึ่ง ได้รับการตอบสนองแล้ว ยังไม่สิ้นสุดก็เกิดความต้องการด้านอื่นขึ้นอีก

4. ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับขั้น ความสำคัญกล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนอง

5. ความต้องการเป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเอง

ลำดับความต้องการพื้นฐานของ Maslow เรียกว่า Hierarchy of Needs มี 5 ลำดับขั้น ดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นต้องการปัจจัย 4 เช่น ต้องการอาหารให้อิ่มท้อง เครื่องนุ่งห่มเพื่อป้องกันความร้อน หนาวและอุจาดตา ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันแดด ฝน ลม อากาศร้อน หนาว และสัตว์ร้าย ความต้องการเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน จึงมีความต้องการพื้นฐานขั้นแรกที่มนุษย์ทุกคนต้องการบรรลุให้ได้ก่อน

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) หลังจากที่มนุษย์บรรลุความต้องการด้านร่างกาย ทำให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ในขั้นแรกแล้ว จะมีความต้องการด้านความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของตนเองเพิ่มขึ้นต่อไป เช่น หลังจากมนุษย์มีอาหารรับประทานจนอิ่มท้องแล้ว ได้เริ่มหันมาคำนึงถึงความปลอดภัยของอาหาร หรือสุขภาพ โดยหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องสารพิษที่ติดมากับอาหาร ซึ่งสารพิษเหล่านี้อาจสร้างความไม่ปลอดภัยให้กับชีวิตของเขา เป็นต้น

3. ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Belonging and love needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากการที่มีชีวิตอยู่รอดแล้ว มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว มนุษย์จะเริ่มมองหาความรักจากผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองครอบครองอยู่ตลอดไป เช่น ต้องการให้พ่อแม่ พี่น้อง คนรัก รักเราและต้องการให้เขาเหล่านั้นรักเราคนเดียว ไม่ต้องการให้เขาเหล่านั้นไปรักคนอื่น โดยการแสดงความเป็นเจ้าของ เป็นต้น

4. ความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น (Esteem needs) เป็นความต้องการอีกขั้นหนึ่งหลังจากได้รับความต้องการทางร่างกาย ความปลอดภัย ความรักและเป็นเจ้าของแล้ว จะต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ต้องการได้รับเกียรติจากผู้อื่น เช่น ต้องการการเรียกขานจากบุคคลทั่วไปอย่างสุภาพ ให้ความเคารพนับถือตามควรไม่ต้องการการกดขี่ข่มเหงจากผู้อื่น เนื่องจากทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

5. ความต้องการความเป็นตัวตนอันแท้จริงของตนเอง (Self - actualization needs) เป็นความต้องการขั้นสุดท้าย หลังจากที่ผ่านมาความต้องการความเป็นส่วนตัว เป็นความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ลดความต้องการภายนอกลง หันมาต้องการสิ่งที่ตนเองมีและเป็นอยู่ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ แต่ความต้องการในขั้นนี้มักเกิดขึ้นได้ยาก เพราะต้องผ่านความต้องการในขั้นอื่น ๆ มาก่อนและต้องมีความเข้าใจในชีวิตเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ระดับความต้องการทั้ง 5 ระดับของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์นั้น สามารถตอบคำถามเรื่องความมุ่งหมายของชีวิตได้ครบถ้วนในระดับหนึ่ง เพราะมนุษย์เราตามปกติจะมีระดับ

ความต้องการหลายระดับ และเมื่อความต้องการระดับต้นได้รับการสนองตอบก็จะเกิดความต้องการในระดับสูงเพิ่มขึ้นเรื่อยไปตามลำดับจนถึงระดับสูงสุด

4. ความสำคัญของความพึงพอใจ

สุทธิศรี ม่วงสวย (2550 : 21) ได้สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจในการบริการเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้ให้บริการ ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะถ้าผู้รับบริการและผู้ให้บริการมีความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย จะช่วยพัฒนาคุณภาพของการบริการและการดำเนินงานบริการให้ประสบความสำเร็จ และสร้างความรู้สึที่ดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริการ

มาริษา ไกรงู (2553 : 22) ได้สรุปไว้ว่า ความสำคัญของความพึงพอใจในการบริการเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้รับบริการ และความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานบริการ ซึ่งนับว่าความพึงพอใจทั้งสองลักษณะมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของการบริการ และการดำเนินงานบริการให้ประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างและรักษาความรู้สึที่ดีต่อบุคคล ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการบริการในด้านความสะดวกในการเข้าถึงบริการ พฤติกรรมการแสดงออกของผู้ให้บริการตามบทบาทหน้าที่และปฏิริยาตอบสนองการบริการต่อผู้รับบริการ ความรับผิดชอบต่องาน การใช้ภาษาสื่อความหมายและการปฏิบัติตนในการให้บริการ สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าด้วยไม่ตรีจิตของการบริการที่แท้จริง

จิตตินันท์ นันทไพบูลย์ (2555 : 73) กล่าวว่า ความสำคัญของความพึงพอใจ หมายถึงความพึงพอใจในการบริการที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของลูกค้าต่อการบริการ และความพึงพอใจในงานของพนักงานซึ่งนับว่าความพึงพอใจทั้ง 2 ลักษณะ มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของการบริการและการดำเนินงานบริการให้ประสบความสำเร็จเพื่อสร้างและรักษาความรู้สึที่ดีต่อบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการบริการ

สุกัญญา สีลาดเลา (2557 : 12) กล่าวว่า ความสำคัญของความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้งานประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานเกี่ยวกับการให้บริการ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของงานบริการก็คือ จำนวนผู้มาใช้บริการ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของความพึงพอใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพของงานหรือการบริการ สร้างและรักษาความรู้สึที่ดีแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง และยังช่วยให้งาน หรือการบริการนั้นประสบความสำเร็จ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประยูทธ มะลิงาม (2552 : 132-133) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนจอมพระประชาสรรค์ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ผลการประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน คณะกรรมการดำเนินโครงการ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยภาพรวม พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการประเมินกระบวนการ (Process) ของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน 3.1) นักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 3.2) ครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยพบว่ามีอยู่ในระดับมากที่สุด 3.3) ผู้ปกครองนักเรียนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ก่อนการพัฒนาโดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด 5) ผลการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนก่อนและหลังการพัฒนาโดยภาพรวมพบว่า ก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนหลังการพัฒนาอยู่ในระดับมาก

วีระ ใจแสน (2552 : 117-119) ได้ประเมินผลโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2552 ใน 7 กิจกรรม คือ กิจกรรมหนูน้อยออมทรัพย์ กิจกรรมกินอยู่เป็นสร้างสรรค์ดี กิจกรรม 5 ส กิจกรรมร้อยใจครูนักเรียนหันหน้าเข้าวัด กิจกรรมครูพระสอนศีลธรรม กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร และกิจกรรมบรรพชาสามเณรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการในทุกสาระการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยพื้นฐาน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ของโรงเรียน

วัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 โดยดำเนินการประเมินผลทั้งระบบโดยอาศัยรูปแบบจำลองซิป (CIPP Model) ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพแวดล้อมของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีความสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาการศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะที่ 9 ของกระทรวงศึกษาธิการ และของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางการดำเนินงานของโครงการ ทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยพื้นฐานของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในภาพรวมด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง 3) กระบวนการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ทั้งในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ที่ไม่ใช่ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู หรือผู้บริหารสถานศึกษา) และผู้ปกครองนักเรียน มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานตามโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 ในภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ครูมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับดี และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ที่ไม่ใช่ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู หรือผู้บริหารสถานศึกษา) ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนของโรงเรียนวัดบางขุนไทร (ผดุงวิทยา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 อยู่ในระดับมาก

สุธาวดี หนูนุรักษ์ดี (2553 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เจตคติของผู้เข้าร่วมโครงการต้นกล้าอาชีพที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรามคำแหง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เจตคติของผู้เข้าร่วมโครงการต้นกล้าอาชีพที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2552 และ 2) เปรียบเทียบเจตคติของผู้ร่วมโครงการต้นกล้าอาชีพที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรภาษาต่างประเทศ โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน พื้นความรู้ภาษาต่างประเทศที่เลือกศึกษา และภาษาต่างประเทศที่เลือกเรียน ประชากรในการวิจัยคือ ผู้เข้าร่วมโครงการต้นกล้าอาชีพที่เลือกเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรภาษาต่างประเทศปี พ.ศ. 2552 รวมทั้งสิ้น 492 คน ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการฝึกอบรมหลักสูตรภาษาต่างประเทศของผู้เข้าร่วมโครงการต้นกล้าอาชีพ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 3.97)

เชษฐรัตน์ น้อยสี (2555 : 83) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบ้านยางเตี้ยโคกรัง จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์การดำเนินการ 1) เพื่อประเมินบริบทของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบ้านยางเตี้ยโคกรัง อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบ้านยางเตี้ยโคกรัง อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อประเมินกระบวนการที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบ้านยางเตี้ยโคกรัง อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 4) เพื่อประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโรงเรียนบ้านยางเตี้ยโคกรัง อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีทั้งสิ้น 309 คน ผลการประเมิน พบว่าด้านบริบท หลังจากที่คณะครูได้ประชุมประเมินการปฏิบัติงานของโรงเรียนในปีการศึกษา 2554 พบว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นจุดที่ควรพัฒนาของโรงเรียน ผู้บริหารและคณะครูจึงหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาโดยค้นหาความต้องการจำเป็นและความเร่งด่วนคือการจัดทำโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนตามหลักธรรมพื้นฐาน 8 ประการของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคีและมีน้ำใจ ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวม พบว่าบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณมีความเหมาะสมหรือเพียงพอ อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินผลการประเมินกระบวนการ เกี่ยวกับการวางแผนการบริหารโครงการ มีผลการประเมิน พบว่า การปฏิบัติของกระบวนการบริหารโครงการ อันได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การนิเทศกำกับติดตามการประเมินและสรุปรายงาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน และผลการประเมินผลผลิตของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบ้านยางเตี้ยโคกรัง อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ด้านความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการสอนนักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมโดยภาพรวม พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก 2) ด้านคุณลักษณะของนักเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบประเมินมีความเห็นว่านักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก 3) ด้านความพึงพอใจของครูผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมครูที่เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานตามโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับนักเรียนที่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในการเข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมิน

อุสา อุทัย (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของครูโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 350 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีเจตคติต่อพฤติกรรมการสอนของครูในระดับดี ($\bar{X} = 3.68$)

मुखसुदा จันทกุล (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความพึงพอใจของพนักงานศูนย์ลูกค้าสัมพันธ์ที่มีต่อการจัดฝึกอบรมการให้บริการแบบที่ปรึกษาของบริษัท แอดวานซ์คอนแทคเซ็นเตอร์ จำกัด โดยศึกษาใน 3 ด้านคือ ด้านกระบวนการจัดการอบรม ด้านเนื้อหาวิชาของโปรแกรมการฝึกอบรม และ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่พนักงานศูนย์ลูกค้าสัมพันธ์ของบริษัท แอดวานซ์คอนแทคเซ็นเตอร์ จำกัด ที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมการให้บริการแบบที่ปรึกษา ในปี พ.ศ. 2552 รวม 107 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พนักงานศูนย์ลูกค้าสัมพันธ์บริษัทแอดวานซ์คอนแทคเซ็นเตอร์ จำกัด ที่เข้ารับการฝึกอบรมการให้บริการแบบที่ปรึกษา ในปี พ.ศ. 2552 ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้ารับการอบรมในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายด้านของแต่ละด้าน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้ารับการอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

จันทนา รอดแก้ว (2556 : 19) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนทับปุดวิทยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้จำนวน 523 คน ประกอบด้วย นักเรียนจำนวน 226 คน ผู้บริหารและครูจำนวน 51 คน ผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 226 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน กลุ่มตัวอย่างและผู้ทรงวุฒิ จำนวน 5 คน สรุปผลการประเมิน 1) ผลการประเมินประเด็นบริบทของโครงการในภาพรวมพบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของกิจกรรมและความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยอยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นของโครงการและความเป็นไปได้ของเป้าหมาย ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมาก 2) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ ในภาพรวมพบว่าผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ด้านทรัพยากร ด้านระบบบริหารจัดการและด้านสภาพแวดล้อม ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผู้บริหารและครู ผ่านเกณฑ์การประเมินโดยอยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินประเด็นกระบวนการของโครงการ ในภาพรวมพบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินและอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ กิจกรรมเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมจัดการสอนแบบบูรณาการผ่านเกณฑ์การประเมินโดยอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมินประเด็นผลผลิตของโครงการในภาพรวม

พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ความคาดหวังการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและพฤติกรรมมีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หลังจากดำเนินงานตามโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินโดยอยู่ในระดับมากที่สุด 5) ผลการประเมินโครงการ ในภาพรวมของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ประเด็น คือ ประเด็นบริบทของโครงการ ประเด็นปัจจัยนำเข้าของโครงการ ประเด็นกระบวนการของโครงการและประเด็นผลผลิตของโครงการ โดยตัวชี้วัด 18 ตัวชี้วัด พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด 15 ตัวชี้วัดอยู่ในระดับมาก 3 ตัวชี้วัด

อารมย์ พูลภักดี (2558 : 83) ได้ประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป (CIPP) เพื่อประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการด้านผลผลิต และด้านผลลัพธ์ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 20 คนและผู้ปกครองนักเรียนจำนวน 390 คน ผลการประเมินพบว่า 1) ผลการประเมินบริบทของโรงเรียนพบว่า หลังจากที่ได้ประชุมประเมินการปฏิบัติงานของโรงเรียนในปีการศึกษา 2557 พบว่า การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนอนุบาลเทศบาลเมืองสตูล จังหวัดสตูล ประจำปีการศึกษา 2558 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโครงการข้อ 1 ด้านการส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เป็นจุดด้อยของโรงเรียน ผู้บริหารและคณะครู จึงหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขโดยค้นหาความต้องการจำเป็น และความเร่งด่วน คือ โครงการพัฒนาโรงเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้า เกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยภาพรวมพบว่า บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ มีความเหมาะสมหรือเพียงพออยู่ในระดับมาก 3) ผลการประเมินกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยภาพรวม พบว่า การปฏิบัติตามแผนและการติดตามประเมินผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 4) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่า 4.1) ด้านความเข้าใจของครูเกี่ยวกับการสอนนักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวม พบว่า ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก 4.2) ด้านความพึงพอใจของครูที่มีต่อการอบรมโดยภาพรวมครูมีความพึงพอใจต่อการอบรมเกี่ยวกับการสอนคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4.3) ด้านการเกิดคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 10 ด้านของนักเรียน พบว่า ครูและผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่านักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมหลังทำโครงการสูงกว่าก่อนทำโครงการทั้ง 10 ด้าน โดยนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 10 ด้านก่อนทำโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย หลังจากทำโครงการ

เสร็จสิ้นนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 10 ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และคุณธรรมจริยธรรมที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดหลังจากทำโครงการ คือ ความรับผิดชอบ รองลงมาคือ ความยุติธรรม และความสุขภาพ ตามลำดับและจากการสัมภาษณ์ครูและผู้ปกครองนักเรียนต่างเห็นว่าหลังจากสิ้นสุดโครงการนักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง โดยนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 10 ด้าน รวมทั้งครูและผู้ปกครองนักเรียนเล็งเห็นถึงความสำคัญและเห็นว่าโครงการมีประโยชน์ สามารถพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 10 ด้านอย่างแท้จริง

ภาณุเดช เพียรความสุข และคณะ (2558 : 82) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการให้บริการของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี ภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีการศึกษา 2558 จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.57$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านการบริหารดำเนินงาน ($\bar{X}=3.59$) รองลงมาคือ ด้านการดำเนินการ ($\bar{X}=3.58$) และด้านเทคโนโลยี ($\bar{X}=3.57$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านลักษณะการให้บริการ ($\bar{X}=3.57$)

ยุพิน รอดประพันธ์ (2561 : 105-107) ได้ประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการโรงเรียนคุณธรรมโดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินชิป (CIPP Model) โรงเรียนวัดห้วยธารทหาร ประกอบด้วยด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของโครงการ ได้แก่ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และประโยชน์ที่ได้รับ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2561 โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 69 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบทของโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าของโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตจากการดำเนินโครงการ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 5) ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลผลิตจากการดำเนินโครงการ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ไอลดา แถวโพธิ์ (2563 : 132-135) ได้ประเมินโครงการศาสตร์พระราชานำเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) ประเมินโครงการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ด้านบริบท 2) ประเมินโครงการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ประเมินโครงการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ด้านกระบวนการ 4) ประเมินโครงการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ประกอบด้วย ผู้บริหาร 1 คน ครู 24 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 คน และนักเรียน 231 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่าการประเมินโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียนวัดไร่ขิง (สุนทรอุทิศ) ควรดำเนินการดังนี้ 1) ด้านบริบท โรงเรียนควรมีการวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนและชุมชน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมของโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับความรู้และความสามารถในการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านกระบวนการผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการโครงการมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับความรู้และความสามารถในการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านผลผลิต โรงเรียนควรจัดกิจกรรมโครงการที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

วรัชยา ประจํา (2564 : 102-103) ได้ประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทันโดยใช้ CIPP Model มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. โรงเรียนอนุบาลห้วยทับทัน โดยใช้ CIPP Model ประกอบด้วย ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มเป้าหมาย จำนวนทั้งหมด 571 คน ประกอบด้วย ครู จำนวน 25 คน นักเรียน จำนวน 318 คน ผู้ปกครอง จำนวน 180 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 14 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 34 คน ปีการศึกษา 2563 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสังเกต พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน จำนวน 8 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินบริบทของโครงการตามความคิดเห็นของครูอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ของโครงการ และความคิดเห็นของผู้ปกครองอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสอดคล้อง

ของโครงการกับความต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน 2) ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของโครงการตามความคิดเห็นของครูโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร 3) ผลการประเมินกระบวนการของโครงการ พบว่า 3.1) ผลการปฏิบัติกิจกรรมที่ดำเนินการในโครงการ โดยรวมทุกกิจกรรมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม 3.2) กระบวนการดำเนินงานโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการดำเนินงาน และ 4) ผลการประเมินผลผลิตของโครงการ พบว่า 4.1) พฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ได้แก่ คุณธรรมเพื่อการพัฒนาตน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การหลีกเลี่ยงอบายมุข คุณธรรมเพื่อ การพัฒนาการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความมีวินัย และคุณธรรมเพื่อการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความกตัญญูกตเวที 4.2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการและ 4.3) ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีต่อพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ นักเรียนปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การเรียน การทำงานบ้าน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาผลการประเมินโครงการโดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า ผลการประเมินโครงการผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ทุกด้าน

กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้ว พบว่า รูปแบบการประเมินมีหลายรูปแบบซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีวัตถุประสงค์ของการประเมินแตกต่างกันไปตามลักษณะของโครงการ บางรูปแบบเป็นการออกแบบให้เหมาะกับโครงการที่ต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในการประเมิน สำหรับโครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียน ทวีธาภิเศก โดยใช้โครงงานคุณธรรมเป็นฐาน เป็นโครงการที่มีการประเมินเป็นช่วงระยะเวลา ทั้งระหว่างเตรียมการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ ซึ่งเหมาะที่จะใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เพราะเป็นรูปแบบการประเมินที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมีระบบแบบแผนอย่างชัดเจนและสามารถนำไปใช้ในการประเมินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทำให้ได้รับรู้ถึงข้อมูลต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ เช่น สภาพที่เกี่ยวข้องกับงานและโครงการ (Context) ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงานหรือปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการ (Product) และเนื่องจากผู้ประเมินสนใจที่จะศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากผลผลิตของโครงการ (Impact) ดังนั้นผู้ประเมินจึงประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) เป็นกรอบในการประเมินโครงการ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กรอบแนวคิดในการประเมินโครงการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามคุณธรรม
 อัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนทวิธาภิเศก โดยใช้โครงการคุณธรรมเป็นฐาน

ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน												
1. การประเมินด้านสภาพแวดล้อม (Context Evaluation)	<ul style="list-style-type: none"> ความเหมาะสมของหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1" style="margin-left: 20px;"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>มากที่สุด</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>มาก</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table> 	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	มากที่สุด	3.51-4.50	มาก	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	มากที่สุด													
3.51-4.50	มาก													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													
		<ul style="list-style-type: none"> เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัด มากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน 												
2. การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)	<ul style="list-style-type: none"> ความเหมาะสมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ ระยะเวลา วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1" style="margin-left: 20px;"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>มากที่สุด</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>มาก</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table> เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัด มากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน 	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	มากที่สุด	3.51-4.50	มาก	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	มากที่สุด													
3.51-4.50	มาก													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน												
3. การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation)	<ul style="list-style-type: none"> • ความเหมาะสมของกระบวนการในการดำเนินโครงการ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - ด้านวางแผน (Plan : P) - ด้านปฏิบัติตามแผน (Do : D) - ด้านประเมินผล (Check : C) - ด้านปรับปรุงแก้ไข (Act : A) 	<ul style="list-style-type: none"> • พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>มากที่สุด</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>มาก</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table>	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	มากที่สุด	3.51-4.50	มาก	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	มากที่สุด													
3.51-4.50	มาก													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													
		<ul style="list-style-type: none"> • เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน 												
4. การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) 4.1 ผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน	<ul style="list-style-type: none"> • ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> • พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>มากที่สุด</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>มาก</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table> <ul style="list-style-type: none"> • เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน 	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	มากที่สุด	3.51-4.50	มาก	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	มากที่สุด													
3.51-4.50	มาก													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน												
4.2 ผลการประเมินโครงการ คุณธรรมของนักเรียน	• คุณภาพของโครงการคุณธรรม ของนักเรียน	<p>• พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>ดีเยี่ยม</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>ดี</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>พอใช้</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table>	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	ดีเยี่ยม	3.51-4.50	ดี	2.51-3.50	พอใช้	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	ดีเยี่ยม													
3.51-4.50	ดี													
2.51-3.50	พอใช้													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													
		<p>• เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่า หรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่าน เกณฑ์การประเมิน</p>												
4.3 ผลการประกวดโครงการคุณธรรม ของนักเรียน	• คุณภาพของโครงการ เหรียญรางวัล และลำดับที่	<p>• พิจารณา</p> <ul style="list-style-type: none"> - คุณภาพของโครงการ - เหรียญรางวัลที่ได้รับ - ลำดับที่ในระดับชั้นเรียน <p>• เกณฑ์</p> <ul style="list-style-type: none"> - คุณภาพดีเยี่ยม - เหรียญทอง - ลำดับที่ 1 												

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน												
4.4 ผลการประเมินคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ตามคุณธรรม อัตลักษณ์ของนักเรียน	• พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก ของนักเรียน	<p>• พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>ดีเยี่ยม</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>ดี</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>พอใช้</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table> <p>• เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่า หรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่าน เกณฑ์การประเมิน</p>	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	ดีเยี่ยม	3.51-4.50	ดี	2.51-3.50	พอใช้	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	ดีเยี่ยม													
3.51-4.50	ดี													
2.51-3.50	พอใช้													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													
4.5 ผลการคัดเลือกห้องเรียน คุณธรรมอัตลักษณ์ต้นแบบ	• คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ ของนักเรียน	<p>• พิจารณา ห้องเรียนที่นักเรียนมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามคุณธรรมอัตลักษณ์ ระดับดีเยี่ยม ครบทุกคน</p> <p>• เกณฑ์ ลำดับที่ 1 ในระดับชั้นเรียน</p>												

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน												
<p>4.6 ผลการประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานตามโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1" data-bbox="1102 573 1414 913"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>ดีมาก</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>ดี</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>ไม่ดี</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>ไม่ดีมาก</td> </tr> </tbody> </table> เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน 	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	ดีมาก	3.51-4.50	ดี	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	ไม่ดี	1.00-1.50	ไม่ดีมาก
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	ดีมาก													
3.51-4.50	ดี													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	ไม่ดี													
1.00-1.50	ไม่ดีมาก													
<p>5. การประเมินด้านผลกระทบ (Impact Evaluation)</p> <p>5.1 ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน</p>	<ul style="list-style-type: none"> ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1" data-bbox="1102 1335 1414 1675"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>มากที่สุด</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>มาก</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table> เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน 	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	มากที่สุด	3.51-4.50	มาก	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	มากที่สุด													
3.51-4.50	มาก													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	เกณฑ์การประเมิน												
5.2 ความพึงพอใจของประชาชน ในชุมชนรอบข้างโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ความพึงพอใจของประชาชน ในชุมชนรอบข้างโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> พิจารณา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของตัวชี้วัด <table border="1" data-bbox="1102 573 1412 909"> <thead> <tr> <th>ค่าเฉลี่ย</th> <th>ความหมาย</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4.51-5.00</td> <td>มากที่สุด</td> </tr> <tr> <td>3.51-4.50</td> <td>มาก</td> </tr> <tr> <td>2.51-3.50</td> <td>ปานกลาง</td> </tr> <tr> <td>1.51-2.50</td> <td>น้อย</td> </tr> <tr> <td>1.00-1.50</td> <td>น้อยที่สุด</td> </tr> </tbody> </table> เกณฑ์ ค่าเฉลี่ยของตัวชี้วัดมากกว่า หรือเท่ากับ 3.51 ($\bar{X} \geq 3.51$) จึงจะผ่าน เกณฑ์การประเมิน 	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	4.51-5.00	มากที่สุด	3.51-4.50	มาก	2.51-3.50	ปานกลาง	1.51-2.50	น้อย	1.00-1.50	น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย	ความหมาย													
4.51-5.00	มากที่สุด													
3.51-4.50	มาก													
2.51-3.50	ปานกลาง													
1.51-2.50	น้อย													
1.00-1.50	น้อยที่สุด													